

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 04079

www.libtool.com.cn

HSIDES

Hillel Zeitlin

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
www.libtool.com.cn
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

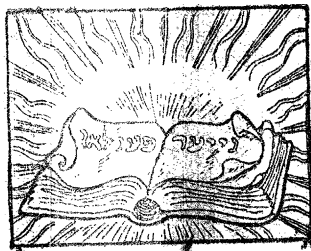
The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

www.libtool.com.cn חלל צייטלונג

חסידות

ווארשע 1922

אינה אלט:

זייט	
2	הקדמה
5	משיח-בענקשאפט בא די ערשטע רביים.
12	רבי מענדעל רימאנאווער.
17	דאָס געבעט פון „מליץ יושר“.
21	ברעסלעווער חסידים.
26	דאָס האַרץ און דער קוואַל
31	דער פאַרביטענער בן-מלך.
41	פון „לאַקוטי מוהר“ן“.
69	ווערטער פון גרויסע רביים.
80	דער „וזהר“.
85	א בריוו פון בערעל חסיד.
90	איבערליכע תפלות.
98	דער זין פון די וועלט-געשענישען אינ'ם ליכט פון חב"ד.
105	„אויפ'ן באַרג שטייט אַ בוים“.
109	די מדה פון תפארת.
116	די וועלט אלס פאַרבלענדעניש.
126	צוויי נשמות אינ'ם מענטשען.
134	די גאָלדענע זאנג.
141	דער יחיד און דער רבים.
148	ווי אזוי מען זוכט היינט דאָס איבערליכע ליכט.
	רבי יוסף דער אַלטער חזן.

לוח הטעותים

שטעה		שורה	זייט
פערביטערונג	דערביטערונג	4	8
די	דעם	"	"
פערביטערונג	דערביטערונג	5	"
יחודים	יחידים	15	"
רבי משה לייב	משה לייב	8	10
"פאר"	"פאר"	אין דער לעצטער	19
"א סוחר"	"א סוחר"	3	20
סליחה	סליטה	7	"
באלד	באלט	3	37
גאר	נאך	15	"
אלקית	אלקנה	6	39
שעכט	שענדעט	פאר דער לעצטער	43
זאגט ער עס	זאגט ער עס ניט	4 פאר דער לעצטער	44
ווי	ווי	6	45
ראט	ראָט	5	46
זוהמא	זוחמה	7 פון אונטען ארויף	"
פאלקאמענער	פאלגענדער	" 5	48
יחודא	יחידא	פאר דער לעצטער	53
"	"	אין דער לעצטער	"
בם	בה	7 פון אויבען אראָפּ	55
"	"	" 17	"
אויבען	אויוען	" 12	67
הייסט	הייפט	" 4	69
עצבות	עצבות	" 7	71
און	אוי	" 14	"
זוכען	זיכען	4 פון אונטען ארויף	86
פלאן	פלאן	8 פון אויבען אראָפּ	93

www.libnet.com.cn

ש ט ע ה ט		ש ו ר ה	ז י י ט
אחד	אחרי	פאר דער לעצטער	96
קודשא	קודשה	4 פון אונטען ארויף	109
הוא	האו	12 פון אויבן אראָב	110
קודשה	קודשה	" 10	111
רב	רב	30	"
הויכע	נידעריגע	23	113
לבושין	לבושין	8	118
גאַטסערקענטע- ניט	גאַטסערקענטע- ניש	4	119
באַלד	באַלט	25	122
וויבאַלד	וויבאַלט	4	126
פאַשטייען	פאַשטייען	15	"
הדם	אדם	5 פון אונטען ארויף	129
אלהית	אלהים	23 פון אויבן אראָב	130
קפידה	קפירה	6 פון אונטען ארויף	143
התקרבות	התקרבות	" 8	146
שטירנער	שטירגער	פאר דער לעצטער	150
רבי יוסף	רבי יוסף בער	6 פון אובען אראָב	154
באַלד	באַלט	6 פון אונטען ארויף	"
"	"	" 15	156

www.libtool.com.cn

Copyright by Ph. Geliebter
232 Linden str.
New-York — Brooklyn 1921.

Druk. Br. Wójcikiewicz Warszawa, Kr. Nalewk.

הקדמה

אין די לעצטע יארען איז פיל געשריבען געוואָרען וועגען חסידות. איך האָב שוין אויך פיל געשריבען וועגען חסידות. פאַרוואָס זאָל מען אָבער אַמאָל נישט געבען דעם לעזער חסידות מ'מ'ש? ביז וואָנען וועט מען אַליין גיין אַרום און אַרום דער זאך און נישט צוקומען צו דער זאך גופא? עס זענען שוין אויסגעטראָטען געוואָרען די וועגן, וואָס פירען צום הייליקען קוואַל, פאַרוואָס זאָל מען נישט צופירען אַמאָל די פאַרשמאַכטע נשמות פֿונ'ם וויסטען דור צום קוואַל אַליין?...

די אייניקע סקיצען, וואָס איך גיב דאָ דעם לעזער זע-נען דער ערשטער פאַרוואָך אין דער הינזיכט. אויף דעם אָרט פֿון צו געבען בילדער פֿון חסידישען לעבען (ווי פֿרץ, בערדיטשעווסקי, יהודה שטיינבערג, עגנון און אַנדערע) אָדער צו געבען אַ פֿאַרנאָנדלונגען וועגען חסידות (ווי צווייפֿעל אין זיין „שלום על ישראל“, ר' אהרן מאַרקוס אי, זיין „חסידים“, האָראָדעצקי אין זיינע מאַמרים וועגען חסידות מאַרטין בובער אין זיינע פאַרשידענע חסידישע עסייען און דער שרייבער פֿון די ציילען אין זיינע העבריישע ווערק ווי „החסידות“ און „רבי נחמן“ וכדומה און אין זיינע ייִדישע ווערק ווי „דער צעלער רבי“ וכדומה), גיב איך דאָ חסידישע געדאַנקען און איבערלעבענע גען, אין ריין חסידישען לבוש. אין דעם ביכעל „חסידות“, וואָס איך גיב דאָ איצט דעם לעזער (וואָס האָט אַנגב, קיין געמיינזאַמעס ניט מיט מיין העבריישען ביכעל „החסידות“), איז גיט נאָר, דער אינהאַלט אַ חסידישער

נאָר אויך די פֿאַרם; נישט נאָר די אַרזות זענען חסידישע
 נאָר אויך די פֿליים. דאָ איז אַלץ חסידיש: אי דער זין, אי
 די פֿאַרבען, אי די קלאַנגען. דער הסבר איז אייניקע מאָל
 (פֿאַזונדערס, וווּ עס ווערען גאַרירט אַבסטראַקט-פֿילאָזאָפֿישע
 פֿראַגען) ער פֿי הֵכֶרָה, ניט קיין חסידישער, אויך דער
 סגנון איז אייניקע מאָל, וווּ עס פֿאַדערט די קלאַרקייט פֿון
 דער זאך, ניט קיין חסידישער, — דער איבערלעכער
 ריטמוס פֿון די סקיצען איז אָבער פֿון אָנ-
 פֿאַנג ביזן סוף אַריין חסידישער.

איך שטרעב נישט צו סטיליאַזיע, נאָר צום ריין-חסידי-
 שען אמת. ווען איך וואָלט געשטרעבט צו בלויזער סטיליאַז-
 ציע, וואָלט איך זיך גאַמיט מיט אַלע כוחות אויסצומיידען
 מאָדערן-פֿילאָזאָפֿישע אָדער מאָדערן-קינסטלערישע אויסדריקען.
 אַזוויי איך שטרעב אָבער צום ריינעם אמת פֿון חסידות, בין
 איך ניט מחויב צו רעדען אַלע מאָל דוקא מיט דעם אַמאָלי-
 קען לשון פֿון בעש"ט און רבי נחמן ברעסלויער, נאָר אַמאָל
 אויך מיט דעם לשון, וואָס דיזעלבע בעש"ט און רבי נחמן
 וואָלטען היינט גערעט...

דערביי איז, וווּ איך האָב פֿריער געזאָגט, ניט נאָר
 דער אינהאַלט פֿון די סקיצען, נאָר אויך דער לבוש אַריין
 חסידישער. די אייניקע געצווונגענע מאָדערן-פֿילאָזאָפֿישע און
 מאָדערן-קינסטלערישע אויסדריקען מאַכען ניט קאַליע דעם ריין-
 חסידישען לבוש פֿון די סקיצען: אַזוויי דער חב"ד בלייבט
 חסידיש, ניט נאָר לויט זיין אינהאַלט, נאָר אויך לויט זיין
 לבוש, כאָטש ער באַנוצט זיך, מיט דער גאַנצער, אים צו-
 געגלעכער, פֿילאָזאָפֿישער טערמינאָלאָגיע...

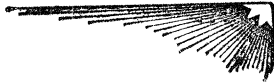
מען דאַרף נאָר וויסען ווען צו באַנוצען זיך מיט מאַ-
 דערנע אויסדריקען און וויאָזוי צו באַנוצען זיי. מען דאַרף
 זיי קענען פֿאַרחסדישען...

איך מוז דערביי נאָך עטוואָס באַמערקען: אין מיינע
 סקיצען בין איך אויסען ניט נאָר צו געבען אַנאָיסדרוק צו
 אַלעם דעם, וואָס ס'לעבט אין מיר אינעווייניק, נאָר אויך צו-

געוויינען דעם לעזער צו עמפֿינדען און צו דענקען חסידיש.

* *

אויף מיינע איצטיקע סקיצען בעט איך דעם לעזער צו קוקען ווי אויף א התחלה, דאָס ווייטערדיקע דארף נאָך קומען צום סוף אַריין-טעכנישע באַמערקונג: דורך דעם, וואָס דאָס ביכעל איז געזעצט געוואָרען אין דער נייער אָרטאָגראַפֿיע, אין דער צייט, וואָס איך פֿערזענלעך שרייב אין דער אַלטער אָרטאָגראַפֿיע, און דורך דעם, וואָס דאָס ביכעל איז געזעצט געוואָרען אין פֿאַרשידענע צייטען און עס האָט געפֿעלט די נויטיקע השגחה איבער דער קאַרעקטור, זענען אין אים אַריין-געפֿאַלען אייניקע זייער פֿאַרדריסלעכע טעותים, איך בעט דעם ריבער דעם לעזער, ווען עס וועט אים עטוואָס באַזונדערס קשה זיין, צו אַריינקוקען אין דעם לוח הטעות, וואָס ווערט צוגעלייגט צום ביכעל.

משיח-בעוקשענעט בא די ערשטע רביים.

מען וועט קינמאל ניט פארשטיין ווי עס געהער צו זיין די פארהעלטעניש פון פארשידענע חסיד'ישע—פאליטישע און ליטווישע רביים צו די וועלטגעשעענישען אין ענדע פון אכט-צענטערן יארהונדערט אין אונגען פון 19-טערן יארהונדערט, ווי מען וועט זיך גיט קלאר מאכען דעם מעסיאנישען סא-ראקטער פונם חסיד'יות, ז"ה. ווי ווייט דער חסיד'יות אין זיין ארשפרינג איז געווען א טרעגער פון דער משיח-אידעע, וועלכע האט געזאגט, לויט דער האפנונג פון די דערמאנטע רביים, אומגעטען פארוויקלעכט ווערען. מיט אנדערע ווער-טער: דער חסיד'יות איז געווען א טאקטענישע און א היפך פון די פריערדיקע יידישע משיח'ישע באוועגונגען, פון שבתאות און פראנקייט: א טאקטענישע—אין דעם זין, וואס דער חסיד'יות האט אויך געטרעפט ווי אומגעטען משיח אראפצוברענגען און דורך באזונדערער פרומקייט, קדושה וטהרה א היפך—אין דעם זין, וואס דער חסיד'יות האט אויט-געמיטען אלע מיאוסע, פאלשע, פארקוימטע און פארדרייטע וועגען פון די שבת-צבייגקעס און פון די פראנקייטען און האט זיך באליד באם אונגען געשטעלט אויט'ן פעסטען באדען פון דער תורה, פון העכסטער זיטלעכקייט, רייניקייט און גע-דאנק און טאט.

ווי ווייט דער חסידיזם איז געווען איז אַ פּאַרטועאָנאָג און אַ היפּך פּון דער שבתאָה און פּראָנקיזם, זעט מען סוף סוף - גענדער אגדה וועגען דעם גרינדער פונם חסידיזם רבי ישראל בעש"ט:

„שבת-י צבי איז אַמאָל געקומען און חלום צום בעש"ט, בעטען באַ אים אַ תיקון און דער תיקון איז באַשטאַנען דערין, אַז דער בעש"ט זאָל זיך מיט אים מקשר-זיין (גיטטיק צוזאַם-מענדינדען) נמש מיט נפש, רוח מיט רוח, נשמה מיט נשמה. האָט דער בעש"ט אָנגעהויבען צו מתקשר-זיין מיט אים זייער פּאַנגאָם „במהון“ - ריכטיקער וואָלט דאָ געוועזן זיין „בזהירות“ - פּאַרזיכטיק), דען ער (שבת-י צבי) איז אַ גרויסער סער רשע געווען“ (שבת-י בעש"ט דף י"ג ב.).

אין ווידער דאָרט:

„אַמאָל איז געקומען שבת-י צבי ימח שמו און האָט אים (דעם בעש"ט) אַנבערגערעדט (וסתה אותו ה"ו) און האָט אים אַ שלילדער-געטון ביז אין שאול תהתיה אַרביין“.

אויך דאָרט:

„דער בעש"ט האָט געזאָגט, אַז אין אים (אין שבת-י צבי) איז געווען אַ הייליקער פּונק, נאָר דער ס"מ דאָס אים אַריינגעכאַפט אין זיין נעץ אַרביין. געקומען איז עס אים (שבת-י צבי) דורך זיין גאווה און דורך זיין פּעס“.

אין פיל אַגדות ווערט געשילדערט די נאָנטע באַצייגונג פונם בעש"ט צו משיח, און אין אַינן אגדה - אין צוזאַמען-האַנג מיט די מעשים פון די פּראָנקיסטען:

„דער בעש"ט האָט געווען אַ גרויסען קטרוג, אַז מען וויל באַ יידען צונעמען די תורה שבעל פה, איז דער בעש"ט זייער טרויעריק געווען אַ גאַנצען ערב-יוב-פּער. צו אַווענט זענען אָנגעקומען די שטאָטלייט צו אים, אַז ער זאָל זיין בענטשען. ער האָט געבענטשט איינעם צי צוויי פון זיי און האָט געזאָגט: „מער קען איך ניט, דען עס טוט מיר זייער וויי“.

אַזוי האָט ער פון זיי מער קיינעם ניט געבענטשט און איז געגאַנגען אין שויל אַרביין און האָט געזאָגט רירענדע ווער-

טער און איז אַרײַנגעפאַלען אין אַרױן הקודש צױטן און האָט
 געשריגן און האָט געזאָגט: ווי! ווי! מען וויל פון אונז וױ
 תורה צונומען. וויאָזוי וועלען מיר אַפילו אַ האַלבען טאָג
 קאָנען לעבען אָהן איר? דאַן האָט ער שטאַרק געזאָרנט אויף
 די רבנים און האָט געזאָגט, אַז דאָס איז אַלץ איבער ווי,
 ווייל ווי טראַכטען אויס פון ווייערע קעפּ פאַלשע הקדמות,
 אויך האָט ער געזאָגט, אַז אַלע תנאים און אמוראים שטייען
 איצט צום משפט.

דאַן ווערט געשילדערט אין דער אגדה, וויאָזוי דער
 בעש"ט איז נאָכהער אַרײַנגעפאַלען אין אַ געוואַלטיקען עקסטאַז
 אַרײַן און די אויסערלעכע מימנים פון יענעם עקסטאַז, און
 דאַן דאָס דערוואַכען און צו זיך קומען, און וואָס דער בעש"ט
 האָט נאָכהער דערציילט, וויאָזוי ער איז געגאַנגען פון עולם
 צו עולם, און וויאָזוי ער האָט אָנגעטראָפּען תפלות פון פּוּם
 ציך יאָר, וואָס האָבען קיין עליה ניט געהאַט, און וויאָזוי ער
 האָט גענומען אויפהייבען די תפלות דורך „א טויער, וואָס איז
 גרויס ווי גאָר די וועלט“, און וויאָזוי אַ מלאַך האָט דעם
 טויער פאַרשלאָסען מיט אַ גרויסען שלאָס, און וויאָזוי ער האָט
 צוזאַמען מיט זײַן הימלישען רבין, אחיה השלונג, געפרוּווט
 דעם שלאָס ברעכען און האָבען ניט געקענט, און וויאָזוי זײַ
 האָבען זיך בײַדע נאָכהער אַרײַנגערױסען מיט גרויס שטורם
 אין היכל-משיח אַרײַן און וויאָזוי משיח האָט אים (דעם
 בעש"ט) דערזען פון ווייטען און האָט געזאָגט: „שרײַ ניט“, און
 האָט אים געגעבען צוויי אותיות, מיט וועלכע דער שלאָס
 ווערט געעפּענט און דורכדעם האָט ער געפּוּעלט, אַז די גזרה
 זאָל בטל-ווערען, נאָר אַ קליינע רשימה פון איר איז געבליבן
 בען, דאָס איז זײַ גזרה צו פאַרברענען די ש"סען, וואָס איז
 פאַרגעקומען דורך די מטירות פון די פּראָנקסטען. עס ווערט
 ווייטער אויך דערציילט, וויאָזוי די פּראָנקסטען האָבען זיך
 צושמוט און וואָס דער בעש"ט האָט דערױף געזאָגט: „די
 שכינה קלאַגט איצט און זאָגט, כל-זמן דער אבר איז באַהעפט
 איז נאָך דאָ אַ האָפּנונג, אַז ער וועט געהיילט ווערען, און

אז מען שניידט-אָפּ דעם אבר, דאָן איז אַלץ פאַרפאַלען, דען יעדער ייד איז איינ אבר פון דער שכינה.

פון דער אגדה זעט מען אַרום בולט אי די דערבי-טערונג פון בעש"ט קינגען די פראַנקיסטען, אי דעם רחמנות אויף זיי, אי די דערביטערונג פון דער צווייטער זייט - קינגען דעם פלפול פון די רבנים, אי זינע משיח-טרוימען.

אין דעם בריף, וואָס דער בעש"ט האָט געשיקט צו זיין שוואַגער רבי גרשון קיטעווער וועגען דער „עליה גשמה“, וואָס ער האָט געהאַט אין יאָר תק"ז, האָבען מיר ווידער פאַר זיך די אינטערעסע באַצונגען צו משיח. אַרויסגינגדיק פון היכל צו היכל, קומט ער אָן, ענדלעך, צו היכל-משיח און ער פרעגט אים אָהן צערעמאָניעס: „ווען קומסטו? אויף וואָס משיח ענטפערט אים: „ווען אלע וועלען קענען מיחד-זיין יחידים, אַזוי ווי דו“. דער גאַנצער בריף בכלל (געדרוקט אין „כח שם טוב“ און אין פיל חסידישע ספרים) איז צו מאַנג-פעסטאַציע פון דער משיח-אידעע.

דינעלעכע משיח-טרוימען זענען אַריבער פון בעש"ט צו זיין תלמיד רבי בער פון ראָווע (נאָכדעם פון מעזריטש) און טון אים - צו רבי בערס תלמידים. צוזאַמענקומענדיק זיך פלעגט מען אַנפּערהויפט זוכען תיקונים, וואַזוי צו מקרב-זיין די גאולה. דער רבי, רבי מלך (רבי אלימלך מליזענסק) איז פיל ימיו אומגעגאַנגען אין איינ גרויסען, ווייליקען משיח-טרוים. ער איז אַזוי פעסט געווען אין דער גיטקייט פון משיחס אָנקומען און איז געווען אַזוי פול גלויבען אין זיין אַנגעבער גייטטיקער טעטיקייט אינאָם זיין פון גאולה, צו ער האָט געזאָגט: „איך ווונדער מיך זייער. די הייליקע תנאים האָבען דאָך געווען ברוח הקודש ביז די לעצטע דורות און האָבען געשריבען וועגען אַזוי פיל גיירות רעות און יסורים, וואָס וועלען זיין אינדער משיח וועט קומען, און זיי האָבען באַרנט געזען, אז עס וועט זיין איינ אלימלך אויף דער וועלט, און אז אלע רעות און גיירות האָט אלימלך כחתיק-געווען און

מבטל-געווען, „עשר צהחות“ י"ב ע"ב).

רבי נפתלי רופשיצער, א תלמיד פון רב מענדעל רימא-
נאָווער, האָט אַמאָל געהערט פונ'ם רימאנאָווער, אַז ווער עס
לעבט אין דער צייט, וואָס דער קאָזשעניצער מגיד איז אויף
דער וועלט און זעט אים ניט, וועט ער ניט זוכה-זיין צו זען
פני משיח. דערהערענדיק עס האָט רבי נפתלי גענומען דאָס
זעקעל אויף דער פּלייצע, דאָס שטעקעל אין האַנט און ניט
רעדענדיק קיין איין וואָרט איז ער געלאָפּען אָהן אָטעם, קיין
קאָזשעניץ און איז במקלו ותרמילו אַריינגעפאלען אַינ'ם צימער
פון דעם קאָזשעניצער אַנצוקוקען אים, וואָרום טאָמער חס-
ושלום פאַרשפּעטקט ער איין מינוט און דערווייל קומט משיח
אינדער ער האָט נאָך געזען זעם מגיד (עשר אורית" ל"ו
ע"א).

רבי משה טייטעלבוים פלעגט זאָגען צו זיין משמש יע-
דעס מאָל אינדער ער פלעגט זיך צולייגען אָנרווען: „אַז
משיח וועט קומען, זאָלסטו מיך למען השם בוז הרגע אויב-
וועקען“ (סדר הדורות החדש" אות מ').

רבי נחמן בראַציאָווער האָט אַלע זיינע רעליגיעזע אַי-
בערלעבונגען, זענונגען און טרוימען, קאָנצענטרירט אין משיח
אַראָפּברענגען און האָט מבטויה-געווען, אַז אַלענפאלס וועט
משיח אַרויסקומען פון זיין נאָקומענשאַפט. (היי מוהר"ן).

אין דער צדיקישער טאַמליצ פון דעם מעזעריטשערס
אַפּשטאַמונג, באַ זי קינדער פון רבי ישראל רויזנער, איז
געבליבען אַ מסורה, אַז דער מעזעריטשער האָט מיט אַלע
כחות געוואָלט דוקא משיחען אַראָפּברענגען און נאָר דורכדעם,
וואָס זיינע תלמידים האָבען זיך אויף דעם ניט גוט פאַרשטאַ-
נען, האָט ער זיינס ניט אַדורכגעפירט (דברי דוד" פונ'ם
משאַרטקאָווער).

דער מעזעריטשער האָט זיך געהאַלטען, אַז ער קומט
אַרויס פון מלכי בית דוד און זיין אייניקעל רבי שלום (דער
זון פון ר' אברהם המלאך) האָט זיך געהאַלטען פאַר אַ ויש
גלותא און דערפער האָט ער זיך זייער פרייט אויפגעפירט

און האָט אומגעוויינלעך מקפיד-געווען אויף שיינקייט. דינעלבע
פאַרשטעלונג איז אַריבער צו רבי ישראל רוזינער און צו די
קנידער פּוּנ'ם רוזינער (רבי אהרן מאַרקוט אין זיין „חסידיוט“).
און הגם מיר רעדען דאָ אַנבערהויפט וועגען די ער-
שטע רביים, קענען דאָך אונדז זינען אויך די גלייבונגען
פון די שפעטערע רביים, ווי ווייט דאָס חסידות איז לויט
זיין שורש ענג צוזאַמענגעבונדען מיט דער משיח-אַנדע.

צווי האָט משה-לייב לובטשנער געזאָגט:

„דער יוד הקדוש האָט געזאָגט, או איך בין משיח בין
יוסף. באמת קום איך. אָבער, אַרויס פון בית-דוד“ („עשר
עטרו“ י"ד ע"ב). קענטיק, אז אויף דעם באַדען איז ענטשטאַ-
נען די מהלוקת פון אַנדערע גוטע-יידען אויף אים.

צווי האָפען די געגנער פון רבי דודעל טאַלנער געמטרט,
אז פאַ אים, פאַ רבי דודלען, איז דאָ אַ שטול מיטן אויפשריפט:
„דוד מלך-ישראל חי וקים“, פאַרשטייט זיך, אז רבי דודעל
האָט עס געמיינט אין ריזן מיטטישען זין און זיין תּמימות-די-
קער אויפשריפט האָט אין זיך נישט ענטהאַלטען קיין זינד קיי-
גען דער מלוכה. רבי דודעל האָט אָבער, פיל יסורים געהאַט
אויף זיך פון אַט דעם אויפשריפט, וועלכער האָט זיכער
ענטשפּראַכען זינע משיח-טרוימען (זע „כתר פּהונה“ ז' 146
און אַנדערע)

רבי מענדעל רימאנאווער.

רבי מענדעל רימאנאווער איז געבוירען אין ניישטאָט אין יאָר 1745, און ווען ער איז גרויס-געוואָרען, האָט ער געלערנט אין דעם באַוויסטען בית-המדרש פון דניאל יפה אין בערלין, ווו עס האָבען זיך דאָן אויסגעהאַלטען אין געלערנט אייניקע גרויסע גאונים. רבי מענדעל האָט געלערנט מיט אַ באַזונדער חשק און ברען, דערביי האָט אין אים געלויכטען אַג'אָנערלעכעס ליכט, פאַר וועלכען ער האָט קיין אויסדרוק ניט געהאַט. אינטער דעם לבוש פון דער הלכה האָט ער גע-שפירט אַלעבעדיקע נשמה, וועלכע ער האָט אָבער, ניט גע-קענט תּופּס-זיין. ער האָט געשפּירט, אַז עס פּעלט אים עפעס, וואָס איז אָהן אַ שווער הייליק און טייער, און וואָס עס איז אייגענטלעך דער אמת ער זיין פון אַלעם דעם, וואָס ער לערנט. אין וואָס אָט דער „עפעס“ פאַשטייט, האָט ער ניט געוויסט קלאָר. בעת ער האָט געלערנט אַ וואָסער ניט איז פּוסק, האָט ער געזוכט דעם העכערען גיטטיקען געשטאַלט פון אָט דעם פּוסק, זיין „קימה הרוחנית“, זיין שורש אין „כרפה עלינוה“. האָט זיך אים ניט אינגעגעבען צו געפינען עס, האָט ער אינטער דעם שרעקלעך געליטען. אים איז ווייניק געווען צו פאַרשטיין אַסברא פון דעם רא"ש צו פון דעם ר"ן מיט איר גאַנצער ברייטקייט און טיפּקייט, נאָר ער האָט געאַרט צו וויסען איר אָרט אין די העכערע עולמות. ער האָט, דע-ריבער, געקענט פאַרטפּען זיך אין אַ וואָסער ניט איז סברא ביז צום אַלען אין אָהנמאַכט. פּיל מאל, ווען עס פּליצט אים

ניט געלונגען צו באקומען דאָס פאַרבאַרגענע לײַכט, פלעגט
 ער ווייניגן, ווי אַ קליין קינד. אַמאָל האָט ער אַזוי געלערנט
 אַ שטיקעל אַלפסי (לויט אַנאַנדער נוסח: רש"י), און האָט, ווי
 זײַן שטייגער איז, געוואָלט תּופּס-זײַן די העכערע רוחניות פּון
 דער סבּראַ, דאָס האָט זיך אים, אָבער, אין קיין אופּן ניט
 איינגעגעבען. ער האָט אַזוי ווייט געלערנט ביז די צונג האָט זיך
 אים צוגעקלעפט. אויך דאָס האָט ניט געהאַלפּען. פּון גרויס
 עגמת-נפשׂ האָט ער זיך פּונאַנדערגעוויינט ביז ער איז איינגע-
 שלאַפען וויינענדיק. אין שלאַף האָט ער געהאַט פּאַרגענדע
 זעונג: עס קומט צו אים דער אַלפסי (לויט דעם אַנדערען
 נוסח: רש"י) און זאָגט צו אים: מענדעל, זאָלסט גיין צו
 אלימלך'ן. רבי מענדעל האָט פאַרלאָזט זײַן בית-המדרש און
 איז אַוועקגעגאַנגען אין גלות אַרײַן, צו זוכען עפעס אַנ-
 אלימלך'ן. ער איז אַזוי געגאַנגען פּון שטאָט צו שטאָט, פּון
 דאָרף צו דאָרף, ביז ער האָט דערהערט אין גאַליציען, אַז
 אין ליזענסק וווינט אַ גרויסער צדיק רבי אלימלך (דער „נועם
 אלימלך"). צו ליזענסק איז, אָבער, נאָך ווייט געווען, וואָס
 זשע טוט מען? האָט ער זיך פאַרדונגען פאַר אַ שמיסער באַ-
 אַבעל-עגלה, וואָס איז געפאַרען קיין ליזענסק. אַ הונגעריקער,
 אַנאַקעטער, אַ דערפּרויענער האָט ער זיך, ווי עס איז, דער-
 שלעפט קיין ליזענסק. קוים אַרײַנגעפאַלען צו רבי אלימלך'ן
 אין הויז, האָט אים דער גבאי ניט געוואָלט אַרײַנלאָזען. די
 דאַרפּסלייט האָבען דאָן צו שטאַרק באַאומריקט רבי אלימלך'ן
 און רבי מענדעל האָט אויסגעזען, ווי אַ דאַרפּס-יונג, אַזויווי
 רבי מענדעל האָט זיך, אָבער, דאָך אַרײַנגערײסען, האָט אים
 רבי אלימלך געפרעגט: „ווער האָט דיך געשיקט צו מיר?“, ווער?—
 האָט רבי מענדעל געענטפּערט, — דער אַלפסי (לויט דעם אַנדער-
 רען נוסח: רש"י) האָט מיך געשיקט צו אייך... רבי אלימלך
 האָט דאָן אויפּגעהויבען זײַנע לאַנגע ברעמען, האָט אים לאַנג
 און שטאַרק אָנגעקוקט און האָט אים געזאָגט: „בלעב באַ מיר...
 אַ צײַט לאַנג האָט רבי מענדעל געלעבט אין רבי אלימלך'ס
 הבריא, ביז ער האָט זיך ווייטער געלאָזט גיין גלות אַפּרײַכ-

טען און דערביי צו זען זיך מיט די אייניקלעך פונם בעש"ט. גייענדיק צו רבי ברוך מעזבוזער (אנ' אייניקלעל פון בעש"ט), האָט ער אין סדילקאָוו אָפגעטרעטען צום צווייטען אייניקלעל פון בעש"ט, צו רבי ברוך'ס ברודער, - רבי אפרים (דער מחבר פון „דגל מחנה אפרים“). דער לעצטער האָט אים אָן פאנגט אויפגענומען קאַלט און האָט געזאָגט: „איך זענט רבי מלך'ס אַ תלמיד? דערציילט עפעס אַ מופת פון אייער רבין...“ „איך וויל קיינע מופתים ניט“ - האָט רבי מענדעל געענטפערט - „איך וויל נאָר, אַז באַ מענטשען איז דאָ הינטער'ן אויער אַזאָ אָדער, וואָס נאָר באַ זיין גסיסה הייבט ער אָן צו ציטערען, - באַ מיין רבין ציטערט, אָבער, אָט דער אָדער יעדעס מאָל, ווען ער שטייט שמונה-עשרה“ רבי אפרים איז דערשטוינט געוואָרען, באַגרייפנדיק וועמען ער האָט דאָ פאַר זיך... ווירקלעך האָט רבי מלך'ס חב"ד אויסגעארבעט אין זיך אַזאָ גרויסע יראת-הרוממות פאַר דעם געטלעכען, אַז זיי זעלבסט, מיט זייער גאַנצען אויסזען, מיט יעדער באַוועגונג, מיט זייער שמועסען, שטיין און גיין, זענען זיי געווען דער אויסדרוק פון אָט דער געוואָלטקער יראת-הרוממות אַזוי, אַז אָט דאָס געפיל איז איבערגעגעבען געוואָרען אַלע דערפיישטיגענדיקע. אין דער נאָענטקייט פון רבי מענדעלען האָט יעדער איינציקער געמוזט דערשפירען אַ גרויסען פחד אלקים, „בשעת איך בין געשטאַנען נעבען דעם רבין פון רימאַנאָוו - דערציילט איינער פון די גרויסע צדיקים, - פלעגט מיר קלאַפּען אַ צאָן אָן צאָן און די האָר פלעגען זיך מיר שטעלען קאָפּיר פון גרויס פחד“ פיל צדיקים האָבען אים, דעריבער, אָנגערופען „מקור היראה“ און דער קאָזשענצער מגיד האָט אים אָנגערופען דער „אישון בת עין פונים דור“.

און אָט די געוואָלטקע געדאַנקענמאַכט זיינע און שטאַר= קען איינפלוס אויף די אַרומיקע, האָט ער קאַנצענטרירט אין דער האָפנונג אויף באַלדיקער גאולה, וועלכע האָט צוזאַמענגע= בונדען מיט נאַפאָלעאָנס נצחונות. אין דעם גייסט האָט ער נישט נאָר געטרוימט און געדילטעט נאָר אויך זייער ענער=

גיש און דרינגענד געווינקט. ער האָט געווינקט אויף כתם-
 יידען, ער האָט געווינקט אויף זינע חברים רביים, וועל-
 כע ער האָט געוואָלט דורכזיט זען צלם פניערדיקע אָנהענג-
 גער פון גאַפּאַלעאָן. ער האָט שטאַרק געווינקט אויך אויף אַני-
 ניקע גרויסע פּוילישע פּריציס, וועלכע האָבען אים געהאַלטען
 פאַר אַ בעל-מופת און קדוש און האָבען אים שטאַרק געליבט
 און געאַכטעט.

ווי ווייט עס איז גרויס געווען רבי מענדעלס איינפלוס
 אויף אַנינקע גרויסע פּוילישע פּריציס, זעט מען פון דער
 מערקוויריניקער מעשה, וועלכע ס'צערענט רבי אהרן מאַרקוס
 אין זיין מערקוויריניק-שיין ווערק: "Der Chassidismus"
 (פּלעטען 1901), וועלכע ער דערציילט צלם עד ראייה. אַין
 יאָר 1883—שרייבט רבי אהרן מאַרקוס—זיין איך געווען אַין
 רימאַנאָוו ראש-השנה. דאַן האָט דאָרט געוויילט דער 80-יאָרי-
 קער גראָף דאַרעווסקי. אַנינגעזענער פּוילישער שריפטשטע-
 לער, וועלכער האָט אַמאָל געגרינדעט אין לעמבערג אַ פּילאָ-
 סעמיטישען פּאַרפאַנד מיט'ן העברעישען נאָמען „אגודת אחים“.
 אָט דער דאַרעווסקי איז געגאַנגען אַין דער באַלייטונג פון זיין
 זון, שטאָט-פּירגערמייסטער פון לעמבערג, אויפ'ן קבר פון רבי
 רימאַנאָווער. פיל אַרומיקע אַדעליקע זענען געקומען מקבלי
 פנים-זיין און אויסדריקען אַכטונג דעם גרויסען אַלטען. דער
 לעצטער האָט דערפון איבערגעגעבען דעם קולטוס-פּרעזידענט
 לעבעל היל דן סבה פון זיין באַזוכען רבי מענדעלס קבר:
 בשעת ער איז אַלט געווען אַכט יאָר, איז ער אומהייליבאַר
 קראַנק געווען. זיין מוטער האָט צוליב אים אַראָפּגעבראַכט
 די ווינטסטע און די בעסטע דאָקטוירים. די דאָקטוירים האָבען,
 אָבער, נישט געקענט העלפען דעם היליה. ער איז געווען איין-
 איינציקער זון באַ זיין מוטער, און די מוטער איז אַרומגע-
 דאַפען פאַרצווייפעלט מיט פּונאַנדערגעלעאָטע האָר, וויינגענדיק
 און ברעכענדיק די הענט. דאַן האָט זיך אָפּגערומען צו איר
 אַ שכנסע, די באַבע פּנים פּלאַנטראַפּ ריטער פּאַן גייעוואָשין.
 עס איז דאָ אַ ווונדער-רבי אַין פּריצטאָק (רבי מענדעל האָט

דאן געוויינט אין פריזשאק), וועלכער וועט דיר קענען
העלפען. עס איז דאן געווען אַ ווינטערנאָכט. מען האָט גלייך
אוינגעשאַפּט פּערד און מען איז געפּאַרען פּון גניעוואָשק, (ווי
דער חולה איז געלעגען) פּינף מייל קיין פּריזשאַק. געווען
איז עס דאָנערשטיק באַנאָכט, און ווען מען איז געקומען קיין
פּריזשאַק 5 פּאַרטאָג, האָט מען אַינ'ם רבינס הויף געבאַקען
ברויט פּאַר אַרעמעלייט און דער רבי האָט דעם אייבערשטען
געדינט. אויף דער פּראָגע, ווען קען זי אָנגענומען ווערען
פּון רבין, האָט דער שמש געענטפּערט: ערשט אַרום 9 נאַכ'ן
דאוונען. באַם באַזוך האָט דער רבי, וועלכער האָט געלויפּק
פּויליש גערעדט, געפּרעגט איר: „בין איך דען אַ מכשף, וואָס
איר קומט צו מיר? „ניין!—האָט די מוטער געענטפּערט,—
„נאָר דו ביסט אַ מענטש, וואָס דורך דיין לעבענסאָנדערל פּיכטו
דעם אייבערשטען נענטער, ווי אַנאָדער מענטש, און דערנאָך
ווערט דיין תּפּילה גיכער אָנגענומען.“ אויב אַזוי—האָט דער
רבי געענטפּערט—וועל איך פּאַרן קינד מתּלל-זמן? די בע-
טענדיקע פּרויען זענען אַוועק, די טיר איז צוגעטאָכט געוואָ-
רען, און דורך דער טיר, וועלכע איז געווען עטוואָס אָנגעבראָ-
כען, האָט מען געקענט זען, ווי דער רבי שטייט אין אַ
ווינקעל און איז מתּלל בין טראָפענס שווייט רינגלן אים פּון
שטערן. אַזוי האָט עס געדויערט גאַנצע דריי שעה. דער קוקוס-
זייגער איבערן רבינס בעט האָט פּונקט 12 געלעגטען. „זעט“,
האָט דער רבי געזאָגט:—מיט דעם שלאָגען 12 איז איינער קינד
בעסער געוואָרען און ס'האָט אָנגעהויבען צו זיך קומען. ווען ער
וועט פעליק געזונט ווערען, זאָלט איר אים ברענגען צו מיר, איך
זאָל אים בענטשען.“ מען האָט זיך אָנגעזעענט און מען איז
אוינגעפּאַרען. מען האָט דעם לעקני געפּרעגט: „ען איז פּאַר-
געקומען עפעס אַ פּאַרענדערונג מיטן קינד? און ער האָט גע-
ענטפּערט: „ניין, נאָר פּונקט אַרום 12 אַ זייגער האָט דאָס קינד,
וועלכעס איז בין-איצט אָהן באַוועגונג געלעגען, אַ טרונק וואָ-
סער געבעטען. „אין אייניקע וואָכען אַרום, דערזעלייט דאַרעו-
סקי, בין איך פּאַלשטענדיק געזונט-געוואָרען אין בין געפּאַרען

צו מקבל-זיין די ברכה פונ'ם רבין, וועלכער האָט ניר פאָרגע-
 לינגט צו בלייבען גוט-געניגט צו יידען. איך האָב מ'זין וואָרט
 געהאלטען און בין אויך נאָך אַנצט, און מ'זין עלטער, צו אים
 אויפ'ן קבר געקומען."

רבי אהרן מאַרקוס גיט דערצו צו פון זיין זינט: „אזוי-
 ווי איך האָב געהערט, אַז דער אַלטער האָט דאָרט אויפ'ן
 קבר זייער הייס געוויינט און האָט אויפ'ן קבר אַ צעטעל איבער-
 געלאָזט אין דער פּוילישער שפּראַך, האָב איך מיר אָט אַ צעטעל
 פאַרשאַפט. איך האָב געוויזען דעם פּראָפּעסאָר ביגעלאַזען אין
 לעמבערג. אין צעטעל איז אזוי געשריבן: „איר נשמות פון
 די נביאים אברהם, יצחק ויעקב געט פאַר דער נשמה פון
 דעם פאַראייניקטען מענשען גאַרעם (רבי מענדעל רימאנאווערס
 פאַמליע האָט געהייסען טאַרעם), און דו מענדעל, ווען דו זינט
 שוין אין פנים העליונים, גיט פאַר די פאַרשידענע און
 פון ישראל און פוילען Izraela / Jciemieżionych lud i Polski
 i Polski) בעט פאַר מיר און פאַר מ'ן קינדער און איי-
 נקלעך. מיעטשיסלאָוו, דער זון פון זינקטאַריאַ“ (זייטן חסידי-
 שן מנהג שרייבט מען אויף די צעטלעך דער מוטערס נאָמען).
 פון דעם פאַקט זעט מען זייער בולט אַרױס, ווי ווייט
 געאַכטעט און געליבט רבי מענדעל איז געווען באַ פאַרשידענע
 פּוילישע מאַגנאַטען, וועלכע ער האָט אפילו איבערגעגעבען
 זינע מיטטישע איבערלעבונגען. אזויווי רבי מענדעל איז גע-
 ווען פול גלויבען אין דער באַלדיקער גאולה, פאַר וועלכער
 באַפּאַלעאָן האָט געוואָלט זיין, לויט זיין גלויבען, אַ מתחילה, האָט
 ער געוויס פיל מאַגנאַטען באַאיינפלוסט מיט אָט דעם פּייער-
 דיקען גלויבען זינעם.

רבי אהרן מאַרקוס באַמערקט דערפֿער: „ווען באַפּאַלעאָן
 וואָלט געזען רבי מענדעל רימאנאווער, וואָלט ער צו אים
 געוויס געזאָגט דאָס, וואָס אַלעקסאַנדער מוקדון האָט געזאָגט צו
 שמעון הצדיק..."

דאָס געבעט פֿונ'ם „מליץ ישר“.

פֿאַרוואָס הייסט בערדיטשעו „בערדיטשעו“? – ווייל דאָרט
האָט געוויינט רבי לוי יצחק בערדיטשעווער. דאָס איז אַ הלצה,
וועלכע איז, פֿאַר מיר לכל הפחות, נישט גאָר אזוי ווייט פון
אמת. קינדווייס האָב איך דעם נאָמען „בערדיטשעו“ געוויסט
גאָר פון די פיל מעשיות, וואָס איך פלעג זיך אָנהערען איבער
רבי לוי יצחק בערדיטשעווער. פֿאַר מיר איז בערדיטשעו גע-
ווען קודם-פֿל אַ שטאָט, וווּ עס האָט געוויינט דער גוטער-ייד,
וואָס האָט איינס אין זינען געהאַט: מלמד=זכור=זמן אויפֿן ייִ-
דישען פֿאַלק, בעטען פֿאַר אים פון דעם רבונא-של-עולם אַלדאָס
גוטס, בעטען אזוי שטאַרק, ביז דאָס בעטען זאָל אין פֿאַר-
דען אַרבערגיין. איצט, ווען איך זיינס שוין גאַנץ לאַנג
גאָר פון אַנאָדער מין בערדיטשעו: אַ שטאָט מיט קעלט און
מיט צרות און מיט הונגער, ווי אַלע ייִדישע שטעט, איז באַ-
מיר גאָר אַלץ יענער בערדיטשעו אין זינען. אַ חלום פון
דער קינדהייט פֿאַרשווינדט קיינמאָל נישט. איר מעגט אים שטיי-
סען, טרייבען, יאָגען פון זיך, – ער בלייבט שטענדיק, און ווער
ווייסט? אפשר איז דער חלום פֿיל וויכטיקער ווי די וויקלעכע-
קינט?...

רבי לוי יצחקס געשטאַלט איז מיט שכינה-שטראַלען באַ-
גאַסען. איר קענט אים אַנדערש נישט זען, היי און פֿיל ליכט
און שאַטען. ווי ער קערט זיך, און ווענדט זיך, ווי ער רירט

אין מיט דער האנט, ווו ער ווארפט זיין בליק, אומעטום פאר-
שווינדט יעדע פינצטערניש, יעדער טרויער, יעדע שווערקייט
און הארטקייט.

אָט זעען מיר אים, (לויט איין אגדה) קומענדיק אין
איין שטאָט און קינגער לאָזט אים אין שטוב נישט אַרײַן און
ער מוז געכטיקען באַ אַ גאַרבער אין שטוב. ער קען נישט לײַ-
דען, אַז דײַ שכינה זאָל זיך געפײַנען אין אַזאַ טרויעריקער
לאַגע. ער גײט אין בית-מדרש אַוועק, ווינט אַזוי פיל, ביז
ער ווערט איינגעשלאָפען. דײַ שכינה קומט צו אים אין זײַנען-
געשטאַלט מיט פיר-און-צוואַנציק תלשיטים אָנגעטון און זאָגט
אים: באַרויך זיך, מײַן זון, עס וועט אַרײַך גוט זײַן...

און אָט זעען מיר אים בשעת דער טאָג זעגענט זיך מיט
דער נאַכט, בשעת דײַ לעצטע שטראַלען פון דער שבת-זון ווע-
רען איינגעלאָשען און דײַ אָנגעקומענע שאַטענס ברענגען מיט
זיך דעם אָנזאָג פון דער אָנקומענדיקער וואָך, אָט זעען מיר
אים דאָן, ווי ער שטייט און שמועסט מיטן רבּונו-של-עולם
אויף זײַן שטייגער, מיט אינערלעכסטער פרייד, מיטן טיפּסטען
אמת, מיט רײַנסטער אהבה, מיט דער גרעסטער איינפאַכקייט
און האַרציקייט. אָט רעדט ער זיך דורך מיטן פּאָטער אין
הימעל אויף מאַמע-לשון:

„גאָט פון אברהם און פון יצחק און פון יעקב! באַהיט
דײַן פּאָלק ישראל פון אַלעם בײַזען אין דיניעם לײַב, אַז
(ווען) דער ליבער שבת-קודש גײט אַוועק, אַז דײַ וואָך זאָל
אונדז קומען צו אמונה=שלמה, צו אמונת חכמים, צו אהבת
חברים, צו דביקות הבורא ב"ה, מאמין=צו-זײַן בשלש עשרה
עקרים שלך ובגאולה קרובה במהרה בימינו ובתחית המתים
ובנבואת משה-רבּינו ע"ה. רבּונו-של-עולם! דו ביסט דאָך
הנאָתן ליעף פח, גיב דיניע יידישע קינדערלעך אויך פח דײַך
צו לײַפען, און נאָר דײַר דיניען, אַז דײַ וואָך זאָל אונדז קומען
צו געזונט, און צו מזל, און צו הצלחה, און צו ברכה, און
צו חסד און צו בני חיי ומזוני לנו ולכל ישראל ונאמר
אמן.“

אויך אין אלע צייטען, אין אלע ימים טובים, אין יום
הדין, אלעמאל הערען מיר אים רעדענדיק מיטן רבונז-של-
עולם אויף זיין באזונדער הארציקער שפראך, וועלכע גייט
גלייך איבער פון לשון-קודש אין מאמע-לשון. אט הערען מיר
אים זינגענדיק ראש-השנה:

„דרי מעלה עם דרי מטה יפחדון וירעדון מאימת שמך,
דרי תהום עם דרי שאול ירעשון וירגזון מאימת דיניך, אבל
צדיקים ממקום גן-עדן ירננו ויזמרו לשמך, לכן אני לוי
יצחק מברדיטשוב באתי לפניך בתפילתי ובקשתי: מה לך אצל
ישראל? „דבר“ צו וועמען רעדסטו?— „אל בני ישראל“; „אמור“
צו וועמן זאגסטו?— „אל בני ישראל“; צו וועמען געבייטסטו?
„את בני ישראל“; „כה תברכו“ וועמען הייסטו פענטשען? „את
בני ישראל“ איבער דעם פרעג איך זיך: מה לך אצל ישראל?
במה אומה ולשון יש בעולם, כשדים, פרסיים; רומיים וכו' מה
לך אצל ישראל? אלא מאי מוז דאך געדוונגען זיין, תביבין
ישראל שנקראו בנים למקום“ איז — יתגדל...

די „דרי מעלה“ מיט די „דרי מטה“ אלע האַטען אין
אין ציטערען און פלאַטערען פאַר גאָטס נאָמען אין יום-הדין;
די פּינצטערע אינווייניגער פון „תהום“ און „שאל“ זענען אינ-
גאַנצען אויפגעשטורעמט פון איין אימה; די צדיקים אין גן-
עדן ווייסען, אָבער, דאָן אויך נאָר פון זינגען. און ער, לוי
יצחק מברדיטשוב, איז זיך אויף דער וועלט אויך ווי אין גן-
עדן. צו וואָס זאָל ער טרייסלען זיך און באַהאַלטען זיך?
גיין. ער וועט מיט אים אויך קלאַרע דבורים רעדען...

און אַט הערען מיר אים אָפט איינטענהדיק מיטן רבונז-
של-עולם אַשטינגער אויף אַזאַ אָפּן:

„רבונז של עולם! פאַרוואָס זאָלסטו זיך מיט אונדז ניט
בוהג-זיין, ווי אַנאָיפּאָלער בעל-הבית. אַט האָב איך אַליין
געזען, ווי באַ אַ פּראָסטען בעל-הבית איז דער „של ראש“
אַראָפּגעפּאַלען אויף דער ערד, האָט ער זיך איינגעבוּיגען,
האַט אים אויפגעוויבן אין אַקוש-געטן. דיין פּאַלק ישראל
איז דאָך דיין „פאַר“, דו רימסט זיך דאָך מיט אים — פאַר-

וואָס-זשע לאַזטו אים ציט טויזענטער יאַרען אויף דער ערד
וואַלגערען זיך, פאַרשמוצט ווערען און פאַרחשט ווערען?
און פּלוצלונג ווערט ער אייך גאָר אַ „סוּתֶר“ און הייבט
אַן האַנדלען מיטן רבּוֹנוֹ-שׁוֹלֵם אויף אַזאַ שטייגער:
„רבּוֹנוֹ-שׁוֹלֵם: איך וועל מיט דיר אַ ביט מאַכען.
וואָס וועל איך דיר געבען? — חטאים, עונות ופּשעים. וואָס-זשע
וועסטו מיר געבען? — סליטה, מחילה, פּפּרה. מינסטו וועל איך
מיט דיר גלייך בייטען? — ניין! דו וועסט מיר אַ צוגאַב
געבען: בני חיי ומזוני.“

און עטענדיק זעט אים די מסורה פון פּאַלק הייטער,
פּריש, לעבעדיק, פּריילעך, גוט צו אַלץ און צו אַלעמען, פּוֹל
לעבע צו גאָט, צום כלל און צו יעדען פרט באַזונדער, באַד?
נענדיק יעדען איינציקען, ווי דער נידעריקסטער משרת, אָט
זען מיר אים אַרומפּאַרענדיק, זאַמלענדיק געלט פון פאַרמעג-
לעכע יידען, פּדי אויסצולייזען יידישע אַרענדאַטאָרס פון פינצ-
טערען גרוב (ווען די אַרענדאַטאָרס פלעגען ניט צאָלען אַרענ-
דע-געלט צו דער צייט, פלעגען זיי אין תּפּיסה אַרײַנגעזעצט
ווערען און אָפּטמאָל זייער שטאַרק געפּיניקט ווערען). אָט
גינט ער אייך אַרום אום ערב יום-כּפּור שוֹם צו מאַכען ערגעץ-
ווי צווישען מאַן און פּרוי. און אָט גיט ער אייך אַרום,
שמועסט מיט אַלע גרעכסטע מענטשען, רעדט מיט זיי די אייג-
פּאַכסטע און די אומבאַטיטענדסטע רײַד און פּירט זיי ביסלעכט-
ווייט, ביסלעכווייט אַרויף אויפֿן העכערען וועג. ער לערנט
אַבערהויפּט נאָר איינס: מזן זאָל גאָט ליב-האַבען און ישראֵל
ליב-האַבען: ווען די תּורה איז גאַנץ לערנט ער, טאָר מעג
פון איר קיין אות ניט אָפּמעקען. ששים רבּואַ פון יידישע
נשמות זענען ווי די ששים רבּואַ אותיות פון דער תּורה.
ווען ישראֵל איז איינס — דאַן קען קיין שונא מיט זיי גאָר-
נישט מאַכען...

ברעסלעווער חסידים*).

ווייל עמיצער הערען געוויינלעכע נגינה, זאל ער גיין
הערען ניסן בעלזערס תלמיד; ווייל ער הערען בערדנטשעווער
חסידישע נגינה - זאל ער גיין אין קארלינער שטובעל
ארין. ווען דער הייליקער שבת גייט אוועק און די בערדי-
טשעווער וואך קומט אן מיט איר וויסטקייט, פינצטערקייט און
ארעמקייט, זענען די קארלינער חסידים נאך אין רעכטען
ברען, זיי קומען ערשט ארין „בגלופין“ און עס הלומט זיי
נאך גארנישט וועגען זעגענען זיך מיט דער מלכה-שבת. זיי=
ער געזאנג מוצאי-שבת האב איך פון ווייטען דערהערט און
איך האב אין אים קיינע שפורען פון זארג ניט געפילט. אין
דעם פאלאץ פון דער שכינה זיצען זיי - וואס גייט זיי אן
הונגער און פלין, חושך און דלות?...

געוויס האט יעדער פון זיי אַ היבש ביסעל פעקלעך
אינדערהיים, געוויס זענען יענע פעקלעך זייער און זייער
שווער צו טראָגען, געוויס האָבען פיל פון זיי איז דערוואַקסע-
נע מוידען אינדערהיים באַ אַ פּוּסטער קאַסע, איז וועקסעלעך

(* פון מינע בערדנטשעווער באַבאַכטונגען אין יאָר 1911.

צו צאָלען, אַז דיר-געלט צו צאָלען, אַז שר-למוד צו צאָלען, און אַז גאָט גיט, מוז מען פרוי און קינד קורירען, און אַלען אַז מען אויך אַ קצת חולה, און ד: עלטער רוקט זיך אָן, און עס איז שוין קיין פח ניטאָ צו האַרעווען, און ד: וועלט איז געשלאָגען און קיין פרנסה איז ניטאָ כאַטש צורייט זיך - וואָס מאַכט עס, אָבער, אויס? מען זיצט באַן מלך אַרום טיש. ווי גאָט ברוך הוא איז דאָ, דאָרט איז פאַר דאָגות קיין אָרט ניטאָ. זאָל יענער דאָגהנען, וועמענס גאָט איז געשטאַרבען, יעדן האָבען אַ גאָט וואָס לעבט אייביק, דער וכות פון שבת וועט געוויס ביישטיין. דער אַלטער קאַרלינער איז דאָרט גע- וויס אַ גוטער בעטער. און בפלל: וואָס איז דאָ צוזאַרגען, ווען מיר האָבען אַלע אַזאַ גוטען פאַטער? - „גם פי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי“...

ווי, אָבער, עמיצער הערען גאָר אַנאָנדער מין נגינה; וויל עמיצער הערען אַ נגינה, וואָס קומט ניט פון גוף נאָר פון דער נשמה, אַ נגינה, וואָס קומט ניט פון אויסער- לעכער פריינד נאָר פון אינערלעכער פריינד; וועלכע קומט נאָך טיפסטען און שווערסטען טרויער; וויל עמיצער זען אַ באמת געטלעכע שמחה; וויל עמיצער זען עקסטאַז, וואָס קומט ניט פון התלהבות און התפעלות, נאָר פון טיפסטען און קלאַרסטען דעה; וויל עמיצער זען בחוש, וויאזוי מענטשען קענען אומגיין אויף דער ערד און דאָך זיין ניט דאָ, - זאָל ער מוחל זיין אַדורכמעסטען בערדיטשעווער בלאַטעס, זאָל ער זיך קערעווען אין אַלערליי קרומע געסעלעך; זאָל ער אַדורכגיין פאַרביי דעם אַלטען בית-עלמין, דעם גרויסען, וויס- טען פעלד, ווי ד: נאַכט-שאַטענס לייגען זיך אויף ד: יתומדי- קע בערגלעך, און ווי דער איינציקער, וויסטער, עלענדער ביים, וועלכען איר דערזעט אין עק פעלד רופט אַן אייך טרערען אַרױס; זאָל ער אַדורכגיין ד: „לעבעדיקע שול“ (ד: שול אַרום אַלטען בית-החיים); זאָל ער ווידער אַדורכגיין אַזעלכע שולען, זאָל ער איינזאָפען אַן זיך ד: גאַנצע יידישע עלענטקייט און דאָס גאַנצע שווערגעמיט, וועלכע לאָזען

זיך באזונדערס פילען אין יידישע שטעט, ווען די שבתדיקע
שכינה האלט זיך באַ געזעגענען מיט אירע קינדער און די פּינצ-
טערע ווירקלעכקייט קוקט-אַרויס מיט אירע שטאַרע אויגען,
זאָל ער נאָכהער אַ קער-טון זיך צום שטיבעל פון ברעסלעווער
חסידים, זאָל ער מיט זיך אַהין זיין גאַנצע צעבראַכענקייט
ברענגען, זאָל ער זיך שטעלען אין אַינן פּינצטער ווינקלעך
און הערען אַ קרעכץ נאָך אַ קרעכץ פון די עטלעכע ברעסלע-
ווער חסידים, וואָס זיצען אַרום טיש און הערען תורה, זאָל ער דער-
שפּירען אין זייער קרעכצען, ווי זייער זאָגער דריקט זיך
אויס, „אַזא בענקעניש נאָך גאַט, אַז עס איז נישט אויסצוהאַל-
טען“, זאָל ער גוט, גוט הערען, וואָס עס ווערט געזאָגט,
זאָל נישט ווייניק-וואָס אַרען, וואָס דער אָדער יענער פּטוק
קומט נישט אַזוי גלאַט און שפּיציק אַרויס, וואָס דאָ און דאָרט
לאָזט זיך זייער פּיל אַפּווענדען, זאָל ער דעם עיקר הערען,
זאָל ער דעם טאָן הערען, די גרעסטע תּמימות, וועלכע
איז אַן דערזעלבער צייט צוזאַמענגעוואַקסען מיט דעם גרעס-
טען דעת, די געוואַלטיקסטע געדאַנקען, וועלכע ווערען אַרויס-
געזאָגט פאַרבייגענדדיק, אין אַהן צו באַמערקען, אַז דאָ ווע-
רען עפעס גאַנצע עולםות ענטדעקט, דאָס איבערטראָגען
ביסלעכווייס, ביסלעכווייס אַלץ פון דער ערד און אויפהייבען
עס צו די העכסטע הימלען, זאָל ער דערפּילען דאָ דעם
וועלטטרויער, וועלכער מוז נאָך דער איבערלעכער גאולה אַי-
בערגיין אין וועלטפּרייד, זאָל ער דערשפּירען, אַז דאָ שוועבט
דער גייסט פּונ'ם גרויסען רבי נחמנען, וועלכער הייבט אויף
מענטשען פון טפּסטען און פּינצטערסטען גיהנם צום העכסטען
איינפּיקען ליכט, זאָל ער נאָכהער זען, ווי אָט די חסידים גיין-
ען זיך איינציקווייס און שטילערהייט אַרויס פון טיש, גיבען
זיך די הענט איינער דעם צווייטען, מאַכען אַראָד, גייען אַ
טאַנץ און עס איז נישט צו באַמערקען אין טאַנץ קליין איין
גראָבע באַוועגונג, דען יעדער קער, יעדער ריר, יעדער פינג, און
אין דורכאויס אויסגעפּיינט, אויסגעאיינלעט און אויסגעהייליקט
ביז צו דער העכסטער מדרגה. די קוקסט און גלייבסט דייע

אויגען נישט. מענטשען, דוכט זיך, גאנץ איינפאכע. יידען
 גאנץ קליינע למדנים, אפשר גאָר ניט קיין למדנים. גוטער
 יאָר ווייס זיין נאָכ'ן אויסזען בעלי-מלאכות און טרעגער,
 דערביי אַזאָ איבערלעכקיט, אַזאָ טיפקייט פון געפיל, אַזאָ
 קלאַרקייט פון געדאַנק, אַזאָ רוחניות אין יעדער תנועה, אין
 יעדען שטעל פון פּוּס, אין יעדען קלאַנג פון זייער געזאַנג,
 וואָס עטוואָס ענלעכעס איז אוממעגלעך ערגעץ אַנדערש וווּ צו
 געפינען.

פֿל ימי גדלתי בין החסידים, מיר האָט זיך אויף מיין
 לעבען פאַרשידענטע אַרטען זינגען און טענען געמאַכט הערען
 און אויסער אייניקע ניגונים פון אַלטע (ניט פון היינטקע).
 חב"ד=חסידים, האָט זיך מיר ניט געמאַכט צו הערען און זען
 עטוואָס ענלעכעס צו דעם, וואָס מייע אױגען האָבען געזען
 אינ'ם פּינצטערען, פאַרוואַרפענעט שטיבעל פון בערדיטשעווער,
 ברעסלעווער חסידים. זייער שמחה איז אַנ'אמתע שמחה, זייער
 זינגען איז געזאַנג פון גאולה. פרייע מענטשען זענען דאָס.
 זאָגט אייך וואָס איר ווילט, די מענטשען, בפרט ווען זיי
 זענען פֿאַ זיך, זענען ניט אין גלות. זיי זענען אייביק אין
 זייער אייגענער היים - אין דער גאַטהייט. אויסער לעך
 וועט איר עס אויף זיי פיל ווייניקער ווי אויף אַלע אַנ-
 דערע חסידים באַמערקען. דער וואָס האָט, אָבער, אַנ'אויג צו
 זען אַמאָל, וואָס אין אַ מענטשען טוט זיך, יענער מוז נשחמם=
 ווערען זעענדיק די אמתע און די פולקאָמע שמחה פון די
 מענטשען, ווען דורך זייער רקוד רעדען זיי צו גאָט.

קומענדיק נאָענט צום ברעסלעווער שטיבעל, זאָגט מיר
 מיין באַגלייטער, אַ ייד אַ מתנגד, דאָ דאָרף מען שטיילער
 גיין. זייער ריכטיק האָט ער באַמערקט. אַ באַזונדער שטילע
 קדושה רוט אין אַט דעם שטיבעל. שטייל איז דער קרעכץ און
 דאָך איז ער בוקע רייעים. שטייל איז די תורה און דאָך איז
 זי נאָב עד התהום. שטייל איז דער טאַנץ און איר ווערט,
 ניט ווילענדיקערעייט, געטראָגען דורך אים אין אַנוערע עולמות.

שטיבל אין דער ניגון און ער נעמט איך דורך און דורך. שטיבל איז אלץ ארום. אויסער די חסידים איז דא א היבש ביסעל מענטשען פון גאס, וועלכע קומען אריין צופעליק אדער אויס נייגעריקייט, ניט אהן א פונה אביסעל אפצולאכען און חזק-צו-מאכען און דערביי ווערט דאך אלץ שטיבל. אלץ מוז הערען. ווילענדיק ניט ווילענדיק ווערט דער לץ אויס לץ. ער מוז ערנסט ווערען. דאס איז שוין דער פה פון גייסט. דער העכערער און שטארקערער גייסט מוז דעם נידעריקערען און שוואכערען גייסט מנצח-זמן.

דער זאגער האט אין זיין תורה געזאגט:

— "ידען מוזען אלע פעלקער לערנען, אזו ס'איז דא א גאט אויף דער וועלט". דערביי גייט צו מיר צו איינער פון די לצים און מורמעלט: „ער מיינט א פנים, אז גוים זאלען קומען זיין תורה הערען..."

שפעטער אין א קליינער צייט ארום האב איך דעמועל-בען „לץ" געזען און ער האט אומגעוויינלעך ערנסט געקוקט אויף אלץ, וואס קומט-פאר ארום אים. עס איז אים געווען גארנישט צום לאכען.

באמערקט האב איך דארט א יינגעל פון א יאר פערצען, איינער פון די נייגעריקע. בשעת דער טאנץ איז באזונדערס שיין און פריילעך געווארען, הער איך, ווי דאס יינגעל זאגט צו זיין חבר: „ווען אלע ידען וואלטען זיך אזוי געפרייט מיט זייער אמונה וואלט זיין אזוי גוט!"

יא. מיין קינד! עס וואלט טאקע געוועזט זיין „אזוי גוט"!!

דאָס האַרץ און דער קוואַל.

„ס'איז פאַראַן - דיכטעט רבי נחמן ברעסלעוונער - אַ באַרג, און אויף דעם באַרג שטייט אַ שטיין, און פון דעם שטיין גייט אַ קוואַל, און אַנטלעכע זאָך האָט אַ האַרץ, און ד? וועלט אינגאַנצען האָט אויך אַ האַרץ — — —

און דער באַרג מיט דעם קוואַל שטייען אין איין עק פון דער וועלט און דאָס האַרץ פון דער וועלט שטייט אין דעם אַנדערען עק פון דער וועלט. און דאָס האַרץ שטייט קינגען דעם קוואַל און גלוסט און בענקט תמיד זיין ער, אַז עס זאָל קומען צו דעם קוואַל. דאָס בענקען און גלוסטען פון'ם האַרץ צו דעם קוואַל איז גאָר ווילד...“

ווער איז „דאָס האַרץ פון דער וועלט?“

ד? איינצעלנע אויסדערוויילטע מענטשען, וואָס פילען דאָס גאַנצע ליידען פון דער וועלט, די ליידען פון דער מענטשהייט; די אין וועלכע דאָס גאַנצע לעבען פון דער וועלט ווערט קאַנצענטרירט; די, וואָס באַוועגען שטענדיק די וועלט, וואָס לאָזען זי אויף איין אָרט ניט שטיין; די, וואָס יאָגען זי און טרייבען זי אַלץ ווייטער און ווייטער און הייבען זי אַלץ העכער און העכער; די, וואָס ברענגען מיט זיך שטענדיק ליכט און לעבען, ליבע און גוטס, טרייסט און האַפנונג, פריד און פרייד, פרישקייט, פריילעכקייט און

מונטערקייט; דן, וואָס גיבען אַ זין דעם לעבען, אַ ווערט, אַ ריכטיגונג...

און וואָס איז עס פאַר אַ קוואַל אױפֿן שפּיץ באַרג? דאָס איז: דאָס העכסטע פון דאָס הויכע, דאָס טיפּסטע פון דאָס טיפע, דאָס איינזיקסטע פון דאָס איינזיקע, דאָס הייניקסטע פון דאָס הייניקע, דאָס געהימסטע פון דאָס געהימטע... דאָס, וואָס מיר קאָנען מיט קיין איין וואָרט ניט באַשטימען; דאָס, וואָס מיר קאָנען מיט קיין איין באַמען ניט אָנרופּען, און דאָך פּילען מיר, אַז אַהיין און נור אַהיין דאַרפּען מיר שטרעבען — אָט דאָס איז, דער קוואַל אױפֿן שפּיץ באַרג... „און ס'שרייט תמיד דאָס האַרץ, אַז ס'זאָל קומען צום קוואַל און דער קוואַל גלוסט צום האַרץ אױך...”

און וויבאַלד אַז דאָס האַרץ „בענקט יאָ אַזוי צום קוואַל — פאַרוואָס גייט עס ניט צום קוואַל? — נאָר וויבאַלד דאָס האַרץ וויל צוגיין באַענט צום באַרג, וואָס אױבען אױף אים איז דער קוואַל, אַזוי זעט עס שוין ניט אַרויס דעם שפּיץ פון באַרג (וואָרום אַזוי איז דער שטייגער באַ אַ הויכען באַרג: פון ווייטען, אַז מען שטייט, זעט מען אַרויס דעם שפּיץ פון באַרג, און אַז מען גייט צו באַענט, זעט מען שוין ניט אַרויס דעם שפּיץ), און וויבאַלד, אַז עס זעט ניט דעם שפּיץ פון באַרג — קען עס ניט זען דעם קוואַל, און וויבאַלד, אַז עס קוקט ניט אױף דעם קוואַל גייט עס אױס —

און ווען דאָס האַרץ זאָל אױסגיין וואָלט נאָר די וועלט חרובֿ-געוואָרען, וואָרום דאָס האַרץ איז דאָס חיות פון אינטלעכער זאָך, און ווי קען די וועלט אַ קיום האָבען אָהן דעם האַרץ? איבער דעם קען דאָס האַרץ ניט צוגיין צום קוואַל, נור עס שטייט תמיד אַנטקײגן דעם קוואַל און עס בענקט און עס שרייט, אַז עס זאָל קומען צום קוואַל... דאָס „האַרץ פון דער וועלט“ מוז, אַלדזאָ, איינזיק נור שטרעבען צום קוואַל, בענקען נאָך אים, ניט האָבענדיק די מעגלעכקייט באַעט צוקומען צו אים. אין דערזעלבער צייט מוז, אָבער, דאָס „האַרץ פון דער וועלט“ שטענדיק

זען דעם אייביקען קוואַל, דען „וויבאלד, אז עס גוקט ניט
 אויפֿן קוואַל גייט עס אויס“. שטענדיק מווען די אויכדערווייל-
 טע מענטשען פֿאַר זיך קלאַר זען דעם העכסטען
 אידעאל. ווען זיי זעען עס גיט—דאָן גייט די וועלט צום
 גרונט...

און קראַנק איז צמאַל „דאָס האַרץ פון דער וועלט“
 און שוואַך איז עס. ניט אלע מאָל זעען די אויכדער-
 וויילטע מענטשען דעם זין פון וועלט און לעבען, ניט אלע
 מאָל איז פֿאַר זיי קלאַר דער אידעאל ווהיזן זיי דאַרפֿען
 שטרעבען...

פֿאַרצווייפעלט, פֿאַראַרט, פֿאַרפֿירט גייען זיי אַרום. און
 אז עס בלאַנדזשען די פֿירער, צווייען זיך די שעפעלעך און
 אלע זייטען און זיי זוכען ווי אַ גראַז און ווי אַ פֿלעטעל און
 ווי אַ קוואַל וואַסער; און די עטאַרקע שעפעלעך שטויסען די
 שוואַכע, פֿרעסען אַדזיך אויף און דאָס קלאַרע וואַסער פֿאַרשמו-
 צען זיי, און וועלן באַפֿאַלען זיי אַלעמען און עס ווערען גע-
 רעטעט איינצעלנע אויף די הויכע בערג צי און די טיפע
 טאַלען —

און די בעסטע מענטשען זעען עס און קענען גאַרנישט
 העלפען. און פֿאַרצווייפעלט הייבען זיי די אויגען צום הי-
 מעל אויף—דאָן טרעפט, דערזעען זיי אַ הויכען ליכטיקען
 שטערען, וואָס ווייזט זיי דעם וועג; דאָן, טרעפט אַמאָל, שניי-
 זויסע מלאַכים-פֿליגלען באַשיצען זיי; גייסטער פון ווייטע גע-
 היימע וועלען קומען צו זיי; די געהיימע שטימע פון איי-
 ביקייט רעדט צו זיי—ליכטיק ווערט זיי, לעבעדיק ווערען זיי
 און די גאַנצע וועלט באַלעבען זיי...

און אזוי האָט די וועלט שטענדיק אירע עליות און
 ירידות, באַרג-אויף און באַרג-אַראָפֿ, שטאַרקייט און שוואַכייט,
 זין און אומזין, וועג און אַרטום. זעט דאָס „האַרץ פון דער
 וועלט“ דעם „קוואַל אויפֿן שפיץ באַרג“, דאָן קלאַפט דאָס
 „האַרץ“ רויק און אלע גלידער באַקומען זייער נאַרונג; זעט
 דאָס „האַרץ“ דעם „קוואַל“ ניט, ווערט עס אָפגעשוואַכט און

דער וועלטאָרגאַניזם האָלט אין איין חלשען...
פאַראַן פּעריאָדען אין דער היסטאָריע, ווען די מענטש-
הייט - אינ'ם געשטאַלט פון אירע בעסטע פאַרשטייער -
ווייסט ווהיין זי גיט, קלאָר איז איר וועג, קלאָר אירע
אינדעאָלען, פיל ליכט איז זי דאָן, און גלויבען אין פּרינד אין
לעבען. פאַראַן, אָבער, פּעריאָדען אין דער היסטאָריע, ווען די
מענטשהייט - אינ'ם געשטאַלט פון אירע בעסטע פאַרשטייער -
האַלט נור אין איין בלאַנדזשען; מאַכען געטער און צוברעכען
זיי; גלויבען אין אלע נאַרשיקניטען, אָדער אין גאַרנישט גלוי-
בען, צעבראַכענקייט און וויי-געשריין. דאָן קומט ווידער אַ מאָס-
מענט פון דורכליכטונג און די מענטשהייט קומט צו אַ
העכערער מדרגה, ווי זי איז אַמאָל געווען און ווידער אַ
פאַר און ווידער נאָך העכער, אַזוי אַרום שטייגט די מענטש-
הייט דאָך אין לעצטען סכּום אַליץ העכער און העכער.
נאָענט גיין צום "קוואַל" קען זי נישט - זעען אים קען זי,
אָבער, אַליץ קלאָרער און קלאָרער...
דאָס זענען די אייביקע עפּבע און פּלוטה פון דער גע-
שיכטע. עס צעגיסט זיך אויס "גאַט-וויסען" ווי אַים, דער יב-
פאַרפּלייצט זינע ברעגעס, עס ברויזט, עס עטורעמט אַליץ, עס
לעבט די וועלט. אַמאָל, אָבער, ווערט דער ים פון דער גע-
שיכטע אָפּגעפאַלען, איינגעהאַלטען, געשטילט. נאָך אַ גרויסער,
געוואַלטיקער אָנשטרענגונג פון דער מענטשהייט, נאָך איר ווע-
לען אַמאָל מיט געוואַלט צום "קוואַל" קומען, נאָך איר
וועלען מיט געוואַלט צוברעכען די וואַנט, וואָס טיילט-אָפּ
שאַפונג פון שאַפער, נאָך איר רייסען זיך צום אייביקען גאַט
און דאָך נישט קענען צוקומען, נאָך איר שטאַרקען פּליען -
מוז נאָכהער קומען די צייט פון מ'דיקניט, פון שוואַכ-
קייט, פון אַראָפּפאַלען. און אַט דער צייט פון מ'דיקניט רוט
זי אָפּ פון איר פּריערדיקען, שטאַרקען ריימען און זי זאַמעלט
אַן נייע פּחות אויף צו שטייגען נאָכהער - נאָך העכער.
"ייה דער שפּראַך פון אונדזער זעער הייסט עס:
"הי דאָס האַרץ פון דער וועלט דאַרף זיך אַביסעל אָפּ-

רוען - אזוי קומט אַגרויסער פּויגעל און פאַרשפּרענט די פּליי
געל אויף אים און פאַרשטעלט אים פון דער זון, דעמעלט
רוט זיך דאָס האַרץ אָפּ אַבסעל, און אַפילו דעמעלט, אז
ס'רוט זיך אָפּ, קוקט עס אַקעגען דעם קוואַל און בענקט אַליץ
צום קוואַל.

דער פֿאַרביטענער בן-מלך.

די חברים (רבי נחמנס תלמידים) זענען געזעסען און האָבען גערעדט וועגען אים (נאַפֿאַלעאַנען) און האָבען דער-צוויילט וויאזוי ער איז גאַרניט קיין געבוירענער קעניג, נאָר ער איז געווען אַנאָינפֿאַכער מענטש, וואָס איז נחגדל-געוואָ-רען כמעט אַ מושל בפּפה. דערויף האָט רבי נחמן געענטפערט: דאָס מאַכט גאַרניט אויס. אַנשמה קען ער האָבען גראַדע אַ קעניגלעכע. עס טרעפט, אַז אין „עולם התמורות“ ווערען צו-ביטען די נשמות, וואָרום עס איז שוין איינמאָל געווען אַזאַ מעשה...

און דאָ האָט רבי נחמן אָנגעהויבען צו דערציילען פֿאַלגענדעס:

עס איז אַמאָל געווען אַ מלך מיט אַ מלכה. די מלכה האָט געהאַט אַ דינערין, מיט וועלכער זי האָט זיך קינימאָל ניט געשיידט. ויהי היום, האָט די מלכה געבוירען אַ זון און די דינערין האָט אויך געבוירען אַ זון. געבוירען האָבען זיי אין איין טאָג. האָט די הייבאָם אַטעות געהאַט און האָט צווייטען די קינדער: דעם בן-מלך האָט זי אוועקגעלייגט נעבען דער דינערין און דעם בן-העבד — נעבען דער קעניגין. די קעניגין האָט פֿון גאַרנישט געוואוּסט און די דינערין האָט אויך פֿון גאַרנישט גע-וואוּסט. אזוי אַרום איז דער בן-העבד דערצויעגן געוואָרען קע-

ניגלעך, און דער בן-המלך - געמיין. די טבע פון דעם בן-מלך
האָט אים, אָבער, שטענדיק געצויגען צו דעם נימוס פון אַ
מלכות, און זי טבע פון דעם בן-העבד - צו אַ גאַנץ אנדער
נימוס, כאָטש מען האָט אים געלערנט נמוסי-המלכות און ער
האָט זיך געמוט געניגלעך אויפפירען...

די הייבאָם, וואָס האָט אַרבייטען די קינדער האָט זיך,
ענדלעך, באַזינען, אַז זי האָט זיך טועה-געווען, גאָר זי האָט
מורא-געהאַט צו דערציילען, אַזוי, אָבער, ווי באַ ווייפער איז
אַ גרינגע דעה, איז זי געגאַנגען און האָט אויסגעזאָגט דעם
סוד פאַר אַינן מענטשען, באַשר זי האָט פאַרבליטען די קינדער.
און אַיטלעכער מענטש האָט זיך אַינן חבר און דער חבר האָט
נאָך אַ חבר. האָט אַזוי אַינער אויסגעזאָגט דעם אנדערען, ביז
דער סוד איז אַרױסגעקומען און ביז דער עולם האָט דערפון
געשױעסט שטילערהױט, אַז דער בן-מלך איז פאַרבליטען גע-
וואָרען. גאָר שמועסען שאַרף דערפון קען מען בודאי ניט,
בכדי דער מלך זאָל דערפון ניט געוואָר-ווערען. וואָרום וואָס
קען ער דאָ פאַרריכטען? טאָמער איז עס אַ ליגען?..

ויהי היום, איז געגאַנגען אַינער און האָט דערציילט
דעם בן-מלך (דעם פאַלשען בן-מלך), אַז מען שמועסט וועגען
אים, דאָס ער איז פאַרבליטען-געוואָרען, און אַז דער אמתער
בן-מלך איז גאָר דער, וואָס ווערט דערצויגען אַלס בן-העבד...
איז געגאַנגען דער בן-מלך (דער פאַלשער) און האָט אָנגעהוי-
בען צו טון שפּיצלעך יענעם פאַטער (דעם עבד), וואָס צו
אמת איז ער דאָך טאַקע געווען זײן פאַטער, און ער האָט
זיך אַליץ געלייגט אים צו טון שלעכטס, כדי ער זאָל מוזען
עוקר-זײן מיט זײן זון. פּל-זמן דער מלך אַליין האָט נאָך גע-
לעבט האָט ער נאָך פאַרט אַזוי אַינן ממשלה ניט געהאַט,
רעבנאָך, אָבער, ווען דער מלך איז געשטאַרבען און ער, (דער
פאַלשער בן-מלך), האָט אַיבערגענומען די מלוכה, האָט ער
נאָכמער שלעכטס געטון צו יענעם זונס פאַטער. און געטון
האָט ער אים שלעכטס פאַרשטעלט, מען זאָל ניט וויסען, אַז
עס איז פון אים, וואָרום עס איז ניט שײן פאַר ליטען. האָט

פארשטאנען דער עבד, אַז ער (דער פאַלשער בן-מלך) טוט
 אים שפּיצלעך מחמת די וועלט שמועסט, אַז די קינדער זענען
 פאַרבליטען געוואָרען, האָט ער דערציילט זיין זון ד? גאַנצע
 מעשה, און האָט צו אים אַזוי געזאָגט: „איך האָב גרויס רחמנות
 אויף דיר, וואָרום ממה-נפשך: ביסטו מיין קינד, האָב איך דאָך
 בודאי גרויס רחמנות אויף דיר, ביסטו גיט מיין קינד, נאָר
 ביסט צום אמת דער בן-מלך, איז דאָך נאָכמער רחמנות אויף
 דיר, וואָרום דער, וואָס האָט איבערגענומען די מלוכה, וויל
 דיך גאָר אויסרייסען חס ושלום. איבער דעם, מוזטו אַנטלויפֿן
 פֿען פֿון דאַנען.“ און דערוויל האָט דער מלך דערלאָנגט דעם
 עבד שפּיצלעך אַינס נאָך דעם אַנדערען. האָט זיך דער זון,
 דער אמתער בן-מלך, מיטגעווען, אַז ער מוז אַנטלויפֿען.
 דאָס אים דער פֿאָטער געגעבען אַ סך געלד און ער איז אַוועק.
 האָט אים זייער פֿאַרדראַסען, וואָס ער איז פֿאַרטריבען געוואָ-
 רען פֿון זיין כּדינה אומזינט, און ער האָט צו זיך אַזוי גע-
 זאָגט: „בין איך אַ בן-מלך קומט זאָך מיר בודאי גיט, אַז איך זאָל
 פֿאַרטריבען ווערען, און אַפּילו, אַז איך בין גיט דער בן-מלך קומט מיר
 אויך גיט, אַז איך זאָל זיין אַ בורח אומזינט, וואָרום וואָס?
 בין איך דאָ שולדיק?...”

אויס גרויס האַרצווייטיק און עגמת-נפש, פֿלדי צו פֿאַרטויפֿען
 זיך און צו פֿאַרגעסען זיך האָט ער, (דער אמתער בן-מלך), גענומען
 זיך צום טרוגן. און ער האָט געוואָלט דערמיט פֿאַרברענגען זינע
 יאָרען, ער זאָל שפּורען אין זאָל נאָכגיין נאָך וואָס זיין האַרץ
 געלויסט, וויל ער איז פֿאַרטריבען געוואָרען אומזיסט...
 און דער פֿאַלשער בן-מלך האָט אָפּגענומען (איבערגע-
 נומען) די מלוכה שטאַרק, און אַז ער האָט עפעס געהערט. אַז
 מענטשען מורמלען און שמועסען עפעס דערפֿון, אַז זיי זענען
 פאַרבליטען געוואָרען, האָט ער זיי געשטראַפֿט און געפּיניקט
 און האָט זיך אָן זיי נוקם-געווען און ער האָט געקעניקט בתּוקף ועוז.
 וויטער דערציילט רבי נחמן, וויאָזוי דער אמתער בן-מלך האָט
 גיט געקענט אַרבעטראַגען דאָס העסלעכע אַרט לעבען, וואָס ער
 האָט געפֿירט. נאָר ווי ער האָט זיך דערמאָנט צו דער גרויסער עולת.

והאט עס איז געטון געוואָרען, און אים זיין לעבען ניט ניהאָר
געווען און ער האָט זיך געמוזט ווידער פאַרטויבען און ווידער
פאַרזינקען אין זינד. ביז עס האָבען אים, ענדלעך,
אַנגעהויבען צו פּינקען שרעקלעכע חלומות. און ער
האָט ניט געוויסט ווי אַהין-צויטן זיך פון וויי און חרטה,
איינמאָל האָט זיך אים געהלומט, אָו ער זאָל לאָזען אַלץ מיט
איינאַנדער און זאָל פאַרען אויף א ירד און זאָל זיך
פאַרדינגען פאַר אַמשרת בַּא דעם ערשטען בעסטען סוחר,
וואָס ער וועט אָנטרעפּען. ער האָט אַזוי געטון. ער האָט גע-
לאָזען זינע שנינע מלבושים, זיין געלט און אַלץ, וואָס ער
האָט געהאַט — אויף הפקר, האָט אָנגעטון אַנ'אַרעם פעלאַעל אין
אַוועק אויפ'ן ירד. דאָרט האָט ער אָנגעראַפּען אַ סוחר פון
בהמות, וואָס זולט אַמשרת. ער האָט זיך פאַרדינגען צום סוחר
און האָט גענומען טריבען זינע בהמות. איינמאָל האָבען די
בהמות פאַרבלאָנדושעט און אַוואָלד. ער וויל זיי פאַרנעמען
און זיי לויפען הענדום-פענדום. ער יאָגט זיך נאָך זיי — זיי
לויפען אַלץ ווייטער און ווייטער. ער איז אָפּגעמאַטערט געוואָ-
רען, ער איז אָפּגעגאַסען געוואָרען מיט שווייס — זיי לויפען,
ווי די רוחות. דערווייל איז צוגעפאַלען די נאַכט. אַ פּינצטערע
אימה האָט אים אַדורכגענומען. דער געהויל פון די חיות לאָזט
זיך הערען פּירכטערלעך, ער קלעטערט אַרויף, ווי עס איז
אויף אַ בוים און דערוואַרטעט דעם טאָג און גרויס אָנגסט.
אינדערפרי זעט ער, אָו זינע בהמות שטיינען געבען אים
בין, וויל ער זיי פאַרנעמען. ווי ער וויל זיי אָבער, פאַרנע-
מן — לויפען זיי ווייטער. זיי לויפען און ער לויפט ווידער
בין נאָך זיי אַגאַנצען טאָג, ביז עס פאַלט ווידער צו די נאַכט.
ווידער הערט זיך דער שרעקלעכער געהויל פון די חיות און
ווידער קלעטערט ער אַרויף אויף אַ בוים. אויפ'ן בוים טאַפט
ער אָן עטוואָס לעבעדיקס און ער ווערט פאַרציטערט און
דערפרייט צוזאַמען, דערהערענדיק דאָס קול פון אַ מענטשען.
פון וואָנען פּיסטו, ברודער, און ווי קומסטו אַהער? — פּרעגט
ער דעם מענטשען. איך בין אויף אַ פּערד געריטען און בין

אַרץ אַפֿצורוען. דערווייל האָט זיך מײַן פּערד צוטראָגען און
 אײַך בײַן געלאָפֿען זוכען עס. וואָס מער אײַך האָב עס געיאָגט
 אַלץ ווייטער אײַז עס געלאָפֿען, בײַז עס האָט מײַך אַהער גע-
 בראַכט. „לאָמיר אַלדוזאָ, חבֿרשאַפֿט שלֵׁסען“ – האָבען די מענט-
 שן אײַנער צום צווייטען געזאָגט. „לאָמיר נײַט אָפֿשיידען זײַך
 אײַנער פֿון צווייטען, ווען אײַך מײַר וועלען קומען אײַך ישובֿ“ –
 אײַז באַ זײַ געבליבען. מיט אָנקומען פֿון טאָג האָט האָט ער
 (דער פֿאַרבליבנדישעטער, אמתער בן-מלך), געהערט „זײַער אַ
 גרויס געלעכטער: כּאָ, כּאָ! כּאָ! דאָס קול פֿון דעם געלעכטער
 אײַז געגאַנגען אײַבער גאָר דעם וואַלד, בײַז דער בוים האָט
 געציטערט פֿון דעם קול פֿון דעם געלעכטער און ער האָט
 גרויס פֿחד געהאַט. האָט אײַם געזאָגט דער מענטש, וואָס האָט
 זײַך געפֿונען דאָרט אויפֿן בוים: אײַך האָב שוין גאָר קײַן פֿחד
 נײַט דערפֿון, וואַרום אײַך געכטיק דאָ שוין פֿמה נעכט און
 אַלע נאַכט, ווען עס קומט נאַענט צום טאָג הערט מען דאָס
 געלעכטער, בײַז אַלע בײַמער הייַבען אָן צו ציטערען און זײַ
 טרײַסלען זײַך“...

יאָגענדיק זײַך אָהן אויפהער נאָך די בהמות, וועלכע
 לײַפען אַלץ ווייטער און ווייטער און מען קען זײַ אײַן קײַן
 פֿאַל נײַט דעריאָגען, מײַד און פֿאַרשמאַכט, פֿאַרפֿיניקט און פֿאַר-
 הונגערט, האָט דער בן-מלך, ענדלעך געפֿונען אײַן ווילדען
 וואַלד אַזאַק מיט ברויט, וואָס עס האָט אײַם זײַער דערפֿרייט.
 האָט ער גענומען דעם זאַק אויף די פֿלײַצעס און אײַז ווילדער
 געלאָפֿען נאָך די בהמות...

דערווייל האָט ער באַגעגענט אַ מענטשען. האָט ער זײַך
 אײַן תּהלה דערשראָקען, פֿונדעסטוועגען האָט ער פֿאַרט אָבסעל
 הנאה געהאַט פֿון דעם, וואָס ער האָט דאָ געפֿונען אַ מענטשען.
 האָט אײַם געפרעגט דער מענטש: „ווי קומסטו אַהער?“ האָט ער
 געפרעגט דעם מענטש: „ווי קומסטו אַהער?“ האָט אײַם יענער
 מענטש געענטפֿערט: „אײַך? מײַנע עלטערען און מײַנע עלטע-
 רענס עלטערען זענען דאָ מגודל-געוואָרען, אָבער דו? ווי
 קומסטו זענער, ווהיין עס קומט נײַט קײַן מענטש פֿון ישובֿ?

האָט ער (דער בן-מלך) זיך זייער דערשראָקען, וואָרום ער
 (דער נײַער מענטש) זאָגט, אַז „זײַנע עלטערען און עלטער-
 עלטערען זענען דאָ מגודל־געוואָרען און קיין מענטש פון ישוב
 קיומט אַהער נײַט“, משמעות, אַז דאָס איז גאָר קיין מענטש
 נײַט...“

פונדעסטוועגען האָט דער מענטש פון וואָלד אים (דעם
 בן-מלך) קיין שום שלעכטס נײַט געטון, נאָר ער האָט צו אים
 ווידער געזאָגט: „וואָט טוסטו דאָס“ האָט ער (דער בן-מלך) אים
 געענטפערט: „איך יאָג זיך נאָך די בהמות“. האָט זיך דער מענטש
 צו אים אָפגערופען: „הער זיך שוין אויף צו יאָגען נאָך דינע
 זינד, וואָרום דאָס זענען גאָר קיין בהמות נײַט, נאָר דינע
 זינד פירען עס דיך צווי אַרום... האָסט שוין אָפגענומען דאָס
 דינניקע... דו האָסט שוין אָפגענומען דיין שטראַף... הינט קום
 מיט מיר, וועסטו קומען צו דיין זאך“...

גייען זיי ביידע און זיי באַגעגענען דעם מענטשען, וואָס
 האָט זיך געיאָגט נאָך זיין פערד. שעפטשעט דער לעצטער דעם
 ערשטען (דעם בן-מלך) אויפ'ן אויער: „היט זיך פון דעם, וואָס
 גיט מיט דיר, דען דאָס איז גאָר קיין מענטש נײַט“...

דערווייל דערזעט דער פערד-מענטש, אַז באַן בן-מלך
 איז דאָ אַ זאָק מיט ברויט אויף די פלייצעס, בעט ער באַ אים
 ברויט. ענטפערט אים דער בן-מלך: „היך קודמין... זאָגט
 דער פערד-מענטש צום בן-מלך: „איך וועל זיך דיר פאַרקויפֿען
 פאַר אַ קנעכט“. האָט דער בן-מלך אויף דעם אינגעשטימט. גיט
 ען זיי אַלע דריי: דער וואָלד-מענטש, דער נײַער הער מיט'ן
 נײַעם קנעכט. קומען זיי צו אַנאָרט פון שלאַנגען און עקדע-
 שען. טראָגט דער וואָלד-מענטש זיי אַריבער און פֿירט זיי צריין און
 איין הויז, וואָס איז געבויט אין לופטען, גיט זיי עסען און לאָזט זיי
 פריי גיין. זיפצט דער פערד-מענטש: „צוליב אַ היי-שעה בין
 איך צווייאָרען אַנ'עבד-עולם“... איד, וואָס איך בין פריער גע-
 ווען אין אַזאַ גדולה... פּרעגט אים זיין הער: „איך וואָס פאַר
 אַ גדולה ביסטו פֿריער געווען?“ דערציילט אים דער פערד-
 מענטש אַ גאַנצע מעשה: ער איז אַמאָל געווען אַ קעניג פון אַ

מדינה, נאָר ער איז נישט געווען קיין אמתער מלך, דען די מלוכה האָט גאָר געהערט צו אַנאָדערען, וועלכען ער וואָט פאַרטריבען און פאַריאָגט. באַלט האָט אים, אָבער, אָנגעהויבען זיין געוויסען אזוי ווייט צו פּייניגען, ביז ער האָט געמוזט לאָזען זיין מלוכה מיט זיין גאַנץ עשירות און האָט זיך גע-לאָזט אין דער וועלט אַרײַן, ביז ער איז, ענדלעך, געוואָרען אַנ'עבד-עולם. שוויגט דער הער... ער זעט, אָז ער האָט דאָ צו טון מיט זיין פּרײַערדיקען רודף, דעם פאַלשען בן-מלך, וועלכער איז איצט זיין קנעכט געוואָרען. באַנאַכט קומט ווי-דער וואָלד-מענטש און גיט זיי צו עסען און טרינקען. דערהערען זיי נאָענט צום טאָג ווידער דעם גרויסען געלעכט-טער, פון וועלכען אַלע ביימער ציטערען. פרעגען זיי דעם וואָלד-מענטש: „וואָס איז דאָס?“ ענטפערט ער זיי: דאָס לאַכט דער טאָג פון דער נאַכט... די נאַכט פרעגט באַ דעם טאָג: פאַרוואָס, אָז דו קומסט אָן האָב איך נאָך קיין נאָמען נישט?.. טוט דער טאָג אַ גרויס געלעכטער – און עס ווערט ליכטיק... און ווידער ווערט נאַכט און זיי הערען, אָז „דער לינג שרייט און דער לעמפערט ברומט מיט אַנאָדער קול און אזוי די איבערקע חיז, יעדע ברומט מיט אַנאָדער קול, און די פּיי-געלעך סווישצען און קנאַקען, און עס הערען זיך פון אַלע זייטען ווילד-משונהדיקע קולות. ווערען זיי מתחלית זייער דער-שראַקען, דערנאָך ניגען זיי צו די אויערען און דערהערען, אָז דאָס איז נאָר אַ קול פון אַניגון און דוקא אַ ווילד-ווילדער ניגון, וואָס עס איז אַ ווילד-גרויסער תענוג צו הערען אים, וואָרום אַלע תענוגים פון דער וועלט זענען גאַרנישט און באַ-טרעפען גאַרנישט קינגען דעם גרויסען תענוג, וואָס מען האָט, אָז מען הערט אַזאָ ניגון.“ פרעגען זיי אײַף מאָרען אין דער פּרײַ דעם וואָלד-מענטש: „וואָס איז דאָס פאַר אַניגון?“ האָט ער זיי געענטפערט: „דאָס מאַכט די זון אַ נייעם מלבוש דער לבנה, זינגען אַלע אַינגוויינער פון וואָלד אַ נייעם ניגון לכבוד דער הער-שערין פון דער נאַכט...“ ווידערען זיי זיך זייער. ענטפערט זיי דער וואָלד-מענטש: „וואָס ווידערט איר זיך אזוי איר האָב

א פלי, וואָס איך האָב מקבל געווען פון מינע עלטערען און מינע עלטערען פון זייערע עלטערנס-עלטערען, וואָס באַשטימט פון אַזעלכע בלעטלעך און פאַרבען, דאָס ווען מען לינגט זיך אַרױף אַ לעבעדיק באַשעפּעניש, שפּילט עס דעם וואַלד-ניגון... בעטען זײ, ענדלעך, דעם וואַלדמענטש, ער זאָל זײ אַרױספּירען אין ישוב אַרײַן, פּירט ער זײ אין ישוב אַרײַן, שענקט די דערמאָנטע פּלי דעם בן-מלך און זאָגט צו אים: „גיג און זוך אַ מדינה, וואָס זײ הייסט: „דאָס נאַרײַשע לאַנד און דער קלוגער מלך“, דאָרט וועסטו צו דיין גדולה קומען.“ ווייזט ער זײ דעם וועג און זײ גייען אַהײן. לאָזט מען זײ אַהײן ניט אַרײַן, דען דער קלוגער מלך פון יענער מדינה איז געשטאַרבען און דער בן-מלך איז גאַרניט קיין קלוגער אַזוי, אַז די מדינה היינט איצט: „די קלוגע מדינה און דער נאַרײַשער מלך.“ און דער געשטאַרבענער מלך האָט געלאָזען אַ צוואַה, אַז מען זאָל קײנעם ניט אַרײַנלאָזען אין מדינה, ווי יענער וועט זיך ניט אונטערנעמען צו אומקערען דער מדינה איר פּרױערדיקען נאָמען. דרייען זײ זיך אַזוי ווייט אַרום דעם טױער פון שטאָט ביז זײ באַגעגענען אַ מענטשען, מיט וועלכע כען זײ מאַכען אַ קונציקען זלוף: דער בן-מלך גיט יענעם מענטשען די פּלי, וואָס שפּילט דעם וואַלד-ניגון און יענער גיט דעם בן-מלך אַ פּלי, פון וועלכער מען ווערט אַ מבין דבר מתוך דבר...

פאַרמאָגענדיק אַזאַ פּלי גיט דער בן-מלך אַרײַן אין דער מדינה, וועלכע ער נעמט זיך אָן צו באַוווּנדערען מיט זײַן חכמה. באַווייזט מען אים אַ וווּנדערגאַרטען, ווױזן נאָר דער אַלטער מלך האָט געקענט אַרײַן, און אין וועלכען קיין ילוד אשה קען איצט ניט אַרײַן. דורך דער קונסט פון דער „בינה“ גייט ער אַין וווּנדערגאַרטען אַרײַן. באַווייזט מען אים אַ וווּנדערשטול, וואָס דער אַלטער מלך האָט מיט אַ כיוון פּוּ-באַנדערגעטיילט און פּוּבאַנדערגעגלידערט, בכדי דער ניער מלך-חכם זאָל עס אױפשטעלען. מיט דעם כח פון זײַן פאַר-שײַן „דבר מתוך דבר“ געפּינט ער די קינסט אױפצושטעלען

צוריק די ווונדערשטאל, מיט אלע אירע ווונדערפארבען און ווונדערגעשטאלטען. ער חערט אָנערקענט אַלס אמת'ער חכם און ער באַהערשט די נייע מלוכה".

אַט די מעשה, וועלכע איז געבויט פון אַנפאַנג ביזן סוף אויף געוויסע סדרות-הקבלה, און וועלכע איז אויך פול מוסר בנוגע צו דער נשמה אלקיה, וואָס זי איז פון איר אַרט פאַרטריבען אויף צו פיטערען בהמות (אַלערליי ליידעג-שאפטען). ביז זי קומט נאָך אלע וואַנדערונגען צו דער הע-כערער בינה (״ולבבו יבין ושב ורפא ל״), האָט רבי נחמן אָנגעווענדט אויך אויף נאַפּאַלעאַנען (זע ״חיי מוהרן״ ט״ו ע״ב, דפוס פראַמפּאַר; וועגען דעם מוסר זע ״לקוטי הלכות״ הלכות ברכת השחר ה״ג), וועלכער איז אויסערלעך ניט גע-ווען קיין בן-מלך, אָבער אַ נשמה האָט ער געהאַט — לויט רבי נחמנס ד״כטונג — פון איין אמתען בן-מלך, וועלכער האָט געזאָלט — לויט רבי נחמן — נאָך אלע אומוואַנדערונגען איינ-פירען אַ רעכטלעכע אָרדנונג אין די לענדער, אָפּגעבען יעדע-רען דאָס זיניקע, בויען די חרב-געוואָרענע לענדער און אויפשטעלען פעסטע מלוכות.

---

www.libtool.com.cn

פון „לקומי מיהרין“.

ווער עס האָט מיט עטוואָס פֿאַראומרניגקייט זיין גע-
שלעכטסלעבען, פֿון יענעם ווערט אָפגענומען די גאָב פֿון דאָו-
נען*).

דער יצר-הרע איז איבערהיפּט אָפגעלייגט אויף צו פֿאַר-
פלעקען אונדזער געשלעכטס-לעבען: אין דעם לייגט ער אַריין
זיין גאַנצע טומאה.

דורכ'ן אָנקוקען דאָס געזיכט פֿונ'ם צדיק** ווערען בטל
אַלע שלעכטע מדות, וואָס שטאַמען פֿון דאָס ערדישע, ברמישע
און חיה'שע, וואָס איז דאָ אינ'ם מענטשען, — שווערגעמיט,
פֿוילקייט, שלעכטסקייט, בייזקייט און אַלץ, וואָס שטאַמט פֿון
זי.

ווען דו קומסט צום תלמיד-חכם מוזטו פֿאַר אים אויס-
רעדען דיין גאַנץ האַרץ, דען דורכדעם ווערסטו פֿאַראַנגיקט
מיט דעם אין-סוף.

---

* דאָס אומרונגע געשלעכטסלעבען פֿאַרשפּרונג אַ פֿינצטערען שאַטען אויף
דאָס גאַנצע נשמהלעבען פֿון אַ מענטשען, אין ווען די נשמה איז גיט רחוק און
אויך די תפילה גיט רחוק.
** דער „צדיק“ באַ ר' נחמן איז גיט דאָס, וואָס מען רופֿט געווענליך
שו „צדיק“, נאָר דער הייליקסטער און שטאַרקסטער גיטט פֿון זיין דור.

דער, וואָס לעבט אַנים אמתען צדיק, ברויך צו וויסען, אז אַלץ, וואָס עס פאַסירט מיט אים, איז נאָר פֿון זיין טובה-וועגען. ווען דער מענטש באַגרייפט עס — געניסט ער, דער-מיט, עטוואָס פֿון עולם הבא...

דורכדעם, וואָס דער מענטש האָט פֿאַר זיך אַנאַנדער ווילען, אויסער דעם ווילען פֿון דעם אייבערשטען, באַקומט די אויסערלעכע מאַכט אַ שליטה איבער אונדז. דער מענטש ברויך אויפצוגעבען זיין גאַנצען ווילען, דאָס ער זאָל קיין אַנדער ווילען נישט האָבען, אויסער דעם ווילען פֿון השי"ת: יאָ האָבען געלט, נישט האָבען געלט, יאָ האָבען קינדער, נישט האָבען קינדער — אַלץ נאָר, ווי גאָט באַגערט.

דער מענטש ברויך צו זאָגען: די גאַנצע וועלט איז נאָר צוליב מיר באַשאַפֿען געוואָרען (באַשטייט נאָר אין מיר). און דערביי ברויך איך אויסצובעסערען די וועלט, פֿאַרפֿאַלקאָמען זי און אין געבעט אויפֿהויבען זי!

דער מענטש ברויך צו טון די מצוות מיט אַזאַ גרויסער שמחה, אז ער זאָל גאָרנישט באַגערען קיין שׂכר פֿאַר זיין נישט אויף דער וועלט, נישט אויף יענער וועלט, אויסער דעם איינאונאַניגיקען שׂכר, אז דער אייבערשטער זאָל אים פֿאַר איין געטוענער מצוה צישיקען נאָך אַ מצוה.

מ'דאַרף דעם מח אינגאנצען באַפֿרייען פֿון אויסערלעכע חכמים און פֿון אַלע פֿרעמדע געדאַנקען: זיי זענען נישט מער, ווי חמץ, וואָס ברויזט אויף דעם געדאַנק, זיי פֿאַרשטאַפען און פֿאַראַרייניקען אים און דורך זיי קען דער מענטש נישט תפילה

זון בכונה אין קען נ'ט פרייען זיך ווי געהערק איז.

אויך ברויך דער מענטש צוהיטען זיך פון יעדער אויסער-
 לעכער פורכט, דאָס הייסט: ער זאָל נ'ט מורא האָבען פֿאַר
 קיין זאָך אין דער וועלט אויסער השי"ת; דען אויך אויסערלעכע
 פֿורכט שטערט די תפילה און די שמחה.
 דער עיקר מוז מען אָבער אָפהיטען דעם מוח פֿון נאָך
 אַנ'ערערען חמץ — שלעכטע געדאַנקען און שלעכטע ליידענ-
 שאַפטען, דען יענער חמץ איז — מיחה ממש.
 יעדער מענטש דאַרף וואָס ווייניקער צו זאָרגען פֿאַר
 דעם אייגענעם כבוד און וואָס מער צו זאָרגען פֿאַר דעם
 אייבערשטענס כבוד. דער מענטש זאָל גאָרניט יאָגען זיך נאָך
 כבוד, נאָר אַנטלויפֿען זאָל ער פֿון כבוד, ערשט דאַמאָלט וועט
 ער זוכה זיין צו אַ געטלעכען כבוד און דאָן וועלען מענטשען
 אויפֿהערען צו חוקר-ודורש זיין צי קומט אים כבוד, צי ניין.
 אַנדערש איז אָבער ווען דער מענטש יאָגט זיך נאָך כבוד, דען
 דאָן איז ער צו אַ געטלעכען כבוד נ'ט זוכה און דערפֿער —
 ווען ער האָט אַפֿילו כבוד — הערען מענטשען נ'ט אויף צו
 חוקר-ודורש זיין וועגען אים; ווער איז ער און וואָס איז ער,
 וואָס מען אַכט אים אַזוי? צי האָט ער טאַקע פֿאַרדינט אַזאָ
 כבוד?...

דער גאַנצער ענין פֿון השׁוּבה באַשטייט דערין: ווען ער
 (דער בעל-השׁוּבה) הערט ווי מען איז אים מבוה זאָל ער
 שווייגען און ליידען אַלערליי בויגנאָת און שפֿיכות-דמים, דען
 דורכדעם ווערט ווייניקער זיין בלוט וואָס פֿליסט און לינקען
 חלל פֿון זיין האַרצען, דורכדעם שענדעט ער זיין אייגענעם
 יצר-הרע און דורכדעם איז ער זוכה צו אַ געטלעכען כבוד.

„תשובה“ איז אין דער בחינה פֿון „אהיה“* (אײך וועל זײן). דען פֿאַר דער תשובה האָט ער גאָר קײן זײן נײט גע- האָט, גלײך ווי ער איז גאָר אײף דער וועלט נײט געווען, וואָרום עס וואָלט פֿאַר אים פֿיל בעסער געווען, אַז ער זאָל גאָרניט באַשאַפֿען-ווערען; נאָך דער תשובה איז ער אָבער, אײן דער מדרגה פֿון „אהיה“ — פֿון הײנט אָן וויל אײך שױן עפעס באַטײטען אײף דער וועלט.**

תשובה איז אײך אין דער בחינה פֿון „כתר“, דען „כתר“ הײסט אײך, וואָרטען (כתר לי, זעיר...) און צו דעם בעל-תשובה זאָגט מען: „וואָרט אַ ווײלע, מיר וועלען דיר אַלע העלפֿען“... דער בעל-תשובה דאַרף אַפֿילו, אבת, אַנטלוי- פֿען וואָס גיכער פֿון זינד, דערבײַ מוז ער אָבער (בײן אַרײַג- גען אײן קדושה) גענוג געלאַטען זײן און גײן מדרגות'ווייז, לויט ווי דער אמתער צדיק לערנט אים, דען עס איז נײט מעג- לעך אריינצוקומען מיטאַמאָל אײן דער קדושה אַרײַן.

אַ מענטש דאַרף אײביק תשובה-טון, דען אַפֿילו בעת דער מענטש זאָגט: הטאתי, עויתת, פשעתי, זאָגט ער עס נײט אָן אַ כוונה, מוז דערום דער מענטש שטענדיק תשובה-טון נײט נאָר אײף זײנע זינד, נאָר אײך אײף זײן פֿרער- דיקער תשובה...

ווען אַ מענטש וויל גײן אײן די וועגען פֿון תשובה, מוז

* לויט דער קבלה זערגײט תשובה בײַ דער ספֿירה פֿין „בינה“ און „צײנה“ דערט באַצײכענט מיט'ן הייליקען שם „אהיה“
 ** דער הייליקער שם „אהיה“ איז מרמז, לויט דער קבלה אײף „בינה“ און אײך, נאָך העכער, אײף „כתר“

ער דערווערבען צוהייערליך קענטענישען: קענטעניש אין ארויפ-
 לויפען (ארויפשטרעבען-רצוא) און קענטעניש אין צוריקקערען
 (צוריקגיין, אָפּשטעלען זיך—„שוב“); קענטעניש אין ארטיגגיין
 און קענטעניש אין ארויסגיין. „פלי איך און הימעל— ביסטו דאָרט,
 גי איך טיף אין גרוב אַרײַן — ביסטו דערזעלבער“. דער
 מענטש קען אַנדערש נישט טון קיין תשובה, ווי ער באַשליסט
 נישט פֿעסט אין זיין דעה, און שטענדיק וועט ער גאָט דינען,
 און סײַ ער וועט פֿליען הימעל-הויך און סײַ ווען ער וועט
 אַראָפּפֿאלען פֿון זײַן מדרגה און וועט זינקען אין שאל-תחתיה,
 וועט ער זיך דאָך נישט מיאש זיין און וועט זיך באַפֿעסטיקען און
 שטאַרקען אין עבודת השׁיׁת, דען אויך אין שאל-תחתיה גע-
 פֿונט זיך דער אייבערשטער, אויך דאָרט און ער גרײַט צו
 שטײַצען דעם מענטשען און אויך דאָרט קען מען צו אים נאָנט
 זיין. ווען דער מענטש פֿאַרמאָגט בײַדע אַרטען קענטענישען,
 גײַט ער אין די ריכטיקע וועגען פֿון תשובה און און זוכה צו
 גאָטס כבוד און גאָטס האַנט און דען אויסגעשפּרײַט צו אָננע-
 מען זײַן תשובה.

מען מוז זיך באַמיטן צו געפֿונען דעם זכות און דאָס
 גוטע, וואָס איז דאָ אין יעדען יודען; און מען מוז משפּטען
 יעדען מענטשען פֿון דער גוטער זײַט, אפֿילו די וואָס קריגען
 אויף אים און זענען אים מבייה. דורך דעם זען דאָס גוטע,
 שאַפט דער מענטש אַ קרוין פֿאַר דעם אייבערשטען, וווּ עס
 זענען איינגעזעצט פֿיל גוטע שטייגער.
 דער גאַנצער גלות קומט נאָר פֿון מאַנגעל אין גלויבען

פֿאַרהאַן מענטשען, וואָס טון אָן אַלע נסים אין אַ דרך-
 הטבע; און און עס וועט אַ סוף נעמען צו אָט די אַלע אפֿי-
 קורסים, וואָס גלייבען נישט אין קיין נסים און די אמונה וועט
 פֿאַרשפּרײַט ווערען אויף דער וועלט, וועט מײַן קומען, דען

די גאנצע גאולה איז נאָר פֿון דעם אָפּהענגיק: — פֿונ'ם גליי-
בען.

דער מענטש קען אַנדערש ניט קומען צו דער וואָרהייט
ווי נאָר דורכדעם וואָס ער וועיט (אין גייסט) נאָנט צו צדי-
קים און פֿאַלגט זייער ראָט און קערט פֿון זייערע ווערטער
ניט אָפּ רעכטס און לינקס. דורכדעם ווערט די וואָרהייט אייג-
געקריצט און זיין האַרצען און ער איז זוכה צו גלויבען, צו
תּפּלה, צו ארץ-ישראל, צו נסים; און דורכדעם וועט די גאולה
קומען.

ווען דער מענטש נעמט אויף אין זיך די געדאַנקען פֿון
צדיקים, ווערט דערפֿון אַ מין הייליקע חתונה און אַ הייליק-
צוזאַמאַנלעבען, דען דורך אָט די געדאַנקען נעמט דער מענטש
אויף און זיך די הייליקע זאָמען פֿונ'ם צדיקים גייסט, הייסט
עס, אַז דעם מענטשענס געשלעכטס-לעבען ווערט דורכדעם
פֿאַרפֿינערט. פֿאַרקערט, ווען מען נעמט אויף געדאַנקען פֿון
רשעים, הייסט עס: חתונה-געהאַט מיט דער קליפה, און די
עצות זייערע (פֿון די רשעים) זענען ווי די עצות פֿונ'ם שלאַנג
מיט זיין אומריינקייט (זוחמה), וואָס ער וואַרפֿט אַריין אינ'ם
מענשען, אין דאָס געשלעכטס-לעבען פֿונ'ם מענשען ווערט דורכ-
דעם פֿאַרערגערט.

דאָוונען, וואָס דאָס איז איינס מיט גלויבען,
שטאַרקט דאָס געדעכעניש און מען ווערט ניצול דורך אים,
דורכן דאָוונען פֿון פֿאַרגעסען, וואָס דאָס איז איינס מיט
אַפּגאַנגעל און גלויבען.

אזערער דער מענטש איז מקורב צום צדיק האמת איז
 דער נאך פון דג, וואָס אויף זיי שטייט: „השמן לב העם הזה
 זאוניו הכבד ועינו השע“, דען זיין האַרץ איז פאַרשטאַפּט און
 זיינע אויערען זענען פאַרמאַכט און זיינע אויגען זענען בלינד
 פון צו זען דעם אמת און דערוועקט צו ווערען צו תשובה;
 ווען דער מענטש ווערט אָפּער נאַנט צו צדיקים און פאַרנעמט
 זייער עצה, דאַן ווערען ביי אים האַרץ און אויערען און אוי-
 גען אויפגעפּענט און ער זעט דאַן און ער הערט דאַן און
 פאַרשטייט דעם אמת און איז זוכה צו תשובה.

דער זיפּץ דערפּילט אַלע פּעלער, דאָס הייסט: ווען עס פּעלט
 אים (דעם מענטשען) עפּעס און ער זיפּצט דערויף, יוערען
 דורכדעם אַלע חסרונות אויסגעפּעסערט.

פון דעם „צדיק הדור“ אָדער פּוּנים „רב הדור“ באַקומט
 מען דעם אָטעם פון לעבען; און דורכדעם באַקומט מען די
 מעגלעכקייט צו אויסגעסערען יעדען חסרון דורך אַ זיפּץ.

ווען דער מענטש שטייט אָפּ און טיילט אָפּ און טרייבט
 אָפּ און רגזט אויס אַלדאָס ביז אין זיך, אזוי, אז עס בלייבט
 אין אים פון קנין שום מידה קנין שום שלעכטס ניט זין ער
 איז דאָרום זיכער, אַז ער וועט שוין אַין קנין זינד ניט גע-
 שטריכעלט ווערען, דאַן איז ער אין דער בחינה „צדיק גמור“
 און דאָן קען ער פאַרפירען אַ קאַמף געגען די רשעים. דאָס
 געמלעכע איז אויך, ווער עס איז מקורב צו אַזאַ צדיק גמור,
 קען ער אויך פאַרפירען אַ קאַמף מיט די רשעים. אָבנר דער
 וואָס האָט דאָס ביזנע ניט אָפּגעשטייט פון זיך אינגאַנצען און
 עס ליגט נאָך אין אים די מעגלעכקייט צו זינדיקען, כאָטש
 בעצם זינדיקט ער ניט, הייסט ער ניט קנין „צדיק גמור“ און

ער ב'ויך ניט צו פארפירען קיין קאמף געגען די רשעים.

ווען מען טוט תפילה אויף א זאך, כאָטש דורך דער תפילה ווערט די בקשה דערפילט, פונדעסטוועגען — איז עס נאָך אַלץ נאָר אין מעגלעכקייט. נאָר דורך דער תורה ווערט פון דער מעגלעכקייט — ווירקלעכקייט, נאָר דורך איר ווערט דעם מענטשענס פאַרלאַג דערפילט.

די רשעים, וואָס זענען ניט צוגעבונדען צו צדיקים, זענען לעבעדיקע מתיים, דען זיי האָבען ניט פון וועמען צו באַקומען דעם אמת'ן לעבענס-אַטעם.

דער צדיק הערט אַלע זיפצען פון די, וואָס זענען צו-געבונדען צו אים, דען פון אים שטאַמט דאָס לעבען פון יעדען איינציקען פון זיי.

ראָס גאַנצע לעבעדיקייט באַקומט מען נאָר פון דאָוונען און דערנבער מוז מען דאָוונען מיט'ן גאַנצען פה, פרי אַריי-צולייגען דעם גאַנצען פה אין די אותיות פֿונים דאָוונען.

דורך דער פֿאַלגענדער תפילה איז דער מענטש משפיע לעבען אין אַלע דריי טיילען פֿונים וועלט-אַל: די נידריקע וועלט, די שטערען-וועלט און די מלאכים-וועלט.

ווען אַ מענטש שטעלט זיך דאָוונען קומען אַלערליי ווילדע געדאַנקען און אַלערליי קליפּות און רינגלען אים אַרום.

בזו ער בלייבט אין דער פֿינצטער און קען ניט דאוונען. וואָס-
 ושע טוט מען דערצו? זע, אַז אַלע דבורים, וואָס דו רעדסט
 פֿון דיין מזיל אַרױס זאָל אַרױסגעזאָגט ווערען מיט אַ רעכטען
 אמת, דען, דאָן וועט יעדעס וואָרט דיינס זיין אַ טויער, וואָס
 זעט דיך אַרױספֿירען פֿונױם חושך אין וועלכען דו פֿינט גע-
 פֿאַנגען און וועסט, ענדלעך, זוכה זיין צו תּפּלה טון ווי עס
 געהער צו זיין.

פֿאַרשטײַ זשע עס אױסגעצײכענט, דען דאָס אױז אַ
 גרױסער פּלל און אַ גרױסער יסוד אין עבֿודת השּׁם פֿון
 וועלכען אַלץ אױז אָפּהענגיק, אַז ווען דער מענטש אױז אײַנ-
 געזונקען, חס ושלום, אין עקסטער און שטאַרקסטער פֿינצטער-
 ניש און ער אױז דאָרט פֿאַרשפּאַרט און אײַנגעשלאָסען דורך
 פֿאַרשידענסטע פֿאַרקרײַפעלטקײַטען, וואָס רינגלען אים אַרום פֿון
 אַלע זײַטען און לאָזען אים ניט צוטרעטען צו דער קדושה,
 זאָל ער צײַען (שטרעבען) נאָר צום אמת און זאָל אױסקוקען
 דעם אמת און זאָל זוכען נאָר דעם אמת. און אַזוי אױז אױך
 אין דאוונען, כאָטש דער מענטש קען אַמאָל נאָר ניט דאוונען,
 מחמת דעם גרױסען חושך (וואָס רינגעלט אים אַרום), פֿונ-
 דעסטוועגען זאָל ער זיך פֿאַמזען צו אױסרעדען יעדעס וואָרט
 מיט אַן אמת, אין וואָס פֿאַר אַ נידעריקע מדרגה ער זאָל ניט
 זיין; און ווען דער מענטש זוכט באמת די וואָרהייט גיבט עס
 נאָרניט קיין פֿינצטערניש, וואָס זאָל זי אים פֿאַרשטעלען, דען
 די וואָרהייט, דאָס אױז דאָס ליכט פֿון דעם אױבערשטען
 זעלבסט און דער אױבערשטער וויל נאָר וואָרהייט. און נאָך
 דער גרױסקײַט פֿון דער וואָרהייט, אַזוי רוט דער אױבער-
 שטער באַ'ם מענטשען און באַלויכט אים זעלבסט און באַווייזט
 אים וויאַזוי אַרױסצוגײַן פֿונױם חושך און פֿון דער קליפה,
 וואָס שטערט זיין דאוונען און זיין עבֿודה און דורכדעם אױז
 פֿאַר (ד. ה. דער דאָינער) מתקן אַלע עולמות.

דורכדעם וואָס דער מענטש (דער זינדליכער) ווערט דער-

וועקט צו גאָט מיט אַנ'אמת איז ער זוכה צו אויפֿוועקען אַנ-
דערע רשעים, וואָס זענען פֿאַרוונקען אין הושך און זיין מחזיר
בתשובה זיין.

אַ מענטש מוז זיך באַמזען צו קומען צו אַזאַ מדרגה,
דאָס זיין דאָוונען זאָל זיין אַזוי ווייט בכונה, ביז זיין האַרץ
זאָל אויסגעגאָסען ווערען, ווי וואַסער פֿאַר גאָט, דען דאָן
קומט משיח

דורכדעם, וואָס מענטשען לינקענען אין ווונדער און
מיינען, אז אלץ קומט פֿאַר נאָר בדרך הטבע, פֿאַלען זיי אַרײַן
אין גלות.

דורך ריקודין (רעליגיעזע טענץ, וואָס ווערען אַרײַסגע-
רופֿען פֿון עקסטאָז) און המחאת-כַּף (האַנד-קלאַטשעריי אױס
אַיבערפֿולטער אינערלעכער רעליגיעזער פֿרייד), ווערט המתקת
הדינין (ווערען אלע שטראַף-קרעפטען און אַלדאָס ביזע, האַר-
טע און שווערע איבערגעווונדען).

דעם אמת'ן זיין פֿון דאָוונען וויסען נאָר די צדיקי הרור
און דערנבער, ווען עמיצער האָט אַ צער אין זיין הויז, זאָל
זיך גיין צום חכם און דער חכם זאָל פֿאַר אים גאָט בעטען,
און דערמיט ווערט דעם איבערשמענס ווונש דערפֿולט, דען
דער איבערשטער, גלויבט צו זייערע (די צדיקים'ס) תפֿלות
אין האָט פֿאַרגונגען פֿון זיי.

זאָל ניט מיינען יעדער אַינציקער, אז ער קען אױן

אזוי מתפלל זיין, ווייל ער האָט געפאַסט און געפייניקט זיך און איז דערפֿער אַ צדיק, דען ווען ער (אָט דער איינציקער) וואָלט גוט אַריינגעקוקט אין זיך, וואָלט ער דערזען, אז נאָך אַלע תעניתים זענען דאָך אַלע זיינע תאוות פֿעסט צוגע-
 בונדען און זיין גוף, און אַ גרויסע ציטערניש וואָלט אים באַ-
 פֿאלען און ער וואָלט באַרניט געדאַכט, אז ער קען מתפלל
 זיין, דען ער וואָלט זיך דערזען אויף זער אַ געמיינער און
 נ'דערקער מדרגה.

די בעלי-גאווה, וואָס ווילען אליין ניט גיין צו צדיקים,
 אז יענע זאָלען אויף זיי מתפלל זיין, אין דערלאָזען אַנדערע
 אויך ניט דערצו — דערלאָזען זיי דערמנט ניט, אז דעם אוי-
 בערשטענס ווונש זאָל דערפילט ווערען.

מבטל-זיין די גאווה, וואָס דאָס איז דאָך אמת'ע עבודה-
 זרה, קען מען נאָר דורכ'ן „נאָנט זיין צו צדיקים“.

דורכדעם, וואָס מען איז מבטל די גאווה, ווערען די
 „דינים“ אַבערגעוונדען.

דורכדעם, וואָס מען ווערט נאָנט צום צדיק, איז מען
 זוכה צום גלויבען און די פֿשירות ווערען בטל.

דורכדעם, וואָס מען איז מבטל גאווה, וואָס זי איז דאָך
 די עכטע עבודה-זרה, ווערט די חכמה באַפעסטקט און מען
 איז זוכה דורכדעם צו לעבען אין צו לאַנגע יאָרען.

תשובה האָט דעם אייגענטלעכען זין, וואָס ראש-חודש*), דערביבער, ווען עס קומט ראש-חודש נידערט אַראָפּדער תשובה-געדאַנק אין אַלע באַשעפּענישען. אפילו די רשעים באַקומען אַ וואָסער ניט איז חרטה, ווען עס קומט ראש-חודש: עפעס פאַרדריסט זיי דאָן, זענען זיך מודה (אין זייער זינד) און שעמען זיך.

די גאַנצע גרויסקייט פֿונ'ם אייבערשטען ווייזט זיך אַרויס דאָן, ווען די גאָר-ווייטע ווערען נאָנט צו זיין דינסט; דערמיט ווערט טייער און דערהויבען זיין נאָמען יתברך. דע-ריבער האָט דער מענטש ניט וואָס צו מיאש זיין זיך און ניט וועלען, נאָנט צוגיין צום אייבערשטענס דינסט, ווייל ער איז זער דערווייטערט געוואָרען פֿון השי" דורך זיינע פֿיל זינד און ער האָט זער פֿיל שלעכטס געטון ח'ו; דען זוקאָ פֿון אים (פֿון זיין תשובה) ווערט דעם אייבערשטעס פֿבֿוד דערהויבען און געלויבט. אָבער דער ווייטער קען אַנדערש ניט נאָנט ווערען צו השי" ווי נאָר דורך די צדיקי-הדור.

דורכדעם וואָס דער מענטש רעט דבורים אין דער תּוֹרָה, לייכט אים יעדער דבור אין אַלע ערטער וווּ ער ברויך צו טון תשובה און דורכדעם איז זיין תשובה, אַנעכטע תשובת-המשקל און אנטלעך מאָל, דורך יעדע תשובה, גייט ער אויף פֿון מדרגה צו מדרגה, ביז ער דערגרייכט פֿון אַ געמיינער מדרגה צום רעכטען טעען אַריינבראַכטען זיך אין דער תּוֹרָה.

דורכדעם, וואָס דער מענטש האַלט זיך קליין און ניד-דיק און קוקט גאָרניט אויף זיין אייגענעם פֿבֿוד, דורכדעם איז דעם אייבערשטענס פֿבֿוד בשלימות און ער איז זוכה צו אַזעלכע דבורים, וואָס לייכטען אים אין דער תשובה, און ער

* יעדע באַניינג פֿון דער לבנה איז, לויט דער מיטטיק, אויך אַ באַניי-נג פֿון לעבען. תשובה איז אויך אַ באַניינג פֿון גייסט

איזו זוכה צו קומען צו ריכטיקען, טיפען אריינטראכטען אין דער תורה.

גאווה איז (ווי עס איז שוין געזאגט אייניקע מאָל) — עבודה זרה, דורך איר קען ער, (דער מענטש) אַ מויל נישט עפענען און האָט גאָר קיין כלי נישט אויף אַרױסצורעדען ליכטיקע דבורים, און ווען די תורה קומט שוין יאָ אַריין אין זיין מויל, איז לא די, וואָס די דבורים פֿון דער תורה לייכט-טען אים נישט, נאָר אויך די תורה גופא ווערט מגושמדיג און אַרױסגעטראָגן אין זיין מויל.

גאווה און ניאויף האָבען אַ נאָנטען צוזאַמענהאַנג, און ווען דער מענטש פֿירט אַ רײַנעם געשלעכט-לעבען און ווערט אָפּגעהױט פֿון גאווה, איז ער זוכה צום ליכט, וואָס לייכט אים אַריין אין זיין תשובה.

ווער עס פֿירט אַ רײַנעם געשלעכטס-לעבען, כאָטש ער אַרבעט און האַנדעלט, טראָגען אַלע זיינע אַרבעטען דעם כאַ-ראַקטער פֿון די מלאכות המשכן, וועלכע זענען (אין דערזעל-בער צייט) לײַט אורות. פֿאַרקערט, ווער עס פֿאַרפֿלעקט מיט עטוואָס זיין געשלעכטס-לעבען, לויפֿט נאָך אים נאָך דער דלות און ער שלעפט אַרױף אויף זיך דעם עול הפרנסה, וואָס איז אַיַנס מיט לײַט מלאכות און לײַט מלקות...

דורכ'ן רײַנעם געשלעכטס-לעבען איז דער מענטש זוכה צו הלכה און צו קבלה און צו די העכסטע געהײַמישען (רזין דרזין) און עס קומט דורך אים צו "יחידא עלאה" און יחידא תתאה און ער איז זוכה זיך אַרייַנצוטראַכטען טיף אין

דער תורה.

א מענטש דארף זיך דערווייטערען פון גרויסהאלטען-זיך ביז צום לעצטען און ניט אז דער מענטש זאל זיין אן'ענו ווי דער צוליב גדלות, דאָס הייסט: ווייל ער ווייסט, אז לייט פֿאַראַכטען גאווה, דערפֿאַר וויל ער זיין אן'ענו, כדי לייט זאלען אים טייער-האלטען און אַכטען. אָט די עניוֹת אַז ערשט די עקסטע גאווה.

גרויס-האלטען-זיך דאָס איז—זיבען בתי-עבודה-זרה צוזאָ-מענגענומען מיר זענען נאָך אַלץ ניט צוריקגעקומען צו אויב-זער לאַנד, ווייל מיר יאָגען זיך נאָך פֿבור דורך גרויס-האלטען-זיך.

ווען אַ מענטש לערנט בקדושה ובטהרה אַ וואָסער ניט איז דין אָדער אַ פסק, וואָס אַ יואָסער ניט איז תנא אָדער צדיק האָט אויפֿגעטון, ווערט דערפֿון „נשיקין“, און דאָס איז „התדבקות רוחא ברוחא“ (גייסט מיט גייסט באַהעפֿט), דען דער גייסט פֿונ'ם תנא ווערט באַהעפֿט מיט דעם גייסט פֿון דעם, וואָס לערנט, און עס איז ווי ער קושט זיך מיט'ן תנא און פֿאַרשאַפט אים גרויס פֿאַרגניגען.

ווען דו זעסט, אז אַ לכּדן קריגט אויף אַ צדיק און פֿון גרויס גאווה רעט ער אויף אים אים אַלדאָסביי, ווייסט זשע, אז מיט זיין קריגען און רעדען שלעכטס אויפֿ'ן צדיק, דאָ האָסט ער און פֿאַרפֿאַלגט אויך דעם הימלישען צדיק, יענעם צדיק, וואָס האָט אויפֿגעטון די תורה, וואָס דער היגער צדיק לערנט, אין די גאַנצע קראַפֿט, וואָס ער (דער למדן) האָט צו

רעדען שלעכטס אויפ'ן צדיק, נעמט ער פון תורה שבעל-פה, דען די הויפט-למדנות איז גיט אין חוש, נאָר אין גמרא און פוסקים, וואָס דאָס איז תורה שבעל-פה, דאָס הייסט, אַז די תורה שבעל פה גיט אים אַ „פה“ (מזיל) צו רעדען אויף צדיקים, דען אין דער תורה איז דאָ שטענדיק צווייערליי משמעות'ן: אַ משמעות צום גוטען און אַ משמעות פאַרקערט און — צדיקים ילכו בה ופושעים יכשלו בה“ (צדיקים גיין אין אים און פושעים ווערען געשטרױכעלט אין איר) און אָט דער למדן וואָס רעט אויף צדיקים לערנט נאָר פון גרויסקייט ווע-גען, פרי מיט זיין למדנות אַנדערע צו דערנדרעקען, פון דער תורה נעמט ער נאָר שמד-שטיק אַרויס און זעט אין איר די נישט גוטע משמעות. דערנאָכער זען מיר, אַז אָט דער למדן (וואָס רעט אויף צדיקים) טוט קיין תשובה נישט כאַטש בעצם האָט דאָך די תורה, וואָס ער לערנט, געברױכט צו ברענגען אים צו תשובה; אָבער מחמת דעם, וואָס ער זעט אין דער תורה נאָר די פאַרקערטע משמעות, וויל ער גאָר קיין תשובה נישט טון און „פושעים יכשלו בה“, פון זיין לערנען בא-קומט ער נאָר אַ מזיל צו רעדען שלעכטס אויפ'ן צדיק, און, ווען ר? תורה שבעל-פה קומט אין זיין מזיל אַריין, איז עס נישט מער ווי גלות-השכינה: אַזאַ תלמיד-חכם איז נישט מער ווי אַ יודישער טייוועל, אַ נבלה איז שוין בעסער פֿאַר אים.

אָבער דער מענטש וואָס לערנט תורה-לשמה, פֿאַרבינדט זיך אין גייסט מיט דעם תנא, יועלכער האָט געזאָגט דעם אויפֿטוי, וואָס ער לערנט יעצט, און דורכדעם טוט ער תשובה און בא-נייט אַלע זיינע טעג, וואָס ער האָט אין חושן פֿאַרבראכט, דען ער זעט אין דער תורה נאָר די גוטע משמעות. אַזאַ תלמיד חכם ברויך צו וויסען, אַז ווען ער זעצט זיך לערנען הערט צו דער צדיק אין גן-עדן זיין קול.

דורכדעם, וואָס מענטשען פּרײַען זיך מיט יסורים און טון
גוטס פֿון ליבע, הױבען זײ אױף דײַ שכינה צו דער מדרגה
פֿון חבוק (אַרומגעמונג).

ווען דער ערלעכער למדן לערנט דײַ תורה פֿון אַ תנא,
קערט ער אום דײַ נשמה פּונױם תנא אין זײַן (דעם תנא'ס) קער-
פּער ארײַן.

דורכדעם וואָס מען צעברעכט דײַ תאוה פֿון געלט, איז
מען ממשיך פֿול השגחה (אױף דער וועלט).

בל-זמן עס איז נאָך דאָ אױף דער וועלט יענע עבודה-
זרה, וואָס הײַסט יאָגען זיך נאָך געלט, איז נאָך דאָ צאָרן
אױף דער וועלט. אין דער מאָס אָבער, וואָס אָט דײַ עבודה-
זרה ווערט בטל, ווערט בטל דער צאָרן אױף דער וועלט און
עס ווערט נמשך חסד אױף דער וועלט. קומט דערײַבער אױס,
אַז דורכדעם וואָס מען צעברעכט דײַ תאוה פֿון געלט, איז מען
גאָר אַלע דינים און מען ווערט געראטעוועט פֿון אלע צרות.

דורכדעם, וואָס מען איז מבטל דײַ תאוה פֿון געלט, ווערט
אַנטפלעקט משיח און דער בית-המקדש ווערט געבױט.

דורכדעם, וואָס מען איז מבטל דײַ תאוה פֿון געלט,
ווערט נמשך וויסען אין דער וועלט און ער (דער וואָס איז
גאָר) איז זיך אײַנגאַנצען דײַ תאוה צו געלט, ווערט אָנגערױ-
פֿען ח כ ס.

דער, וואָס צעברעכט די תּאווה צו געלט, קען אײַך מעלה-
 זיין יודישע נפֿשות און באַניצען זײ און ער איז זוכה צו
 אַראָפּברענגען תּורה אײַף דער וועלט. אײַך ווערט דורכדעם
 — יחוד קבֿ"ה ושכינתיה, און ער איז זוכה דורכדעם, אַז
 עס זאָל אַנטדעקט ווערען די תּורה פֿון צוקונפֿט, די תּורה פֿון
 עתיקא סתימא.

דורכדעם ווערט אײַך דער תקן פֿון מרכבה עלאה און
 מרכבה תתאה.

דורך צדקה צעברעכט מען די תּאווה פֿון געלט, דען
 דורך צדקה קילט מען אָפּ די היץ פֿון האַרצען, אײַף וויפֿיל
 דאָס האַרץ ברענט פֿון דער געלט-תּאווה; דורך איר (דורך דער
 צדקה) ווערט אָפּגעשוואַכט די תּאווה צו נגידות און עשירות
 און ער איז זוכה צו האַנדלען ערלעך און פֿרייען זיך (בענוי-
 גענען זיך) מיט דעם, וואָס ער האָט; און ער האָט נחת פֿון
 דעם וואָס גאָט האָט אים געגעבען, און ער וויל גאָר ניט
 דיך ווערען און ווערט ניצל פֿון דער קללה: „בזעת אפּיך
 תאכל לחם“, וועלכע ווערט דערפֿילט בנוגע דעם, וואָס איז
 משוגע אין דער געלט-תּאווה און ער האַרעוועט שטענדיק און
 יאָגט זיך נאָך עשירות און האָט קײן הנאה ניט פֿון זיין
 עשירות. קומט דאָך אַס אַז דורך צדקה איז מען זוכה
 צו אַלע די זעלבע מעלות, וואָס מען איז צו זײ זוכה דורכן
 אויסראַטען און זיך די תּאווה צו געלט.

דורך צדקה צעברעכט מען די תּאווה צו געלט, און דאָס
 איז גלייך, ווי מען איז מקטיר קטורת.

ה ל ל צ י י ט ל י נ

דורכרעם, וואָס מען איז ממשיך תורה אויף דער וועלט איז מען ממשיך השגחה אויף דער וועלט און יעדער מענטש לויט זיין נאָנטקייט צו דער תורה, אזוי איז נאָנט דעם אוי-בערשמענס השגחה אויף אים.

ווען אַ מענטש געלסט שטאַרק צו עפעס, הייסט עס, אז דעם נפש ויינעם פֿעלט עפעס און ער איז אין דער בחינה פֿון חנה, וואָס איז געווען אַ מרת-נפש, דען עס איז אַר אויף דער נשמה ביטער געווען. דען מענטש איז דאָן אויך צווייט און די נשמה לייכט אין אים נישט. בכדי צו מתקן זיין עס, מוז יענער מענטש גיין צום חכם-הדור און יענער וועט שוין מתקן זיין און מעלה זיין אלע פֿעלצרהאַפטע רעיונות זיינע צוואַמען מיט זיינע גוטע רעיונות. דורך אָט דעם תקון וועט מקיים ווערען — „ונפש רעבה מלא טוב“ (די הונגערקע נשמה האָט ער מיט גוטס געוועטקט), און אויך: „והשביע בצחצחות נפשך“ (ער וועט אין וויסטעניש און טריקעניש דיין נשמה זעטקען). און דעם מענטשענס יוגענט וועט ווי אַנ-אָדלער באַנייט ווערען, דען זיינע יונגע יאָרען, וואָס זענען אין פֿינסטערניש אוועק, וועלען דורכגעלויכטען ווערען און דאָן וועט ער ערשט רעכט הייסען „אדם“; און אויך זיין קער-פֿער וועט דערהויבען ווערען און באַנייט ווערען דורכדעם, וואָס ער איז געקומען צום חכם.

אָט די אלע, וואָס קומען צום חכם-הדור, האָט דאָך יעדער איינציקער פֿון זיי זיין רצון הטוב; און דער צדיק הויבט אויף די אלע רעיונות, דערמיט באַנייט ער די נשמות פֿון די מענטשען, וואָס קומען צו אים, און דערמיט ברענגט ער אַראָפּ די תורה, וואָס ער זאָגט זיי. קומט ממילא אויס, אז יעדער איינציקער פֿון זיי האָט אַ חלק אין יענער תורה לויט דעם גוטען ווילען וואָס ער האָט צו גאָטס דינסט, און אויך זיין

נשמה ווערט באַגייט צום גוטען נאָך דעם ערך (פֿון זיין גוטען ווילען) דערפֿאַר מוז זיך דער מענטש שטאַרקען צו קומען (צום צדיק האמת) מיט גוטע פֿאַרלאַנגען און מיט גוטע, שטאַרקע געלוסטונגען צו השם יתברך, כדי זיין נשמה זאָל וואָס שטאַרקער באַגייט ווערען. מיר האָבען אויך אָט וואָס גע- הערט: ווען דער חכם איז זיך מכין צו זאָגען תורה דאַרף יעדער (פֿון די צוהערער) נאָכדענקען וועגען זיינע מעשים און זוכען (אין זיך) גוטע רצונות צו השם יתברך און תפלה-טון דערזויף, כדי דער חכם זאָל קענען אָנהאַלטען אים פֿאַר דער האַנט, אויפהויבען אים פֿון דעם אָרט, וווּ ער געפֿינט זיך, און באַגיינען אים צום גוטען נאָך זיין גוטען פֿאַרלאַנג נאָך.

דערפֿון קענסטו אויך פֿאַרשטיין דעם גרויסען הלוק, וואס איז דאָ צווישען דעם, ווען דער מענטש איז אליין דערבאַ, בעת דער חכם זאָגט זיין תורה, אָדער ער הערט די זעלבע תורה פֿון אַנאָדערען, דען ווען ער איז אליין דאָרט, האָט ער נאָך זעלבטט אַ חלק אין יענער תורה און זיין נשמה ווערט דאָן באַגייט.

דורכדעם וואָס מען קומט צום צדיק איז מוין ממשיך ווילע השגחה (אויף דער וועלט).

דער מענטש דאַרף שטאַרק זוכען און נאָכפֿרעגען אויף אַ חכם, וואָס זאָל קענען אויפהויבען זיין נשמה און מתקן זיין זי. מען דאַרף שטאַרק געטען, און מען זאָל זוכה זיין צו געפֿינען אַזאָ חכם

צווישען די מענטשען, וואָס פֿאַרען און קומען צום חכם

ה ל ל צ י י ט ל ?

הדר, מוז געמערט ווערען ליבשאפט פון איינעם צום צווייטען
 און זיי ברויכען צו מערער זיין איינע די צווייטע (צום גוטען)
 און דערמאנען איינע די צווייטע וועגען גאטס דינסט, און דאָס
 איז דער בעסטער באַווייז, אַן, בעת זיי זענען געווען באַם
 ח כ ם. איז זייער כונה גוט געווען און זיי האָבען אָנגעהויבען
 באַנייט צו ווערען צום גוטען.

ווען מענטשען, וואָס זענען געווען אויסער דער קדושה,
 קומען אַריין אין דער קדושה, סיי גרים און סיי בעלי-תשובה
 (דען זיי זענען דאָך אויך פריער געווען אנדרויסען), ווען
 מען איז זיי מקרב און מען ברענגט זיי אַריין אַנווייניק, איז
 אין דעם דער עיקר כבוד פֿונם איבערשטען. דורכדעם ווערט
 הויך און טייער דער נאָמען פֿון גאָט ברוך הוא אַוועק און
 אונטען, דורכדעם ווערט דער כבוד אַומגעקערט צו זיין שורש
 און דורכדעם איז מען ממשיך שלום אויף דער וועלט.

מען קען אַנדערש ניט מערער זיין צו תשובה, סיי רשעים
 און סיי גרים, סיידען דורכדעם, וואָס מען שיינט אַריין תורה
 אין דעם אָרט, וווּ זיי זענען. דורך דער תורה קאָן מען מערער-
 בתשובה זיין אַפילו מענטשען, וואָס זענען ווייט פֿון אים
 וויפֿיל מייל. אַפילו אַ פּושע-ישראל, כל זמן ער טראָגט אויף
 זיך דעם נאָמען „ישראל“, כאָטש ער האָט געזינדיקט, איז ער
 דאָך אַ ישראל, קאָן מען דאַרום אַריינשיינען דורך דער תורה
 אין דעם אָרט וווּ ער געפֿינט זיך אַ האר פֿון זיין שורש
 גשמה און דורכדעם איז ער חוזר בתשובה.

דורך דער תורה קען מען אויך צו צו זען די גרים מיט
 די בעלי-תשובה און באַוויינען זיי דעם וועג, אויף וועלכען זיי
 ברויכען צו גיין.

יעדער מענטש, פאָונדערס אַ תלמיד-חכם, ברויך צו זען, דאָס ער זאָל קענען אַריינשיינען, דורך זיין לערנען, אין דעם שוֹרש הנשמות, און דורך דעם קען ער מקרב זיין און דער-וועקען צו תשובה אַפילו אַזעלכע רשעים און גרים, וואָס זע-נען זער ווייט פֿון אים, און דורכדעם וועט ער זוכה זיין, אַז אויך זיין זון זאָל זיין אַ תלמוד-חכם, אָבער ווען ער לערנט ניט אַזאַ בחינה, וועט זיין זון ניט זיין קיין תלמיד-חכם.

אַ מענטש קען אַנדערש ניט זוכה זיין צו תורה וזי נאָר דורך שפלות, דאָס הייסט, ער זאָל צעברעכען זיין גאווה אין פֿיערליי שפלות, דען דער מענטש דאַרף זיך קליין האַלטען: (א) פֿאַר גרעסערע פֿון אים, (ב) פֿאַר מענטשען וואָס זענען גלייך צו אים, (ג) פֿאַר מענטשען וואָס זענען קלענער פֿון אים, (ד) פֿאַר זיך זעלבסט, דער מענטש מעג זיין אין גרונד אַ קטן שבקטנים, מוז ער זיך נאָך קלענער האַלטען, ווי ער איז אין אמת'ן, און מוז זיך זען שטענדיק, נידעריקער פֿון זיין איי-גענער מדרגה,

אַ מענטש דאַרף זיך היטען פֿון אַלע זאַכען, וואָס מען-טשען האַלטען זיך מייסטענס גרויס מיט זיי, נעמלעך: חכמה, גבורה און עשירות. דער מענטש מוז ברעכען די גאווה וואָס ער האָט פֿון די דריי זאַכען און זיין בשיידען און קליין-גע-האַלטען אין אַט די אַלע זאַכען.

נאָך דעם ערך נאָך ווי דער מענטש ברעכט די גאווה, אַזוי הויבט ער אויף דעם כבוד פֿון השם יתברך און ברענגט אַראָפּ שלום אויף דער וועלט.

ווען מען מאַכט די פּוּשעי ישראל לִכְטִיקער אין מען
 דערוועקט זיי צו תשובה, זענען זיי נאָך, באמת, גאַנץ ווייט
 פֿון קדושה; זיי קענען נאָך פֿיל שטערונגען האָבען; זיי
 מווען נאָך פֿיל אָנשטרענגונגען האָבען צו אויסטון פֿון זיך
 די בגדים צואים, וואָס זיי האָבען אָנגעטין, דען די דאָזיקע
 בגדים צואים שטערען זיי צוריקצוקערען זיך צום איבערשטען,
 זיי (די בגדים צואים) זענען ווי אַ טייך וואָס דערלאָזט ניט
 צו גיין. מען דאַרף זיי אַרָאָפּשליידערען פֿון זיך און דאָן
 ווערען בטל אַלע שטערונגען און אַלע פּאַרהאַנגען, וואָס פֿאַר-
 שטעלען דאָס ליכט פֿון קדושה.

נאָך דעם כבוד נאָך, וואָס דער מענטש איז מכבד די
 יראי ד', גייט דער כבוד אויף צו זיין שורש. דער עיקר איז,
 אז דער מענטש זאָל מכבד זיין די יראי ד' מיטן גאַנצן
 האַרצען, דען דורכדעם איז דער מענטש משלים די פֿעלערען
 פֿון זיין יראה און איז זוכה צו שלום.

דער מענטש דאַרף שטרעבען צו איבערלעכען שלום, דען
 פֿילמאָל ווערט גראָד אָט דער שלום געשטערט, אזויווי: עס
 שטייט: אין שלום בעצמי מפני הטאתי, דאָס הייסט: עס איז
 קיין שלום ניטאָ צווישען דעם גוף און דער נשמה; נאָר דורך
 יראה איז דער מענטש זוכה צו אָט דעם איבערלעכען שלום.
 צוקומען צו אָט דער יראה, קען מען אָבער נאָר דורך קליין-
 האַלטען זיך און דורך תורה.

צום הייפּט-זין פֿון תפלה קומט מען אויך נאָר דורך
 יראה, דען אָן יראה איז אינאָם מענטשען דער איבערלעכער
 שלום צעשטערט און ווען אָט דער איבערלעכער שלום איז
 גיטאָ, איז דער מענטש אַ בעל-מום און אַז יווי תפלה איז

דאָך אייגענטלעך אַ קרבן, קען ער צו תפלה ניט זוכה זיין, ווייל אַ בעל מום טאָר קיין קרבן ניט מקריב זיין. ווען דער מענטש האָט אָבער אין זיך יראה, האָט ער אין זיך שלימות און ער איז שוין גאָר קיין בעל-מום ניט, ממילא איז ער זוכה צו תפילה און דורכדעם צום אַלגעמיינעם פֿרידען, שנום צווישען אַלע וועלטען, — גאַנצקייט פֿון אַלע וועלטען.

אַ מענטש דאַרף ניט פֿאַרלאַנגען קיין זאָך פֿון עולם-הזה. אויסער גאָר צוליב דער נשמה, אפילו אַלע תפילות ברויכען אָנגעווענט ווערען בלויז דערויף אויף צו מקשר זיין די נשמה מיט די העכערע וועלטען. אפילי תפילות וואָס רעדען אויס-דריקלעך וועגען גוף, ווי צום ביישפּיל, „רפּאנו“, „ברך עלינו“ און דאָסגלייכען, ברויך דער מענטש ניט צו דענקען וועגען זיין קערפּער, גאָר וועגען דער נשמה זינער, אַז זי זאָל גע-בעזען ווערטן און געהיילט ווערען. דען ווען עס ווערט אַ תיקון אין רוחניות, ווערט דאָס נשמות ממילא אויסגעבעסערט; דען קען דאַרף מען אָבער גאָר וועגען דער נשמה.

די תאווה פֿון ניאוף איז — דאָס אַלגעמיינע שלעכטע, דען אַלע בייזקייטען פֿון אַלע פֿעלקער גיין אַריין אין אָט דער תאווה. יעדעס פֿאָלק האָט אַנאָנהאַלט אין אַ וואָסער ניט איז באַזונדער בייזקייט, דאָס הייסט, אין אַ וואָסער ניט איז שלעכ-טע מדה אָדער שלעכטע תאווה און איז פֿאַר זיך נען דאָרט. די תאווה פֿון ניאוף האָט אין זיך אָבער עטוואָס אַלגעמיי-בעס, דען אין אָט דער תאווה זענען אויפגעזאַמעלט און קאָג-צענטרירט אַלע בייזקייטען פֿון אַלע פֿעלקער און אָט די אַלע בייזקייטען ברענגען צוזאַמען און עס ווערט פֿון זיי אַ שרעק-לעך פֿייער, וואָס צינט אָן יעדען מענטשען, אָבער אונדז האָט דער אויבערשטער אָפגעשייט פֿון אַלע פֿעלקער און האָט אונדז העכער-געמאַכט פֿון אַלע שפּראַכען, מוזען מיר דעריבער

אָפּגעזונדערט זיין פֿון אַלע זײַערע בײַזקײַטען, פֿון אַלע זײַ-
 ערע תּאווה, וועלכע זענען נאַטירלעך פֿאַר זײַ, אָבער נײַט
 פֿאַר אונדז, און דערהױפּט מױען מיר אָפּגעזונדערט זיין פֿון
 דאָס אַלגעמײנע שלעכטע; פֿון דער תּאווה צו ניאָף. אינדעם
 אײַז דער הױפּט-אונטערשייד, וואָס איז דאָ צווישען אונדז און
 צווישען אַנדערע פֿעלקער, ווען מיר שײַדען זיך אָפּ פֿון אַט
 דער בײַזער תּאווה. אינדעם און דײַ הױפּט-גדושה פֿון אַ יודען.

דײַ תּאווה צו ניאָף, וואָס דאָס איז דאָס אַלגעמײַן-בײַ-
 זע אינ'ם מענטשען, איז אײַגענטלעך דער „נחש“, וואָס האָט
 אײַנגערעט חוה'ן און האָט זײַ פֿאַראומרײַנגקט, דער בײַזער
 שטורם-גײסט אינ'ם מענטשען, דער „רוח-שטות“ אײַן אײַם, דײַ
 „אשת כּסילוח“, וואָס ווײַל אײַבעררעדען דעם „רוח הקודש“,
 דעם „לשון הקודש“, וואָס ער, דער „לשון הקודש“, איז אײַנס
 מיט'ן רײַנעם געשלעכטלעכען לעבען און ווײַל אײַם פֿאַראומרײַ-
 ניקען. דאָס איז דער זײַן פֿון: לפתח חטאת רובֿץ, דער „חטאת“,
 דער „נחש“ לײַגט אַרום מענטשענס האַרץ, זײַגט פֿון „אײַם“
 און נאָגט פֿון אײַם, וועלענדיק פֿאַרפֿלעקען דעם מענטשענ'ס אײַ-
 נערלעכע צײַעוה, דען דער יצר הרע שטאַרקט זיך באַזונדערט,
 צו מאַכען זײַנדיק דעם מענטשען גראַד אײַן אַט דער הינוזכּט.

דער מענטש דאַרף אָבּקלען זיין תּמײמות דורך לשון
 הקודש, אַזױ ווײַ עס שטייט: „הם לבי בקרבי— בהגיגי תּבער אש
 — דברתי בלשוני“, וואָס דאָס הייסט: ווען עס פּרענט אַ
 פֿײַער אײַן מיר — שטײַל אײַך אײַם דורך מײַן רעדען הייליקע
 רײַד. דער אָבער, וואָס שטײַלט נײַט זיין פֿײַער דורך הייליקע

(* אונטער „לשון הקודש“ פּאַרשטײַט ר' נחמן, זײַ שפּראַך, וואָס האָט
 קײַן אומרײַן וואָרט נישט.)

רייד, שטילט אים דער בייזער שטורם-גייסט זיינער דורך אומ-
וויינע נאכט-זעונגען.

דורכדעם, וואָס מען פֿאַרריכט אַלע זינד, וואָס מען האָט
אומגעזען געזינדקט, איז מען זוכה צו דער פֿולקומענהייט פֿון
לשון-הקודשׁ.

דער איינפֿאַכער פֿירוש פֿון ד׳ ווערטער: לשון-הקודשׁ
איז: דער מענטש זאָל אָפהיטען זיין צונג און זאָל זײַ הייליקען
מיט הייליקע ווערטער פֿון תּוֹרָה און תּפֿילָה; אויך דאַן, ווען
דער יוד גיסט באַזונדער אויס זיין האַרץ פֿאַר גאָט, דאַן ווען
דער יוד דאַרף אַין איינפֿאַכען יודיש מתפלל זיין, בכדי
זיין האַרץ זאָל מער דערוועקט ווערען, הייסט עס אויך „שלימות
לשון הקודשׁ“. מען ברױך נאָר אָפּצוהיטען ד׳ צונג פֿון שלעכטע
דבורים, וואָס זענען פֿוגע דעם „לשון הקודשׁ“.

ווער עס באַנוצט ד׳ פֿולקומענהייט פֿון „לשון הקודשׁ“
אין היט אָפּ ד׳ פֿולע ריינלעכקייט פֿון זיין געשלעכטלעכען
לעבען, קען ער אַרויסרופֿען דעם הייליקען שיין פֿון ד׳ אַתּוּת,
וואָס זענען דאָ אין יעדער זאַך, דאַן זענען אויך זיין עסען,
זיין טרינקען, אַלע זיינע פֿאַרגניגענס דורכגענומען פֿון יענעם
הייליקען שיין פֿון ד׳ אַתּוּת.

אַ מענטש דאַרף אויסאיידלען זיין געזיכט, אָז עס זאָל
אָזוי העל ליכטען און שיינען, דאָס יעדער איינציקער זאָל
קענען אַריינקוקען אַין אים, ווי אַין אַ שפיגעל, און זאָל דאָרט
זײַ דערזען און דורכדעם זאָל ער (דער אויסגעאיידעלטער,
דורכגעליכטענער מענטש) קענען מחזיר בתּשובּה זיין און אַז

הלל צניטלין

מוסר, נאָר בלויז דורכרעם, וואָס יענער, אריינקוקענדיק אין זיין פנים, וועט זיך דערזען פאַרוונקען אין פּינצטערניש.

צו אַזאַ מין געשטאַלט איז מען זוכה נאָר דורך „שלימות לשון הקודש“ דורך שטרענגען אָפהאַטען דאָס ריינלעכקייט פֿונם געשלעכטלעכען לעבען, דען דורכדעם איז דער מענטש זוכה, אַז אַלע זיינע (דעם מענטש'ס) פֿאַרגעניגנס זאָלען דורכגענומען זיין פֿונם הייליקען שײַן פֿון די אַותיות, און פּשיטא שױן, אַז ער ווײַסט די אַותיות, וואָס זענען דאָ אין יעדער זאַך פֿון דער וועלט, דערפֿון ווערט זיין האַרץ ליכטיק און דורכדעם ווערט זיין געשטאַלט פֿאַראַידעלט, בײַ ער איז זוכה צו „פנים מאירות“.

דער עולם פֿרעגט: צו וואָס דאַרף מען פֿאַרען צום צדיק הערען תורה פֿון אים, ווען מען קען בײַ זיך אין דעוהיים לערנען מוסר-ספֿרים? אין אמת'ן איז אָבער דאָ אַ גרויסער חילוק צווישען דעם מענטשען, וואָס הערט פֿונם צדיק זעלבסט, און צווישען דעם, וואָס הערט די זעלבע תורה פֿון אַנאַנדערען, וואָס יעדער האָט געהערט פֿונם צדיק, און אַ פּשיטא שױן — ווען מען הערט עס פֿון אַ דריטען, דען פֿון מויל צו מויל גייט דער „דבור“ אַראָפּ מיט אַ מדרגה נידעריקער. דער „אָג הערט פֿון צדיק זעלבסט, איז מקבל דעם „דבור לשון הקודש“ אינגאַנצען! דאָס הייסט מיט פֿולע יראה, אָבער דער, וואָס הערט פֿון אַ צווייטען, איז שױן ווייט פֿון אָט דער שלימות, דען דאָס וואָרט איז שױן אַראָפּ פֿון זיין פֿריערדיקער מדרגה. צווישען הערען און לעזען אין ספֿר איז אָבער נאָך אַ גרעסערער חילוק, דען דער ספֿר האָט אין זיך גאָר ניט די מעלה, וואָס עס האָט דאָס אוממיטעלבאַרע הערען פֿונם צדיק'ס מויל.

ווער עס וויל אַראָפּברענגען באורים צו דער תורה, דאַרף ער פריער אַראָפּברענגען פאַר זיך זעלבסט קויל-פייער-דיגע דבורים און מיט אָט די דבורים דאַרף ער תפילה טון פאַר הש"ת, דאַן קומט גרויס רחמנות אַראָפּ און דער לב העליון ווערט געעפֿענט און הייסע ווערטער קומען פֿון דאָרטען אַראָפּ; און אין זיי — באורי התורה.

אַז דער צדיק האמת דרשנט פאַר פֿיל מענטשען, פאַר-בינט ער זיך און גייסט מיט זייערע נשמות און פֿאַרבינדענ-דיק זיך מיט די נשמות, גיטט ער אויס זיינע רייד און געבעט פאַר הש"ת אַזויאַרום ווערט זיין תפלה אַתפילת רבים און זי ווערט געוויס אָנגענומען, אַזווי: עס שטייט, „הן אל כביר ולא ימאס". אָט די תפלה פֿאַרמערט די קדושה אַזווען און זי דערוועקט דעם לב העליון און דורכדעם ברענגט ער (דער צדיק) אַראָפּ די באורי התורה וואָס ער זאָגט; קומט דאָך אויס אַז יעדער פֿון די אָנוועזענדע בשעת'ן דרוש, האָט אַ חלק אין דער תורה וואָס ער (דער צדיק) אַנטפלעקט, דען וואָס מער מענטשען עס זענען דאָרט, אַלץ מער נשמות געבען דאָס זיי-ריקע אַיינ אין דער תפלה פֿונם צדיק און אַלץ מער קדושה קומט צו און אַלץ מער ווערט דערוועקט דער לב העליון און אַלץ מער ווערט די תורה אַנטפלעקט. אָט דאָס איז אויך דער חלק צווישען דעם וואָס לערנט פֿון ספֿר און דעם וואָס הערט פֿון חכם זעלבסט, דען דער וואָס הערט פֿונם חכם זעלבסט, ווערט זיין נשמה, ווי עס איז שוין געזאָגט, פֿאַרבונדען מיט דער נשמה פֿונם חכם, בשעת זיין תפילה און, ווי עס איז שוין געזאָגט, האָט ער דורכדעם אַ חלק אין דעם באור, אויך דאָס; אָט די אַלע וואָס שטייען דאָרט בשעת'ן דרוש, ווערט זייער בייזקייט נכנע, דורך דאָס גוטע וואָס איז דאָ אינעם חכם וואָס דרשנט, און וואָס שטאַרקער עס איז די הכנעה, אַלץ מער ווערען די פֿיינט, די קליפות נכנע און אַלץ מער ווערען זיי אַרויסגעצויגען פֿון דער סטרא-אחרא'ס רשות און

אריינגעצויגען ברשות הקדושה.

ווען ער דער צדיק טוט תפילה פֿאַרן דרוש, דאַרף ער
 בעטען תחנונים, אַ מתנת חנם זאָל ער בעטען און נישט אין
 זיין אייגען זכות זאָל ער עס תולה זיין. כאָטש יעצט ווערט
 דערוועקט דורך דער עבודה „דער מטה עוז“ אין עס אָבער
 אין קיין פֿאַל, צו גרויסהאַלטען זיך מיט אים, נאָר צו מכניע
 זיין דורכדעם אים, דאָס שלעכטע וואָס איז דאָ אין דער עדה,
 דען אין יעדער עדה איז דאָ גוטע און בייוע; און מען מוז
 מכניע זיין—ווי עס איז שוין געזאָגט געוואָרען—דאָס שלעכטע,
 וואָס איז דאָ אין די בייוע, אָבער ער זעלבסט דאַרף שטיין
 פֿאַר השי״ת, ווי אַנאַרימאָן און נור תחנונים זאָל ער רעדען
 און זאָל נישט תולה זיין אין קיין זכות.

אַ מענטש דאַרף זיך גיט איינשפּאַרען וועגען קיין זאָך
 אין זיין תפלה, דאָס הייסט: ער דאַרף זיך נישט איינפֿעקשניען,
 אַז גאָט זאָל דוקא טון זיין באַגער, נאָר ער זאָל תחנונים
 בעטען: וויל גאָט געבען—זאָל ער געבען, נישט—נישט.

ווערמער פון גרויסע רבנים.

אז מען קומט אויף יענער וועלט, איז פארהאן אזוי א מענטש, וואָס ער איז מקיים כל התורה ומצוות, נאָר ער האָט נישט געהאָט דעם תענוג און דעם ברען, קומט ער אַהין — הייבט מען אים אַרײַן אין גן עדן, נאָר אזוי ווי ער האָט נישט געפילט דעם תענוג אויף דער וועלט, פילט ער דאָרט אויך נישט דעם תענוג פֿון גן עדן; איז ער זיך מתרעם: וואָס איז דער לאַרם פֿון גן עדן... גיט מען אים אַ שלידער, אַז זינע ביינער ווערען צעשאַטען".

(רבי שלמה קארלינער).

אַלץ קענען זיי באַ מיר אַוועקנעמען, נאָר נאָט פֿון האַרצען — גיט!

(ר' אהרן קארלינער)

עס איז אַ מצוה אַ מענטשען דג זײַן לכּף זכות, אַ פּשיטא שױן — גאָט!

(ה"ל)

יראה אָן אהבה איז גיט קײַן שלימות; אהבה אָן יראה איז גאַרנישט. פֿרום איז פֿאַלש. כל זמן מען מאַכט זיך גיט חשוב, קען מען קײַן רגילות גיט אַוועקוואַרפֿען. מיט איין שטיק-קעלע פֿרײַשקײט קען מען אַלץ אַרײַבער...

(הו"ל).

גאָט איז באַהאַלטען און אַיטלעכען יודען. און עס טוט
 דיר אַ שיינ אַמאָל—וואָלסטו דאָס פאַרשליסען באַ זיך!
 (הגיל).

עצבות און שמחה.

עצבות איז דאָך ניט קיין עבירה, אָבער דעם טמטום
 הלב וואָס עצבות פאַרשטעלט, קען ניט פאַרשטעלען די גראַב-
 סטע עבירה.

שמחה. וואָס מיר שמועסען, און מען ברויכט שמחה,
 מיינען מיר ניט, שמחה של מצוה. ווארום שמחה של מצוה
 איז דאָך אַ מדרגה, קען מען ניט פאַרלאַנגען, און יעדער יוד
 וואָל זיין אַ בעל מדרגה, נאָר מיר מיינען — ניט קיין
 עצבות!—פשוט, אַ יוד וואָס גייט ניט ארום מיט שמחה, מיט
 דעם וואָס ער איז אַ יוד, איז ער אַ פּאָי-טובה דעם הימעל.
 און וואָס ער טאָפט זיך: צי בין איך אַ חסיד, צי גיט, —
 איז דאָס גאָר. וואָס עפעס אַ חסיד—אַ יוד

הגיל.

עצבות און מרירות.

עצבות איז שאל-תהיה. וואָס איז דער עצם ענין
 פון עצבות? — עצבות איז טייטש: עס קומט מיר, עס פֿעלט
 מיר, הן בגשמיות הן ברוחניות; איז דאָך צליך — זיך; וואָס
 עפעס — מיר פֿעלט גבי און הימעל וואָל גאָרנישט פֿעלען.
 מרירות איז טייטש—שבירת הלב, און איך האָב גאָר-
 ניטש אָנגעהויבען. וואָרום אַנפֿערלעכע האָר קען מען ניט האָ-
 בען קיין שבירת נפש, האָב זיך דען געהאָט פֿסידת-נפש, איז
 דאָך דער טייטש, און איך האָב גאָרנישט אָנגעהויבן—איז דאָס
 הייך פֿון עצבות, און איך האָב גאָרנישט אָנגעהויבן צו טון,
 איז דאָך ניט טיך, און עס וואָל מיר קומען אָדער פֿעלען.

פֿונדעסטוועגען שעפּ איך דאָך דעם אויר און האָב מיין הצטרכות--
 איז דאָך אַ שמחה! על כּן איז מרירות טאַק? גוט. נאָר נישט
 מער: פֿון עצבות ביז מרירות איז כּחוט-השערה, און ד? גאַנצע
 תּורה איז כּחוט-השערה.

יעלו שמים--ירדו תּהומות!

יונגע לייט מיינען, זיי האָבען צעבראָכענקייט. עס קאָן
 גאָר זיין--"ירדו תּהומות": עס איז גאָר עצבות, אז עס איז
 געווען אַ חשבון פֿון עצבות. אַיי דער סימן, אַז נאָכדעם לייגט
 מען זיך שלאָפֿען, מען קען זיך נישט ליידען, און דעם אַג-
 דערען קען מען געוויס נישט ליידען, מען איז ביז, מען איז
 באַ זיך שאַרף, דאָס איז אַ סימן, אַז עס איז געוועזען אַ חשבון
 של עצבות. אָבער נאָך מרירות--לאָזט זיך נישט שלאָפֿען. וואָרט
 וואָס איז מרירות?--אז איך האָב גאָר נישט אָנגעהויבען צו טון!
 כאַפט מען לערנען, דאָוונען, מען שפּירט אַ יוד, מען איז זיך
 נהנה אַז מען זעט אַ יודען, אַז מען איז נישט שאַרף, מען איז
 ביי זיך אַ נישט. נאָר פֿונדעסטוועגען: ד? איידעלסטע מרירות
 האָט פֿאַרט אַ נגיעה מיט עצבות, און ד? געמיינסטע שמחה
 וואַקסט פֿון קדושה.

(הג"ל).

ד? ערגסטע שמחה איז בעסער פֿון דער בעסטער
 מרה שחורה.
 ווען רבי נחום טשערנאָבילער פֿלעגט/קומען אין אַ שטאָט,
 פֿלעגט ער אַזוי זאָגען:
 „איך בין אַ סוחר און האָב אַלץ אין דער וועלט. איר
 קריגט באַ מיר וואָס אייער האַרץ געלוסט. ווילט איר שפּיזלען--
 קריגט איר, ווילט איר נאָדלען--קריגט איר. ווילט איר רפּואות--
 האָט איר זיי. ווער עס דאַרף שפּילקעס--באַקומט זיי. איך
 ברענג אייך גוטס און פֿרייד און לעבען, איך ברענג אייך יו-
 גנעט-פֿרייד און יונגענט-ליבע. עס שפּראַצען ד? גראָוען, עס

קומען אַראָפּ אויף דער וועלט אַלערליי ברכות, עס צעגיטט זיך מיין וואָרט ווי אַ מעין המתגבר, — קומט צו מיר יעדער וואָס פֿילט זיך קראַנק פֿון עבירות

(„ארבעה מיטבי לכת“).

דער חרושי הרי"מ פֿלעגט ערב יום-כּפור זאָגען צו זיינע חסירים:

„אם אין אני לי — מי לי?“ אז אַך וועל נישט טון מיינע עבדות — ווער וועט פֿאַר מיר טון? „ואם לא עכשיו — אומתי?“ ווען וועט זיין דער „עכשיו“? דער יעצטיקער „עכשיו“ אין דער מינוט וואָס מיר רעדען, איז דאָך פֿון בריאת עולם אָן נישט געווען און ער וועט נישט זיין, פֿריער איז געווען אני-אנדער „עכשיו“, שפעטער וועט זיין אַנאָדער „עכשיו“, און יעדער „עכשיו“ האָט אַנאָדער עבדות, ווי עס שטייט אין זוהר הקדוש: לבושין דלביש בצפרא לא לביש ברמשא. און אזוי זאָגט דוד המלך ע"ה: חשבתי דרפי ואשיבה רגלי אל עדותיך, — דער עיקר, מען זאל זיך מיגע זיין אין דער תורה מיט אַלע קרעפטען, ווערט מען צו דער תורה מקושר; ששים רבוא אותיות לתורה און ששים רבוא נשמות פֿון ישראל, גע-פֿינען זיך אין דער תורה, — ווערט מען אַ מחותן מיטן כלל, און אז מען טוט אין כלל — האָט מען פֿון כלל, מען האָט פֿון כלל נאָך מער וויפֿיל מען טוט אין כלל: מען קען האָבען עפעס פֿון יעדען יודען, פֿון זיין „עכשיו“, וואס ער האָט אין אים געטון עפעס גוטס, וואָרום „כשאני לעצמי מה אני?“ איך זאָל זיין אָפּגעטיילט פֿון כלל, טאָ ווען וועל איך קאָנען פֿאַרריכטען מיין עכשיו? איין עכשיו פֿאַר דעם צווייטען עכשיו, קען נישט פֿאַרריכטען, וואָרום יעדע רגע איז מצומצם אין אַנאָדער אור, היינט ווער שמועסט, אז ער האָט קאָליע-גע-מאַכט ח"ו אז ער האָט געטון אַ גראַבע זאָך און ער טראַכט אין „סור מרע?“ טראַכט ער דאָך אין דער געמיינקייט, וואָס ער האָט געטון און חו מען טראַכט — דאָרט ען

ליגט מען דאך מיט'ן נפש ליגט מען אינגאנצען ווי
 מען טראכט. הינט אז ער ליגט אין געמינקייט, וועט ער גע-
 וויס קיין תשובה ניט טון: עס וועט נתגשם ווערען פיי אים
 דער מוח, וועט ווערען א טמטום-הלב דערפון. ער וועט נאך
 אראבציען אין עצבות חלילה. און אפילו ווען ער האט שוין
 ניט געטון גראַב, עס וועט שוין נישט נתגשם-ווערען דער
 מוח און ס'וועט שוין ניט זיין קיין טמטום-הלב — אז ער
 וועט טראכטען אין דעם „סור מרע“, לוינט אלץ ניט צו טון
 דערין. ממה-נפשך: מוטשע אהן די בלאַטע, מוטשע אהער די
 בלאַטע—אוי דאך אלץ בלאַטע... יא געזינדיקט, ניט געזינדיקט—וואָס
 האָט מען אין הימעל דערפון? אין דעם זמן, וואָס איך טראַכט
 וועגען דעם, קען איך זיין אַ נוקב-מרגלית, אז אין הימעל
 זאָל מען אויך עפעס האָבען. על-כן: „סור-מרע“ — קער אוועק
 פֿון דעם רע, לאָ אים אָפּ, דעם רע, קלער אין אים נישט!
 וועשה טוב — עטית חבילות עבירות, עשה מצוות פֿנגדן.
 דערבער ברוך מען הינט פֿאר יום הכפּורים פֿילען עזיבת
 החטא, אין טאַקע מיט ישוב-הדעת, און טאַקע מעומקא דלבא,
 ניט דורך התפעלות און נעמען אַ קבלה בלב אויף להבא, און
 זיין פֿריילעך, און די „על-חטאים“ דורכזאָגען וואָס צום גיכס-
 טען: ניט ליגען אין זי, נאָר צום „ותמלך אתה ד' לברך“.

(פֿין אַ כתב יד.)

נישט מיט קיין גאָלד און זילבער,
 נישט מיט קיין שאַף און רינדער,
 נישט מיט קיין ווייב און קינדער —
 רק במלכותך לבד!

(פֿין אַ גרויסען רבי'ן געבראַכט אין זמרון ראשונים.)

דאָרט ווי דעם מענטשענ'ס מחשבה אין, דאָרט אין
 ער אינגאנצען...

(בעש"ט.)

יעדע מחשבה איז א קומה שלמה; הרג'עט מען די
מחשבה — הרג'עט מען א לעבעדיקען גוף. וואָס זשע דאַרף
מן טון? — מען דאַרף יעדע מחשבה מעלה זיין...
(ה"ל).

די מחשבה איז ווי דער אומרו פון א זינגער: זי איז
אין שטענדיקער באַוועגונג.
(רבי נחמן).

אַמאָל פליט עטוואָס דורך אין דער מחשבה, אַזוי ווי אַ
ויך-פליענדער פויגעל. מען דאַרף האָבען פיל כח אין שכל
דעם פויגעל צו כאַפֿען...
(ה"ל).

דער בעש"ט פלעגט הערען דבורים פֿון אַ פֿידעל...
(ה"ל).

דער בעש"ט פלעגט דערקענען אין דעם ניגון פֿון אַ
פלי-זמר אַלץ, וואָס דער פלי-זמר האָט געטון פֿון זיין געבורטס-
טאָג אָן.
(דער נעסכיוער מגיד)

אַז דער בעש"ט פלעגט זאָגען אַ ווערט — פלעגט
מען דערפֿון אַנקוועלען אַפֿילו אין עולם האש-ימות.
(רבי נחמן).

יעדער תענוג איז פֿון גן-עדן, אַפֿילו אַ גלייך-ווערטעל.
(ר' פנחס קאַריצער).

אַלע עולמות און אַלע נשמות העלפען אַ מענטשן צו
זיסען טרערען פֿון די אויגען...
(ה"ל)

איך האָב ליב צו דאוונען גאַנץ פֿרין, אַינדער די וועלט
איז אָנגעפולט מיט נאַרישקייט און שקר.

(ה"גל)

בפני נכתב ובפני נחתם, — אויף דעם פנים פֿונ'ם
מענטשען איז פֿארשריבען, אויף דעם פנים פֿון אַ מענטשען
איז פֿאַרהתמעט אַלץ, וואָס ער האָט געטון אויף זיין לעבען.
(רבי ברוך מעזיבוזער).

זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת
לאשם. — די תורה איז אמאָל דעם מענטשען אַנ'עולה
און אַ "מנחה"; אמאָל אָבער — אַ "חטאת" און אַנ'אשם".
(ה"גל)

שקר איז האַרב ווי עריות.

(ר' פנחס קאַריצער).

מדבר שקר תרחק — דורך יעדען פֿאַלשען דבור, אפילו
דורך יעדער פֿאַלשער תנועה, ווערסטו דערווייטערט פֿונ'ם
אויבערשטען.

(ר' זישא האַנגיפֿאַלער).

דער פסיק זאָגט: "אמת מארץ תצמח". איז דאָך די
קשיא: פֿאַרוואָס הויבט מען אים ניט אויף? פֿאַרוואָס לאָזט
מען אַזאָ טייערע זאַך, ווי דער אמת איז, אַרומואַלגען זיך
אויף דער ערד? דער תירוץ איז: קיינער וויל זיך נישט איינבוז-
גען..

(בעש"ט).

ווער עס איז תּוֹפֵס עמוּוָאָס פֿון דער אַחדות איז תּוֹפֵס
די גאַנצע אַחדות.

(ה"גל")

יעדער מענטש דארף זיך האלטען בא זיין מדרגה קיי-
נער דארף ניט תופס זיין די מדרגה פונם צווייטען. דעריבער
איז — „ה בה עשו כר' שמעון בן יוחאי ולא עלתה בידם“...
(ה"ל).

בוא אתה וכל ביתך אל התבה —
צוהר תעשה לתבה —

אז דו זאגסט א וואָרט פאַר השם יתברך, זאָלטו אַרייַן-
ברענגען זיך מיט אַלע דיינע רמ"ח אברים אינים וואָרט —
און —
אַ ליכטיקייט זאָלטו מאכען צום וואָרט.
(ר' משה'לע קאַברינער אין אַנדערע).

„עוד היום גדול לא עת האסף המקנה“ שוין גיך און
באלט וועט קומען דער יום הגדול. עס איז שוין נישטאָ קיין צייט
איינצוזאַמלען קניני עולם הזה...
(הג"ל).

של נעליך מעל רגליך, כי המקום אשר
אתה עומד עליו אדמת קודש היא — טו אָפּ די
שלעסער פון דיינע רגילות'ן—וועסטו דערזען, אז אין יעדען
אָרט, וואָס דו שטייסט, אין יעדער מדרגה, וואָס דו געפינסט
זיך, איז דאָ די קדושה פֿון השם יתברך.
(הג"ל).

קיין יאוש איז גאָרניט פֿאַרהאַן. און אז מען ליגט גאָר
אין בלאַטע, שרייט מען און מען שרייט. שרעק דיך ניט, ליב
קינד, גאָט איז מיט דיר, אין דיר, איבער דיר, אַרום דיר.
אפילו אין שאל תחתית קען מען זיך מתקרב זיין צו השם
יתברך.
(ר' נחמן).

אלט טאָר מען נישט זיין?

(רבי נחמן).

אין ניקאליי דעם ערש עניס חיל האָט געדינט אַ גענע-
ראַל — אַנאַלטער אין האָו?ן האָט ער געהייסען. איז אַמאָל
ניקאליי געווען אויף די מאַנעוורעט נישט ווייט פֿון קאַברין.
האָט ער געפֿרעגט דעם גענעראַל: אַ שטאָ, האָוויגן, קראָוו גרע-
"יעט?" (נו וואָס, האָוויגן, דאָס בלוט וואַרעמט נאָך?) האָט דער
גענעראַל געענטפֿערט: "ניעט, טאָלקאָ סלוזשבאַ גרעיעט" (ניין).
ד: סלוזשבע אַליין וואַרעמט).

אזוי דאַרף מען גאָט דינען...

(ר' משה'לע קאַבריןער).

מען האָט אַמאָל געפֿרעגט רבי יהוקאל מקוזמיר: וויאָזוי
דאַרף מן גאָט דינען?
איך וועל איך דערציילען — האָט ער געענטפֿערט — אַ
מעשה:

איך האָב מיך אַמאָל צעשמועסט מיט אַ זעלבער, וואָס
איז געשטאַנען אויף דער וואַך. זאָג איך צו אים:
שטייטו שטענדיק אויף דער וואַך?
ניין, נאָר אַ געוויסע צייט.
און דערנאָך?
דערנאָך קומט אַנאַנדערער...
און ווען איינער וויל צוקומען צום אוצרה, וואָס דו
היטסט?...

טויט איך אים..
און ווען יענער טויט דך?
ניטשעוואָ... דרוגאָי בודעט...
אַט אזוי דאַרף מען גאָט דינען...

ווען דו גייסט צווישען די בויטען און גאָרשען — גייסט
 אַרויף און אַראָפּ;
 ווען דו דינסט דעם אויבערשטען — גייסט אַרויף און
 אַראָפּ, אַמאָל איז דער יצר-הרע זיך מנצח און אַמאָל בייטו
 אים מנצח. זע גאָר, אז דער לעצטער קלאַפּ זאָל זיין די יצר
 נערה — אים...
 (ר' משה'לע קאָרינער).

גאָט קען מען נישט גארען און לייטען טאָר מען
 נישט גארען. ווער עס וויל גארען לייטען — גארט ער גאָר
 זיך, ער אליין בלייבט אַ גאָר.
 (הג"ל)

ווען איינער לויפט אַוועק און טיפּען וואָלד אַרײַן צו
 דינען דעם אויבערשטען, אין בשעת מעשה טראַכט ער, אז עמי-
 צער וועט דאָך זען זיין התבודדות, — יענער איז און מני-
 נע אויגען דער ערגסטער.
 (דער רבי ר' בונם)

איך וואָלט זיך מיט קניניעם גיט געוואָלט בייטען, אַפּילו
 מיט אַברהם אבינו, וואָרום וואָס וועט דעם אויבערשטען
 אַרױסקומען פֿון דעם, וואָס אברהם אבינו וועט זיין ווי דער
 בלינדער בונם און דער בלינדער בונם וועט זיין ווי אַבוהם
 אבינו...
 (הג"ל)

איך האָב זער ליב דעם מענטשען, וואָס קען אַליץ מסקיר
 זיין, אָבער גאָר דעם, וואָס איז זיך אַלײַן מסקיר, אָבער גיט
 דעם, וואָס איז אַנדערע מסקיר...
 (הג"ל)

די גאנצע וועלט איז און מיינע איינען גיט מער, ווי
 איינע ייִדישע איד, די מענטשען הימער און גאָט

האָט אויף דער וועלט מער קינעם נישט, ווי מ'ד, און אין
האָב אויך קיין אנדערען נישט, ווי גאָט.

(ה'נ"ל)

מלאכ'על מלאכ'על!
א קונץ ביסטו א מלאכ'על...
זיצסט זיך אין די המלען,
עסען דארפסטו נישט,
כרינקען דארבסטו נישט,
קינדער האָסטו נישט,
אויף פרנסה זאָרגסטו נישט; —
קום נאָר אויף דער ערד אַראָפּ
פרוּוו נאָר עסען דארפֿען,
פרוּוו נאָר טרינקען דארפֿען,
פרוּוו נאָר קינדער האָבען, —
און דענצמאָל פרוּוו אַ מלאך זיין!...

(ר' משה'לע קאָברנינער).

והשיאנו ד' אל קינו —
זאָלסט אונז אַרײַנפֿלאַקערן און אַרײַנשײַנען קדוש
יום טוב.

לשמה —
מגן זאָל זיך קענען נעמען אַ שטיקעל שמחה —
קרשו במצותיך —
מען זאָל וויסען בײַ יעדער מצוה, אַז דאָס איז דיין
מצוה —

ותן חלקנו בתורתך —
גיב יעדען יוד בנײַ, חיי ומוזני, אָבער דער עיקר'שט —
א חלק און דער תורה!

(הנ"ל).

דער „זוהר“

נאָכדעם ווי דאָס יודישע פֿאָלק האָט שוין אָנגעהויבען צו פֿאַרגעסען די „גאָלדענע צייט“ אין שפּאַניען, נאָכדעם ווי די זון פֿון די אַראַבער האָט אָנגעהויבען אונטערגיין און די שוואַצע פֿינצטערע נאָכט פֿון די שוואַרצע, פֿינצטערע גלחים האָט אָנגעהויבען אירע פֿליגלען איבער שפּאַניען און אַנדערע לענדער צו פֿאַרשפּרייטען, נאָכדעם ווי דאָס לינט פֿון בן-מימון איז פֿאַרלאָשען געוואָרען, נאָכדעם ווי אַנדערע גרויסע יודישע ליכטער זענען איינציקווייניג, איינציקווייניג אויסגעלאָשען געוואָרען און דאָס יודענטום האָט פֿאַר זיך צוויי וועגען געהאַט: פֿינצטערע און גרויזאָם ווערען ווי דער שוואַ, אָדער צום גרונד גיין. — דאָן האָט דער יודישער גאָט זיין שוין אויף דער ערד אַראָפּגעשיקט און עס איז אין אַ „זוהר“ ענטדעקט גע- וואָרען...

אין דער צייט ווען דאָס ליכט פֿון וויסענשאַפֿט האָט אָנגעהויבען זינקען, האָט מיטאַמאָל אויפֿגעפֿלאַמט אַ נע- ר- לעכע ליכט.

דער „זוהר“ איז נישט אַנדערש, ווי אַ גרויסע געטליכע נשמה, וועלכע איז פֿלוצלינג פֿון עולם האצילות אויף דער ערד אַראָפּגענויזערט. אום צו בעווייזען זיך פֿאַר מענטשען אין מיליאָנען ליכטער און שאַטענס, פֿאַרבען און געשטאַלטען.. גאָט ברויך הוא היט אַ דימאַנט פֿון זיין קרוין אַרויסנע- נומען. אויף דער ערד געשלינדערט, — דאָס דימאַנט-ליכט האָט זיך איבער דער ערד צעזיגט און צעשפּרייט צעשפּילט זיך אין צאָל-לאָזע קאָלירען, צעקלאַפֿט זיך אין צאָל-לאָזע שטראַ- לען, וועלכע קומען פֿון אייביקייט, באַלויכטען אַלע פֿינצטערע ווינקלעך, זעטיקען אַלעס וואָס לעכצט נאָך ליכט, באַלעבען אין וואַרעמען אַלעס, וואָס ס'האָט אָפּגעטויט די קעלט פֿון ווי- סענשאַפֿט און די פֿינצטערקייט פֿון פֿאַר אַ טיגל, די גלייכ-

גילטיקייט און בלינדקייט פֿון דער נאַטור און די שלעכטס-קייט, האַרטקייט און פֿאַרדאַרבענקייט פֿון מענטשען....
 דער „זוהר“ איז אַנטדעקט געוואָרען דעם יודישען פֿאַלק און דער גאַנצער מענטשהייט אַן אַן אַ שיעור רייכע פֿילדער, פֿאַבולען, מעשיות, ווערטער-בליצען, געדאַנקען-שפּיזען, הימעל-הויכקייטען, אָפּגרונד-טֿיפּקייטען, שטערען-שענהייטען, וואַלד-וויילד-קייטען, ערדישע אַין איבערערדישע אַנטדעקונגען.

דער „זוהר“ — אַ גרויסער האַאַס פֿון טיפּסטע וואַרהייטען, אָבערגלויבונגען, פֿאַראַדאַקסען, גלייכע און קרומע ליניען; גלייכע וועגען און וועגען וועלכע פֿאַראַירען, פֿאַרפֿירען אַין אַלע הריי הושך: געשטאַלטען זעלטען שטענע און האַרמאַנישע און געשטאַלטען משונה־דיקע און פרעמדע; לייבען גבורה און ווייכקייט פֿון אַ קינד; גערויש פֿון וואַסער-פֿאַלען און אַ שטיל-פֿליסטערען פֿון אַ קליין קוועלכעלע; פֿינצטערע גריבער און לאַנגע, פֿאַרבאַרגענע היילען; קורצקייט, קלאַרקייט און שאַרפֿ-קייט פֿון דער וועלט-חכמה און לאַנגע, לאַנגע געשפרעכען, וועלכע ציען זיך אומגעדלעך, גיין אַרײַן אַײַנע אַין די אַנדע-רע, מישען איבער אַײַנע די צווייטע ווי אין אַ לאַנגען, פֿאַר-פֿלאַנטערטען חלום...

לויט זײַן אינהאַלט אין רייכטום איז דער „זוהר“ דורכאויס — גאַטהייט; לויט זײַן אויסערלעכקייט — פֿיל מאָל חאַאַט־יש. ווען מען וויל דאַס הימעלישע דער ערד אַנטדעקען, מוז מען פֿיל מאָל ווי דורך אַ טרוים רעדען... אָפֿען איז דער „זוהר“ פֿאַר אלעמען. יעדער מענטש קען פֿון אים עטוואָס נעמען, עטוואָס געניסען, אַרײַנגיין אין אים אינווייניק. באַגרײפֿען זײַן אמתן טיפּסטען וועזען, קענען אָבער נאָר אַײַנצעלנע מענטשען אין יעדער דור. די וואָס האָבען אַלעס מענטשליכעס, אַרדישעס און פֿינצטערעס אין זיך אומגעוואַנדעלט אין געטלעכעס, הימלישעס אין ליכטי-קעס. דאָרט וווּ אַ געווענליכער מענטש זעט געשטאַלטען, דאָרט הערט דער זוהר-מענטש — גרויסען געטליכען געזאַנג, אַײַן מעלאָדיע, וועלכע ציט זיך פֿון אַײַביקייט צו אַײַביקייט...

אין „זוהר“ דרייען זיך אלע געשעענישען און געשטאלטען און געדאנקען ארום רבי שמעון און זיין חבריא. דאָס גאַנצע לעבען פֿון רבי שמעון מיט זײַן חבריא זעלבסט זען מיר אָבער אויך נאָר. ווי דורך אַ חלום. דאָס איז ווי אַ חלום אין אַ חלום...

רבי שמעון מיט זיין גאנצער חבריא רעדען טאָג ווי נאכט וועגען דעם, ווי מױט יעדער קלענסטער באוועגונג קען מען רירען גרויסע, היכע עולמות, ווי נישט נאָר מצוות און גוטע מנהגים סימבאָליזירען די געטלעכקייט, נאָר אלץ וואָס דער מענטש פֿילט, זעט, טוט, ווי יעדער קלענסטע זאך אין דער וועלט איז אין אױפֿרוף צו דעם מענטשען, אַ ווונק צו פֿארלאָזען דאָס אױסער־שע, קערפֿער־לעכע און ערדישע און פֿארזינקען ווערען אין אױביקען געטלעכען לעבען, — אין דער זעלבער צײַט אָבער באַטראַכט רבי שמעון זיך זעלבסט אויך נאָר ווי אַ סימבאָל..

עס ווערט געבוירען אַ מענטש, ער באַקומט אַ געוויסען געשטאַלט, צוזאַמען מיט דעם געשטאַלט ווערט אָבער באַשאַ-פען אַ צווייטער געשטאַלט, אַ רוחניות־דיקער. אין אָט דעם לעצטען געשטאַלט שפּיגעלט זיך אָב אלץ וואָס דער מענטש לעבט איבער, אָט דאָס געשטאַלט באַגלייט דעם מענטשען פֿון וויגע-לע פּיזן קבר, אָט דעם געטלעכען געשטאַלט דארף דער מענטש אָפהאַטען מער ווי אלץ.

דריי ווערען שטענדיק דערקענט איינע דורך די צווייטע: דער גוף, די נשמה און די גאָטהייט. דורך די פֿאַרשידענסטע אַברים פֿון גוף און דורך זײַנע פֿאַרשידענסטע צושטאַנדען זען מיר די טעטיקייט פֿון דער נשמה; דורך די פֿאַרשידענסטע אַברים פֿון דער נשמה און דורך אַנדערע פֿאַרשידענסטע צו-שטאַנדען זען מיר די טעטיקייט פֿון דער גאָטהייט. ווייל די נשמה ווערט אָבער דערקענט נישט דורך זיך זעלבסט, נאָר דורכ׳ן גוף, און ווייל די גאָטהייט ווערט אויך דערקענט נישט דורך זיך זעלבסט, נאָר דורך דער נשמה, זענען זײַ בײַדע אין דער פּחינה. אַתידע ולא אַתידע“ (דערקענט און דאָך נישט דערקענט).

יעדער טאָג פֿון דעם מענטשענס לעבען איז א באַזונדער וועזען, א באַזונדערע נשמה, א באַזונדערע רוחניות'דיקע וועלט עס שוועפען די טעג ארום דעם מענטשען. יעדער טאָג, וואָס אין אים איז קיין גוטס ניט געטון געוואָרען, ווערט אומגע- קערט צו זיין שעפֿער מיט גרויס בויהן. יעדער טאָג וואָס אין אים ווערט אָבער גוטס געטון, וועבט אַ הייליגען לבוש פֿאַר מענטשען. ווען דער מענטש גיט פֿון דער וועלט אוועק, ווערט ער אין אַט דעם לבוש אָנגעטון.

אַלץ וואָס דער מענטש זעט אַרום זיך איז נאָר אַ משל. ווען ער זעט אַ זאך דאַרף ער דענקען וועגען יענע הייליקע עולמות, אויף וועלכע די זאך באַוווינט, אַזוי, למשל, סימבאָלי- זירט די רויז צווישען דערנער מיט אירע רויטע און ווייסע פֿאַרבען די פּנסת ישראל (שכינה — רחל) אין דער וועלט און איר דין און רחמים. אַט אַזוי איז פֿיל סימבאָלען, לויט'ן זוהר, יעדער געזאַנג פֿון פֿליגעל, יעדער פֿלוג, יעדער פֿליגעל-גע- רויש.

באַזונדערס גיט זיך אָבער דער זוהר אָפּ מיט דעם מענטשענס נשמה און קערפֿער. הונדערטער עמודים פֿון זוהר באַשריבען גענוי יעדען מענטשענס געדאַנק, יעדען מענטשענס שטימונג און נייגונג. אין דער זעלבער צייט באַשריבען אַן- דערע הונדערטער עמודים גענוי יעדען מענטשענס גליד און קער. אַלע געטלעכע וועלטען, וועלכע זיי סימבאָליזירען און ווי-אַזוי פֿון דעם ערדישען „אדם“ (מענטש) אַנען מיר דאָס געהיימסט-געטלעכע וועזען.

דער זוהר איז גיט נאָר ווי אַדאָלף פֿראַנק האָט די קבלה אָנגערופֿען „די הייליקע כּעמיע“, נאָר אויך די הייליקע „פּסיכאָלאָגיע“ און נאָך מער: די הייליקע אַגאַטאָמיע, ער פֿאַזויט זיך אָן אַ שער אין דעם מענטשענס קערפֿער-געבוי זעענדיק אין אים אַ מאָדעל פֿאַר'ן קאָסמאָס-געבוי, פֿאַר דער געטלעכער קינסט...

דער זוהר איז אינגאַנצען אַ גרויסע געטלעכע פּאָעמע און וועלכער עס ווערט געשילדערט דאָס געטלעכע לעבען פֿון

דעם הויפט העלד:— רבי שמעון בן יוחאי. רבי שמעון האָט
אַבער קיין אנדער לעבען נישט אויסער די גאָטהייט. דאָס גאַנ-
צע לעבען פֿון רבי שמעון איז איין פֿלאַם, איין תּשוקה צו
דעם „סתימא דכל סתימין“ (פֿאַרהיילענעם פֿון אַלע פֿאַרהיילע-
נע). רבי שמעון שטאַרבט און עס איז דאָן אַ הייליקע חתונה,
רבי שמעון'ס נשמה ווערט פֿון איר גאָט געקוישט ווי אַ בלויז
פֿון אַ חתן...

א בריה פון בערערל הסיד.

וויסט ווער איך בין? — איך בין בעריל הסיד. אמאל
 פֿינצטער ווי די פֿינצטערע נאכט, אמאל ליכטיק ווי דער ליכ-
 טיקער טאָג. אמאל זינק איך אין אָפּגרונד; אמאל שטייג איך
 אַרױף, אַרױף. די גשמה פליט הויך, הויך, אויפֿן האַרצען ווערט
 גרונג, די אויגען ווערען ליכטיק, די פֿיס הויבען זיך אַליין.
 איך זינג מיר דאָן דעם רבי'נס ניגון, גיי מיר אַ רקוד'ל און
 ששון ושמה!

אָפֿט-מאַל בלאַנדזשע איך אַרום אין אַלע וויסטע דרכים,
 אין אַלע ווילדע מדבריות, איך זיך מיר אַלץ אַ נאַנטען וועג
 צו משיח'ן, עס דוכט זיך מיר אַלץ אז אָט, אָט, אָט דערזע
 איך אים, אָט געפֿין איך אים.

פֿון וויטען זעט זיך עפעס ווי אַ פֿייערל, אפֿשר איז
 עס טאַקן דער אור פֿון משיח, איך גיי צו אַלץ נענטער אין
 נענטער דערזע איך וויטער פֿאַר זיך אַ צעפֿילט שטקעל
 האָלץ, מעשה לצנים!

איך גיי און גיי, זוך און זוך, געפֿין נישט קיין שטעג
 און קיין וועג קער מיך צוריק מיט און קראַנק, צעבראַכען,
 צעשלאָגען.

און עס ווילט זיך מיר דאָן מהפך זיין הקערה על פיה,
 יואָס איז טאַקן פֿאַר אַנ' אייביקע זוכעניש?
 יושב בשמים ישחק, גאָט שפילט זיך מיט אונדו. ער
 שפילט זיך אין באַהעלטעניש.

ער באַהאַלט זיך, מיר וועלען אים אָבער געפֿינען. מיר
 מווען אים געפֿינען.

און איך לאָז זיך מיר וויטער בלאַנדזשען, איך לאָז זיך
 מיר גיין ווהיין די אויגען טראָגען.

און זוכענדיק און בלאַנדזשענדיק פֿאַרגיי איך אָפֿט-מאַל
 אין הרי חושך, ווער באַקאַנט מיט אַלע כחות הטומאה, און

ווער פֿאַרפֿירט פֿון אלע תּאוות און חטאים.
 און עס רופֿען מיך אלעדליי קליפות: קום צו אונדז! גיי
 מיט אונדז! אלע אוצרות פֿון הימעל און ערד זענען און אונ-
 דערע הענט. מיר וועלען דיר אלץ געבען, די קרוין פֿון
 סמאל וועלען מיר דיר אָפּגעבען.

און אין יענער צייט דערהער איך פּלוצלינג דעם בת קול
 וואָס זאָגט: שוכוּ בניִים שׁוכביִים!

עס גייט אַרויס דער בת קול אלע טאָג אין רופֿט צו
 תּשובה. האָט עמיצער געהערט דעם בת קול?—קיינער נישט.
 היינט ווי באַלד, אַז קיינער הערט אים נישט, צוליב וואָס גייט
 ער אַרויס?

דער בת קול איז אָבער די הרהורי תּשובה וואָס לאָזען
 קיינעם נישט רוען. זיי לאָזען נישט רוען אפֿילו דעם גרעס-
 טען חוטא.

אלא וואָס דען? — מענטשען מאַכען זיך נישט הערענ-
 דיק און נישט וויסענדיק. זיי לאָזען זיך אלץ מער אַרײַן אין
 חטאים, ווערען פֿאַרזינקען אין מ״ט שערי טומאה, פרי צו
 פֿאַרטרייבען די הרהורי תּשובה, פרי צו פֿאַרטרייבען דעם
 בת קול.

מיינע אויערען הערען אָבער צו גוט דעם בת קול, מײַן
 האַרץ פֿילט צו שטאַרק די הרהורי תּשובה, עס העלפֿט נישט
 קײַן פֿאַרטרייבען, עס העלפֿט נישט קײַן פֿאַרטרייבען.

און איך זאָג מיר צו אלע לציים: גיט אײַך! גיט אײַך!
 איר האָט גיט געטראָפֿען דעם אָרט, איך בין גיט אײַערער.

און איך נעם מיר ווייטער מײַן שטעקען אין האַנט,
 מײַן פּעקעל אויפֿין פּלייצע און גײַ מיר אַנדערע דרכים זוכען.
 איך פֿאַרשטײַן שׁוין דאַן נאָנץ גוט אַז מען מוז אײַביק
 זוכען, אַז אזוי האָט שׁוין גאָט די וועלט באַשאַפֿען אַז מענטשען
 זאָלען אײַביק זוכען און קיינמאַל נישט געפֿינען.

דער זוכען אַלײַן איז אַן עסק. דער מענטש וועט קײַנ-
 מאָל נישט געפֿינען, ער וועט אײַביק זוכען, זיכענדיק אלץ
 מער און מער קומט אים אויס אויסצושטײַן אלערליי שווערע

נסיונות, קימת ער דורך אָט די אלע נסיונות, ווערט ער אַלץ
 גרעסער און שטאַרקער, איידעלער און פֿיניגער.
 ער מוז טאַק? גאַנץ אַזש פֿאַלען, און אַמאָל טאַק? ברע-
 כען האַלדן און נאַקען—קיין פעולה נישט, עס העלפען קיין
 חמזת נישט. אזוי מוז עס זײַן. ווילסטו אַרויף אַלץ העכער
 און העכער, מוזטו טאַק? אַמאָל פֿאַלען אויך.
 די מתנגדישע מוסר'ניקעס זאָגען אויף מיר: ער איז נישט
 קיין כסודר; און דער ע רופֿען מיך דער נופֿל. פֿאַרשטייט
 זיך, אַז זײ זענען אַלע גאַנץ היפשע שוטים.
 מילא וועגען די מתנגדים, איז דאָך שוין לאַנג אָפגע-
 רעט. עס איז דאָך שוין לאַנג ידוע, אַז אַ מתנגד ווײַנט נאָר
 דאָן ווען מען שלאָגט אים מיט אַ שטעקען, און לאַכט נאָר
 דאָן ווען מען קיצעלט אים... ווי קומען זײ צו פֿאַרשטיין אַ
 מענטשען וואָס לאַכט און ווײַנט, איז פֿריילעך און טרויעריק,
 זוכט עפעס און קען נישט געפֿינען, בלאַנדושעט אייביק אַרום
 און האָט קיין מנוחה נישט? זײ ווײַטען נאָר איין דרך: זיך
 אַרום וואַר'מען אויווען, קוועטש טאַג און נאַכט די גמרא,
 קלויב מצוות אויף מצוות, מצוות אויף מצוות, קלויב אָן אַגרוי-
 טען היפשען פעקעל און באַקום טאַק? דערפֿאַר אַ היפשען
 שטיק לויטן אויף יענער וועלט.
 זײ זענען דאָס, וואָס מען רופֿט אָן אויף איינער לשון
 קאַפּיטאַליסטען. דער חלוק איז נאָר דאָס, וואָס די קאַפּיטאַליס-
 טען קלויבען קאַפּיטאַל אויף דער וועלט, און זײ קלויבען קאַ-
 פּיטאַל אויף יענער וועלט.
 נאָר אַפּילו אונדזערע, די וואָס האָבען אַן פֿלוג גע-
 דאַרפֿט יאָ וויסען און פֿאַרשטיין, אַפּילו זײ קאָנען עס אויך
 נישט משיג זײַן.
 זײ האָבען אַפּילו אַלע געלערנט, אַז ירידה צורך עליה.
 זײ ווײַטען אַפּילו דאָס וואָס די ספרים הקדושים זאָגען, אַז
 דער צדיק מוז אַפּט מאָל אַראָפּפֿאַלען פֿון זײַן היכער מדרגה
 זײ פֿאַרשטייען אָבער נישט, וואָס הייסט פֿאַלען.
 זײ מײַנען אַז פֿאַלען הייסט פֿון בענקעל אויפֿן פֿאַדלעך.

ה ל ל צ י י ט ל י נ

גע, און אַרױף הײסט אױפֿין בױדעם קרױכען. אין אמת׳ן הײסט אָבער פֿאַלען פֿון העכסטען שפּיץ-באַרג אין טיפֿען גרוב אַרײַן. און דאָך, אױב עס בלייבט נאָך אַ רוח הײם פּרוווען אַלץ העכער שטייגען.

נאָר זײ קאָנען אַזעלכע זאַכען נישט משיג זײן. ערלע-כע יודען זענען טאַק אונדזערע, אָבער מיט קליינע השגות: ווי זינגט מען טאַק: בײַ אונדז?

„די מוטער האָט געהײסען ניסעלעך רײסען, ניסעלעך רײסען,

הױך זענען די ניסעלעך,
קליין זענען די יודעלעך,
זײ קענען נישט דערגרייכען,
זײ קענען נישט דערגרייכען.“

די הױכע השגות זענען טאַק: ניט פֿאַר זייערע מוח'לעך. זײ זענען משיג אַלץ אין קטנות: קליינע עברה'לעך, קליינע מצוה'לעך, אַביסעל אַשטיף געטון, און היכף דשיבנו נאַזאַד, ביים באָם און פֿאַרטיק!

זײ קענען אָבער קיינמאַל נישט קומען צו מוחין דגדלות. זײ קענען נישט משיג זײן קיין גרויסע עברות און קיין גרויסע מצוות, זײ פֿאַרשטיין ניט ווי קען מען טאַק: אין אַלע קליפות זײן און בלייבען חי וקים.

דאָס אַלץ איז העכער פֿון זייערע השגות און עס איז קיין פעולה גישט, אַז איר וועט מיט זײ טענה'ן טאַג און נאַכט בכדי משיג צו זײן גרויסע השגות. מוז מען טאַק: אַפנים געבוירען ווערען מיט אַ הױכער בשמה.

הױכע נשמות האָט אָבער גאָט זער ווייניק אַראָפּגעשיקט אױף דער וועלט. ס'רוב גיין אַראָפּ אױף דער וועלט נשמה'לעך קליינינקע, אַרײַמינקע, שרעקענדיקע, געבעכדיקע. גײט דערציילט זײ פֿון הױכע עולמות!

זײ קענען אַפּשר אַמאַל משיג זײן, אַז עס זענען פֿאַר-ה אַן הױכע עולמות, זײ קענען אָבער קיינמאַל נישט וויסען וואָס איז עס אַזעלכעס.

ווען זיי זענען אפילו גרויסע מקובלים, ווייסען זיי נאָר
די נעמען פֿון די אלע עולמות, זיי ווייסען אפילו אלע ערטער
דאָרטען, און דאָך ווייסען זיי נישט וואָס זענען יענע עולמות
באמת. אָט ווי אַ שטייגער, אייגער זיצט אַין וואַרשע און
ווייסט אז עס איז דאָ אַ שטאָט פאַרינ, ער קען אפילו וויסען
פֿון ביכער די נעמען פֿון אלערליי גאַסען און ערטער דאָרט,
ער איז אָבער דאָרט קיינמאָל נישט געווען. זיי רעדען פֿון די
הויכע, הויכע עולמות, זיי זענען אָבער קיינמאָל נישט געווען
דאָרטען. און וואָס איז דער חרוש, אז זיי ווייסען נישט וואָס
הייסט פֿאַלען און וואָס אַרויפֿשטייגען, און וואָס הייסט אייביק
זוכען די אמת'ע בקודה.

מילא, האָב איך זיי אַלעמען געלאָזען, די קאַלטע
מתנגדים מיט די וואַרימ'קע חסידימ'לעך און בין מיר אַוועק-
געגאַנגען אין דער וועלט אַריין...

אויף מ'רליכע תפלות.

אויף מאַטיווען פון ספרים.

א.

דו האָסט אַזוי געזאָגט צו דינע קנעכט יונה בן אמת:
„דו האָסט זיך דערבאַרנימט אויף דעם קיקיון, וואָס די
האָסט אויף אים קיין מי? נישט געלייגט און האָסט איהם נישט
געלאָזט וואַקסען, וואָס דורך דער נאַכט איז ער פאַרשוונ-
דען און איך זאָל קיין רחמנות נישט האָבען אויף דער גרויסער
שטאַט נינוה וואָס האָט מער ווי צוועלף רבואַ מענטשען,
וואָס ווייסען נישט פֿון רעכטס ביז לינקס און פֿיל פֿי?!"

זענען אָבער מיר, די קינדער פֿון אברהם, יצחק, יעקב,
ערגער פֿון יענע נינוה'ס קינדער? רופֿען מיר דען נישט צו
דיר מיט'ן גאַנצען האַרצען? שרייען מיר דען נישט צו דיר
מיט אונדזער גאַנצען כּח? גיסען מיר דען נישט פֿאַר דיר
אונדזערע טרערען? ווערען מיר דען נישט גע'הרג'עט, ווייל מיר
זענען יודען? ווערען מיר דען נישט גערויבט טאָג-טעגלעך,
ווייל מיר זענען יודען? זענען מיר דען נישט צו שאַנד און
צו שפּאַט אין די מיילער פֿון אונדזערע פֿיינט, ווייל מיר זענען
יודען?

ווי יענע נינוה'ס קינדער, ווייסען מיר אויך נישט „פֿון
רעכטס ביז לינקס". מען הרג'עט אונדז גלייך, סיי פֿון „רעכטס",
סיי פֿון „לינקס". מיר זען דערפֿער נישט אונדזער ישועה, נישט
אין „רעכטס" און נישט אין „לינקס". מיר זען אונדזער ישועה
נאָר אין דיר, אין דיין קראַפֿט, אין דיין מאַכט, אין דיין
חסד, אין דיין אמת, אין דיין אייביקייט און וועלכער דו
האָסט אָנגעקניפּט אונדזער אייביקייט —

וועסטו אונדז דען פֿאַרלאָזען?

ב.

דו האסט געזאגט אין דיין תורה:

„און דו וועסט קליפען אנ'עברי פאר א קנעכט — זעקס יאָר זאָל ער דינען און און זיבעטען זאָל ער פריי ווערען.“

און ווען וועלען מיר פֿאַרט פֿריי ווערען?

א קנעכט ווערט אויך פֿריי אין שמיטה, אין יובל, זע נאָר זע, וויפיל שמיטות, וויפיל יובלות מיר זענען שוין אָפגע-

קימען אין פֿינצטערקייט אין דלות, אין עלענט, אין פיין, ווען וועלען מיר פֿאַרט פֿריי ווערען? ווען וועלען מיר אויסגעלייזט

ווערען? ווען וועט דיין ליכט אָנהויבען אויף אונדז צו שינען? א קנעכט ווערט אויך פֿריי, ווען זיין האָר האַקט אים

אויס אַ צאָן, ווען זיין האָר נעמט אים אַראָיס אַנ'אויג, ווייניק זענען מיר דען צוביילסט?

די טויזענט-יעריגע יסורים האָבען אין אונדז קיין איין גאַנצען אבר נישט איבערגעלאָזט. איז עס נאָך ווייניק?

טויזענטער יאָרען איז אויף אונדז אויסגעגאַסען דיין צאָ-
רן — איז עס נאָך ווייניק?

טויזענטער יאָרען, און מיר האָבען קיין איין פֿרייע מי-
נוט — איז עס נאָך ווייניק?

אין טויזענטער געפֿענגנישען זענען מיר שוין אויסען
געווען; אין טויזענטער קימען זענען מיר שוין געבינדען גע-
ווען. — איז עס נאָך ווייניק?

„און אויב דאָר קנעכט וועט זאָגען: איך האָב ליב מיין
האַר און מיין פֿרוי (די דינסט), איך וויל נישט פֿריי ווע-
רען“ —

מיר זענען דאָך אָבער נישט ווי יענער קנעכט. מיר ווי-
לען דאָך מיט אַלע כּחית פֿריי ווערען. מיר רייסען זיך דאָך
מיט דער גאַנצער נשמה צו באַפֿרייט ווערען. ווען וועלען מיר
פֿאַרט פֿריי ווערען?

הלל צייטלין

ג.

„רופט די קלאַגערקעס, זאָלען זיי קומען אין צו די קלי-
 גע שיקט און זאָלען זיי קומען, און זאָלען זיי אַזעלען, און
 זאָלען זיי אױפֿהױבען אױף אױנדו אַ קלאַג און אונדזערע אױגען
 זאָלען טרערען גיסען, און אונדזערע ברעמען — וואַסער.“
 „עס זענען דאָ היכלות פֿון געזאַנג. יענע ווערען געע-
 פֿענט נור דורך געזאַנג. פֿאַרהאַן היכלות פֿון טרערען. יענע
 ווערען געעפֿענט נור דורך טרערען.“

האַבען מיר אָבער דען ווייניק טרערען פֿאַרגאַסען זײַנט
 מײַר זענען פֿון אונדזער לאַנד פֿאַרטריבען געוואָרען?
 איז דען נאָך אַלץ נישט פֿול דער „נאַר של דמעות“?
 וווּ איז דען אַנײַקאַרט אױף דער וועלט, אױף וועלכען עס
 איז נישט פֿאַרגאַסען געוואָרען אונדזער בלוט, און וווּ איז דאָ
 אַ שטיקעל ערד, וועלכען מײַר האָבען נישט זאַט געמאַכט מיט
 אונדזערע טרערען?

„און אזוי האָט דער אױבערשטער געזאַגט צו ירמיהו,
 ווען דער בית-המקדש איז חרב געוואָרען: גי, רוף די אַבֿות
 און משהײַן. יענע קאַנען גוט וויינען...“

און אונדזערע טרערען זענען גאָר נישט? און דאָס גע-
 וויינן פֿון אײַביקע יתומים איז גאָר נישט? אין דאָס געוויינן פֿון
 אומשולדיקע קינדער איז גאָר נישט?

ד.

„מיין האַרץ ברומט אין מײַר, איך קאָן נישט אײַנשוויי-
 גען. דען אַ קול פֿון אַ שופֿר האָב איך געהערט, מיין זעל —
 מלחמה-שאַל.“

אַ בראַך נאָך אַ בראַך איז געקומען, דען דאָס גאַנצע
 לאַנד איז צערױבט געוואָרען, פֿלוצלינג זענען מײַנע געצעלטען
 צערױבט געוואָרען, אין אײַן רגע — מײַנע פֿאַרהאַנגען:
 ביז וואַנען וועל איך זען דעם פֿלאַג, ביז וואַנען וועל
 איך הערען דעם קול פֿון שופֿר.

אַ בראַך נאָך אַ בראַך. פֿאַגראַמען נאָך פֿאַגראַמען.

שחיטות נאך שחיטות. אונדזער לעבען — הפקר, אונדזער גוטס
 — הפקר. אונדזער נאָמען — צו שאַנד און צו שפּאַט. אונ-
 דזער כבוד — מיט די פּײַס געטראַטען. קלאַג — אָן אויפֿהער.
 זינצען — וווּ מען קערט זיך און מען ווענט זיך. הענט — אַ-
 ראָפּגעלאָזטע. געמיטער — געפּלאַענע.
 ביו וואַנען וועלען מיר אַלץ זען דעם מלחמה-פּלאַג. ביז
 זאנען וועלען מיר אַלץ הערען דעם מלחמה-שופּר.
 ווען וועלען מיר שוין אַנאַנדער פּלאַן זען? ווען וועלען
 מיר שוין אַנאַנדער שופּר הערען?
 ווען וועלען מיר זען דעם פּלאַג פּוּי אמת'ן שלום? ווען
 וועלען מיר הערען דעם שופּר פּוּן משיח?

ד.

רבנו של עולם טו דו תפילה פאר דינע קינדער, זיי
 דו אונדזער וואָרט, אונדזער געבעט, אונדזער גוטס-זאָגער: §
 „אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלה“ . האָבען מיר
 ניט קיין מלאך-מליץ פּאַר זיך — זי דו אַליין אונדזער מליץ.
 ווער ווייסט נאָך אזוי אונדזער עלענט, אונדזער פּיין אזוי ווי דו?
 „ואני — תפילה“ .

„הקדוש ברוך היא מצלי“...

טו תפילה פאר אונדו. מיר אַליין זענען צו-שוואַך פּאַר
 דעם. מיר האָבען שוין ניט יענע אַלטע „יודעי תפילה“. מיר
 האָבען שוין נישט יענע, וואָס האָבען געקאָנט זייער האַרץ אויס-
 גיסען פּאַר דיר גאַנצע פּערציק טעג נאָכאַנאַנד.
 אונדזערע מוחות און אונדזערע הערצער זענען אָפּגע-
 שוואַכט געוואָרען פּוּן פּיל גרושים און צרות, אונדזערע אויגען
 זענען אויסגעטרקענט געוואָרען פּוּן טרערען, ש ט ו ם שטייען
 מיר פּאַר דיר.

„הקדוש ברוך הוא לבן של ישראל“ .

דו ביזט אונדזער האַרץ, אונדזער גרעסטער ווונט
 אונדזער טיפּסטע האָפּנונג, מיט דיר זענען מיר — אַלץ, אַ
 דיר זענען מיר — נישט..

ו.

רבנו של עולם! מיר זענען אין דיין האנט — כחומר ביד היוצר.

ווען מיר זאלען אָנווענדען אַלערליי מעגלעכסטע עצות און תּחבולות אין דער וועלט אויף צו אויסגעלייזט ווערען, און אַלע מענטשען פֿון דער וועלט זאלען אונדז וועלען העלפֿן, נאָר דו איינער זאלסט אונדז דיין הילף נישט געבען, — זענען מיר פֿאַרלוירען.

זאלען אָבער אַלע מענטשען פֿין דער וועלט — וועלען אונדז אומברענגען, זאלען זיי שטורמען ווי דער ים, זאלען זיי אָנווענדען אַלערליי מיטלען אין דער וועלט געגען אונדז, נאָר דו איינער וועסט זיין מיט אונדז — זענען מיר אויסגעלייזט. וואָס וועט געטען מיר פֿין דיר?

גיב אין אונדז אַריין דעם קלאָרען באַוווסטזיין פֿון דעם, אז מיר זאלען צו יעדער צייט, אין יעדען טרעף לעכען מאָמנט, אין יעדע פֿינגערע שעה, קלאָר זען עס, געדענקען און ניט פֿאַרגעסען, אז מיר זאלען האָבען אין יעדען אויגענבליק דעם הויכען פֿאַרשטאַנד פֿאַר דעם; אז פֿאַלשע ליכטער זאלען אונדז נישט פֿאַרפֿירען, אז פֿאַלשע תּורות זאלען ניט פֿאַרטוגקלען דעם באַוווסטזיין וועגען דיר דעם איינציקען דעם אמת'ן, דעם איינציקען.

ו.

שיק אונדז דיין ליכט, שיק אונדז דיין אמת. קער-צו דיין פנים צו אונדז — דאן זענען מיר געהאלפֿען.

ווי די ערד, וואָס לעכצט נאָך טוי, אזוי לעכצען מיר נאָך דיר.

ווי די טויב אונטער די נעגעל פֿונים רויב פֿויגעל, אזוי ברומען מיר צו דיר.

ווי חנה די „מרת-הנפשׁ“, אזוי גיסען מיר אויס אינדזערע תּהאַרץ פֿאַר דיר.

ווי אליהו בעת ער האָט געשריען: „נעם-צו מיין נשמה“

אזוי שרייען מיר צו דיר.
 ווי דוד אין דער מדבר פֿאָרוואָגעלט און פֿאַריאָגט פֿון
 אַלעמען, זינגט אונדזער נשמה צו דיר.
 „מי שענה“ לכל החסידים הישרים והתמימים הוא יעננו.
 ווער עס האָט געענטפֿערט צו אַלע חסידים און רענט-פֿאַרטיקע
 און תמימים, יענער זאָל אונדז ענטפֿערען. מיר זענען אָבער
 נישט קיין חסידים און נישט קיין ישרים ותמימים. וואָס-זשע
 דען בעטען מיר ביי דיר.
 „מי שענה לתברי לבא הוא יעננו. ווער עס האָט געענט-
 פֿערט צו צעבראָכענע הערצער. יענער זאָל אונדז ענטפֿערען.
 מיר קומען צו דיר גור מ׳ט אונדזערע צעבראָכענע
 הערצער.

ה.

גרויסער, הייליקער פֿאָטער:

ווי איז דער, וואָס זאָל קענען ציילען די נעמען פֿון
 אַלע די, וואָס האָבען מ׳ט זייער ט׳יט געהייליקט דיין נאָמען?
 ווי אזוי קען דיין הימעל-מזבח איינהאַלטען. אזוי פֿיל נשמה-
 קרבן עולות? ווי טוט זיך אַהין דער אַש פֿון אַלע די, וואָס
 זענען פֿאַרברענט געוואָרען פֿון די געטוועגען? צי זענען דיניע
 בגדים נאָך אַליך נישט פֿון אונדזער בלוט, וואָס ווערט
 פֿאַרגאָסען דורך די צוררים, צאָפעלט און זיט שרייט און רופט
 צו דיר, פֿאַרוואָס ווערט אונדזער בלוט נישט אַרײַנגעבראַכט
 אין דיין קדשי-קדשים אויף צו פֿאַרגעבען אַלע זינד? בלוט
 פֿון אָקסען האָסטו יאָ באַויליקט און אונדזער פֿאַרגאָסען בלוט
 באַויליקסטו נישט?...

„ומה זו סמיכה?“ וואָס איז עפעס פֿאַר אַ שטיצע, וואָס
 די האַלט און אַזוי אונטערהאַלטען די הענט פֿון די, וואָס
 פֿאַרגיסען אונשולדיק בלוט, טיטען דיניע קינדער, קיילען דיניע
 שעפֿלעך?

שאַנד צעברעכט אונדזער האַרץ, מיר זוכען טרייסט —
 אוי נישטאָ.

אוי, דו הייליקסטער! ביז וואָנען וועסטו זיך אַלץ איינ-
האַלטען און צווען ווי אַלע זינען רוחיק און זייערע לענדער
און נור דיינע קינדער זענען פֿאַרוואָגעלט און פֿאַרייאָגט, פֿאַר-
אַרעמט און פֿאַרשוויסען? ביז וואָנען וועלען קנעכט אַרומטאַגן,
צען און דיינע הייליקע פֿאַלאַצען און דיינע קינדער — און דער
פֿרעמד, און פינצטערעך, וויסטען עלענט און פֿיין? דערנער
לאָזטו וואַקסען און ווייץ און דער ערד — פֿוילען... דיינע
שטילע שעפֿעלעך האָסטו און פינצטערע קעלערס אַריינגעזעצט...
די צווינגעלעך פֿון דיינע ווינטרויבען האָסטו געלאָזט פֿאַרדאָ-
רען, פֿאַרוועלקען, פֿון ווינט אויסגעקלאַפֿט ווערען..

זכריה דיין זעך האָט פֿאַר דיר געזאָגט: „ביז וואָנען
וועסטו זיך נישט דערבאַרעמען אַיבער ירושלים און אַיבער די
שטעט פֿון יהודה אויף וועלכע דו צאָרנסט צייט זיבעציק יאָר.“
וואָס זשע זאָלען מיר שוין זאָגען, נאָכדעם ווי מיר זע-
נען שוין טויזענטער יאָרען און גלות און אין געפֿענגניש —
האָסטו שוין טאָקע אויף אייביק פֿאַרמאוסט יהודה? קענסטו
שיין צוין נישט אַרײַבערטראָגען? וועט שוין קיין מאָל קיין רפואה
נישט זיין צו אונדזער מפה? וועסטו אונדז אויף אייביק פֿאַר-
געסען? ברענט דיין צאָרן אַזױווי פֿייער — זאָלען די קוואַ-
לען פֿון דיינע חסדים לעשען דעם פֿלאַם. האָבען אונדזערע
זינר אַ פינצטערען וואַלקען געמאַכט — זאָל דיין גוטער ווינט
דעם וואַלקען צעיאָגען, זאָלען די שטראַלען פֿון דיין זון דעם
וואַלקען דורכדרינגען, זאָל די הייליקייט פֿון דיינע דרייצען
מרות דורכלויכטען די רויטקײט פֿון דיינע דינים, זאָל דער
ליכט-טוי וואַשען די פֿלעקען פֿון אונדזערע זינד, זאָלען די
אויבערשטע רחמים אויפֿגיין און לבנה שײַן און זאָל הויך, אויפֿ-
גיין די קרוין פֿון אונדזערע איר-עלטערן...

שטייט אויף איר ישני הברון פֿון אייערע קברים, גייט
אויף ביז צום כסא הרחמים און טוט תּשלה פֿאַר אייערע קינדער
וואָס עטעמען קוים אונטער דער בײַטש פֿונ'ם פֿינד —

„ודפֿקום יום אחרי ומתו כל הצאן“...

שטן אויף די געליבטער אברהם און בעט: דו האָסטו

מיר צוגעזאגט אין ברית בין הבתרים, אז מיינע קינדער ווע-
לען זיין ווי די שטערען אין המעל — און ווי זענען זיי
היינט?

לאָז זשע נישט מיינע קינדער צווישען לייבען און וועלף,
און האָבען זיי ג. זינדיקט פֿאַר דיר און זענען חייב שרפֿה —
געדענק, אז איך האָב זיך געלאָזט ברענגען פֿאַר דיר און האָב
זיין נאָמען געהייליקט, דורך מיין שרפֿה זאָלסטו זייער שרייפֿה
אויסמיידען!

שטיי אויף דו יצחק וואָס דו ביזט אויף דער עקידה גע-
בונדען געוואָרען, גיס דייןע טרערען פֿאַר דעם דערבאַרעמקען
פֿאַטער און בעט: ביז וואָנען וועט ישראל'ס הויז זיין צו
שאַנד און צו שפּאַט, שטעל דיך פֿאַר דיין גרויסען נאָמען
וואָס איז פֿאַרשוועכט ביי די פֿעלקער, און האָבען מיינע קי-
נדער געזינדיקט פֿאַר דיר און זענען חייב הרג, — געדענק, אז
איך האָב מיין האלו אויסגעשטרעקט צום חלף און בין גרייט
געווען אויפצוגיין אויפֿן מזבח פֿאַר דיר, דורך מיין עקידה
זאָלסטו זייער הריגה אויסמיידען!

שטיי אויף דו יעקב איש תם און בעט דעם וואָס פֿאַר-
נעמט אַלע תּפּילות: ביז וואָנען וועסטו לאָזען מיינע קינדער
זיפֿצען און קרעכצען אין אַרעמקייט, דחקות און שפּלות אין
די הענד פֿון עשו. געדענק וויפּיל איך האָב זיך מוסר נפֿש
געווען צוליב מיינע קינדער און היינט זענען זיי הפּקר פֿאַר
יפֿדען טויגעניכטס און פֿאַר יערען אויסוורף. העלף זשע פֿאַרט
מיינע קינדער, וועלכע זענען אויך דייןע קינדער. און אייב
זיי האבען געזינדיקט און זיי זענען חייב גלות. — געדענק ווי
איך בין לעבען-לאַנג געווען, ביי טאָג האָט מיך גע-
געסען די היץ און ביי נאַכט — די קעלט. איך האָב נישט גע-
האַט קיין שלאָף און קיין רו. זאָל מיין גלות אויסמיידען
דעם גלות פֿון מיינע קינדער!

שטיי אויף דו משה רועה נאמן, זע ווי די וואָס דו
האַסט פֿון מצרים אַרױסגעפֿירט ווערען היינט געשלאָגען און
געפֿייניקט און פֿון אַלע בייזוויליקע און הויכמוטיקע אויסגע-

לאַכט. אוי, דו רועה נאמן! דו ביזט דאָך פֿאַר דיין לעבען
געווען ווי אַ פֿאַטער פֿאַר יודען. — שטעל זיך יעצט אויך ווי
אַ פֿערו פֿאַר זיי און בעט דעם דאַר:

דאָס פֿאַדק וואָס דו האָסט פֿון מצרים אויסגעלייזט מיט
אַזאַ קראַפֿט — לאָז עס גיט פֿון זינות אויסגעפרעסען ווערען.
פֿיר זיי ווידער מיט דיין רעכטער האַנט און זייער הייליק
לאַנד!

שטיי אויף דו מלך המשיח און בעט דיין האַר:
ביז וואָנען וועסטו מיך לאָזען און ווייטאַגען און און
קרענק? ביז וואָנען וועל איך זיין ווי אַ שעפֿעלע צו דער
שחיטה געפֿירט און ווי אַ שעפֿסעלע פֿאַר איר שערער שטובּ?
ביז וואָנען וועל איך אין מיינע קייטען געבונדען זיין? ביז
וואָנען וועל איך הערען דעם ביטערען יאָמער פֿון מיינע קינד-
דער און וועל זיי גיט קאָנען העלפֿען? ביז איך דען פֿון שטיי-
נער? איז מייין פֿייב קופּער? און וואָס האָט געהאַלפֿען מייין
טויזענטערניגער פֿיין? און וואָס העלפֿען מיינע וונדערן, ווען
מיינע קינדער ווערען נאָך אַלץ גיט אויסגעלייזט?
געדענק זשע אָן דוד מייין פֿאַטער, צי אויס ישראל דיין
זון וואָס טרינקט זיך אין גרויסען אָפּגרונגט. מיינע קינדער,
וואָס זייגען צווישען גוים אויסגעמישט — צי זיי אַרויס פֿון זיי
ער פֿינצטערניש, די וואָס זענען זינדיק — לייז אויס פֿון זינד;
די ליידענדע, פֿאַרשולדיקטע וועלט זאָל דיין מלוכה אָנערקע-
נען, הײב זי און לייטער זי מיט דיין ווילען. באַלויבט זי און
באַלעב זי מיט דיין חסד!

דער זין פון דו וועלסט געשעענישען אונם לוכמ

פון דוב"ד.

וואס איז משפט, און וואס צדקה?
„משפט“ הייסט — אוועקשטעלען יעדע זאך אויף איהר גרונט,
אויסקערען יעדע זאך צו איר אָרט, אויסגלייכען אַלעראַרט

פאצוונגען און געבען זיי אַ העכערען תקון "משפט" — דאָס
אין די העכערע, געטלעכע אָרדנונג. דאָרט וווּ יענע געטלעכע
אָרדנונג דערשיינט אין קיין אַרט נישטאָ פֿאַר דער צוזאַמען-
מישונג פֿון איין מין מיט'ן צווייטען מין. דער "משפט" צו-
שיינט טיילט-אָפּ, וונדערט אָפּ דאָס פֿסולת פֿון דעם גאַלדקלובט
אויס דאָס גוטע פֿונ'ם בייזען. איידער דער משפט קומט, אין
דאָס גוטע מיט'ן בייזען צוזאַמענגעמישט: גוטס פֿון דער פּראָ-
בע, פֿון יעדער פּראָבע, אָבער דאָס רעכטע, אמת'ע גינגאָלד,
דאָס רעכטע אמת'ע גוטע, אין נישט בנמצא, קומט אָבער
דער משפט — אזוי פֿאַרגעמט דאָס גוטע דעם אַרט, וואָס גע-
הערט צו אים—צום גוטען, און דאָס בייזע — דעם אַרט, וואָס
געהערט צום בייזען. דער "משפט" אין נישט מבטל דאָס בייזע
אוינגאַנצען, מיט'ן וואַרצעל אויס, אזוי, און קיין זכר זאָל דער-
פֿון נישט בלייבען ניין! ער מאַכט עס בלויז אונטערטע-
ניק. דערמיט אַליין, וואָס ער מאַכט דאָס בייזע אונטערטעניק
דעם גוטען, דערמיט וואָס דאָס בייזע באַקומט אינ'ם גוטען
דעם אויבער-האַר, — ווערט דעם בייזען געגעבען זיין געהע-
דיקער פּלאַץ. דאָס בייזע אין לכתחלה באַשאַפען געוואָרען, אום
עס זאָל שטענדיק זיין געבויגען אין נכנע אונטער דער הער-
שאַפט פֿון גוטען, אָבער דער מענטש מיט זיינע מעשים גיט
צו דעם בייזען פֿיל קראַפט און פֿיל ענערגיע, און גיט אים
אויף אַזאָ אַרט די מעגלעכקייט זיך צודערהויבען איבער'ן גו-
טען, גרויסען זיך איבער אים און זאָגען: „אני אמלוך“ (איך
וועל הערשען!) דאָן דערשיינט דער משפט און זאָגט אים:
„אם תחרומו כנשר ואם בין כוכבים שים קנך משם אורידך
נאום ד'“ (די מעגסט זיך אויפהויבען, ווי אַנאָדלער, און
צווישען שטערען דיין ווין מאַכען. — אויך פֿון דאָרט וועל איך
דיך אַראַפּשלעפען אונטען, זאָגט גאָט).

דער "משפט" ברענגט אַריין אַ צעשיידונג אוןאַ צעש-
פאלטונג אויך צווישען די פֿאַרשידענע טיילען פֿון דעם גוטען
גופא, פֿאַרטרייבט פֿון דאָרט יעדע צעמישונג, יעדע צונויפֿשמעל-
צונג פֿון מינים, און ווייזט-אָן יעדער שאַטירונג איר געהערי-
גקייט.

ג'ען אָרט. אַנדער דער „משפט“ קומט, זענען די גרעניצען נאָך
 נישט שאַרף באַצייכענט, אָבער ווי דער „משפט“ קומט, —
 באַקומט יעדע זאך איר השפּעה, און צוזאַמען דערמיט אויך
 איר באַשטימונג און דעם באַוווּסטזיין פֿון איר שליהות, און
 יעדע נשמה הויבט אָן ציען דאָס חיות אירס פֿון דעם אייגע-
 נעם שורש.

אין „חושן“ איז געווען אַ באַשטימטע צאָל שטיינער:
 צוועלף, לויט דער צאָל פֿון די שבטי-ישראל. צוועלף שטיי-
 נער — אַ רמז דערויף, אַז יעדער איינציקער פֿון די צוועלף
 שבטים באַקומט, זיין געטלעכע השפּעה פֿון דעם אייגענעם שורש.
 אין דערפֿאַר ווערט נאָר דער „חושן“ אָנגערופֿען: „חושן המשפט“
 — אָבער נישט דער „אפֿוד“...

„משפט“ — דאָס איז די סומע פֿון אַלע לא-תעשה'ס,
 וואָס זענען געשריבען געוואָרען אין דער תּורה, וואָרום דער
 אינהאַלט פֿון אַלע לא-תעשה'ס, איז — דער אויסוואַל, די ליי-
 טערונג, די אָפּטיילונג פֿון גוטס און ביז. דער צוועק זייערער
 איז: דערלייזען דאָס גוטע פֿון דער געפֿאַנגענשאַפֿט פֿון בייזען,
 אַרויספֿירען דאָס גוטע אויפֿן אייגענעם וועג, צוריקפֿירען עס
 צום פּאַסיקען אָרט, צום אייגענעם מקור.

די גאַנצע תּורה קען אויסגעדריקט ווערען דורך דער
 צוזאַמענשטעלונג פֿון די צוויי באַגריפֿען: „צדקה“ און „משפט“:
 „צדקה“ — דער סך-הכל פֿון אַלע מצוות-עשה, „משפט“ —
 דער סך-הכל פֿון אַלע מצוות לא תעשה.

„צדקה“ — דאָס איז דאָס גוטע, וואָס געהער צו געטן
 ווערען. דאָס איז — דאָס גוטע פֿון און פֿאַר זיך. דאָס קומט
 נישט ספעציעל צו מאַכען אַ בירור, נאָר צוזייען דאָס גוטע,
 צו פֿלאַנצען אים, צו לאָזען אים וואַקסען און שפּראַצען צו
 יעדער צייט און אין יעדען אָרט. אמת, אַז אויך דאָס גוטע
 אָן און פֿאַר זיך—די „צדקה“. די מצוות-עשה, מאַכען דעם
 בירור. דאָס קומט אָבער ממילא, דאָס קומט ווי פֿון זיך. דאָס
 בייזע אַנטלויפֿט ממילא פֿונ'ם גוטען, פּהמס דונג מפני אש כן
 יאבדו אויבך ד' (אזוי ווי וואַקס צוגייט פֿון פֿייער אזוי זאָ-)

לען, גאָט, דינע פֿינד צום גרונט גיין). די זון איז נישט אויסען צו מאַכען צוגיין דעם וואָס. שיינט דאָס די פֿייער-דיקע זון פֿאַרלירט עס ממילא זיין יש. אַנדערש איז אָבער — „משפט“. דער לעצטער קומט לשמו ולשמה צוליב דעם בירור, אָפּטיילען, קלאַר מאַכען.

וויסען מיר שוין וואָס איז „משפט“ און „צדקה“. וואָס זשע איז „שלום“ וואָס קומט נאָך דעם בירור? „שלום — דאָס איז דער פּח וואָס פֿאַראַנינקט צוויי אַנטקעגענזעצטע פּוחות וואָס שטייען אונטער אים. „עושה שלום במרומיו“. מיכאל איז שר של מים, גבריאל שר של אש, — און גאָט מאַכט שלום צווישען זיי ביינען. אויף וואָס פֿאַר אַג'אָפֿן ווערען פֿאַראַנייגט גיט אָט די פּוחות, וואָס זענען דורכאויס אַנטקעגענזעצטע דורך בטול. ווען טאַנטפלעקט זיך די העכערע געטלעך-קראַפֿט, וואָס איז אין דערזעלבער צייט אויך די העכערע געט, לעכע שענקייט, דאָן הערט דאָס פֿייער אויף צו זיין פֿייער און דאָס וואַסער הערט אויף צו זיין וואַסער, און אַלע קאָגמ-ראַסטען ווערען בטל פֿון זיך זעלבסט. דאָס איז אַ שטייגער, ווי צוויי דינער קריגען זיך שטאַרק אַרום, קומט אָבער אָן דער בעל-הבית, שרעקלעך-שיין און פֿול לייטזעליקייט צוזאַמען, אזוי ווערט די גאַנצע אַרומניסעניש פֿון זיך בטל און די, וואָס האַבען זיך אָקאַרשט אזוי הייס געאַמפּערט, שווינגען פּלוצלונק שטיל. פֿאַרוואָס? וואָרים די אויגען און די הערצער פֿון די ביינע דינער זענען געווענט צו זייער האַר, אַז ער נאָל זיי באַג-נעדיקען. די שטאַרק פֿורכט פֿאַרן האַר מאַכט צו נישט אַלע סכסוכים צווישען די קריגענדע, לכל הפּחות, אויף דער צייט פֿון דער פֿורכט.

ווען איך קוק מיך צו צו די גרויסע געשעענישען, וואָס קומען איצט פֿאַר אויף דער וועלט. פֿאַרפּלייצענדיק מיט בלוט אַ שטיק אייראָפּא, ווען איך באַטראַכט זיי אין ליכט פֿון די אויבערערמאָנטע געדאַנקען פֿונ'ם חב"ד. — אזוי באַגרייף איך ערשט דעם גרויסען משפט, וואָס ווערט אַצינט אויסגעפֿירט, און צוגלייך — ווי און פֿון וואַנען וועט קומען דער שלום.

דער זין פון דעם משפט, וואָס קומט איצט פֿאַר, איז פֿאַלגענדער. יעדעס פֿאַלק — אַזוי זאָגט און אַזוי ווײַל די גע- רעכטיקייט — דאַרף צוריקקערען אויף זיין אָרט, אופֿהערען צו באַרײַבען פֿרעמדע גיטער, דערפֿילען די אייגענע שליחות, און נאָר אָט די שליחות, און אנטוויקלען די קרעפֿטען פֿון זיין אינ- דיװידואַליטעט לויט די געזעצען פֿון העכערער גערעכטיקייט און אַבסאָלוטען יושר. אָט די גאַנצע שרעקלעכע מלחמה, וואָס איז גליקלעך איז נישט געווען זינט די וועלט שטייט, איז גע- קומען נאָר צוליב דעם, אז עס זאָל יוען נישט איז, דאָך ענט- שטיין די אמת'ע, אָבער טאַק די אמת'ע גערעכטיקייט.

און פֿון וואָנען, פֿרעגט זיך, וועט דער שלום קומען? דער שלום וועט קומען נישט פֿון די קריגער גופא, וואָס זענען אין דער בוזיה פֿון פֿייער מיט וואָסער, נאָר פֿון און דורך יענער קראַפֿט וועט ער קומען, פֿון יענער הויכער, דערהויבע- נער און שרעקלעכער קראַפֿט, וואָס שטייט אַ בייער זיי און מאַכט שלום צווישען זיי, דורך צווינגען, דורך שטאַרקען צווינגען דערצו, אָט די העכערע קראַפֿט, ווען זי גייערט און- טען, פֿאַרקלייט זיך אין אַלער אַרט געשטאַלטען און נעמט אָן אָן אַ שיעור פֿאַרמען, און אויך די גרויסע איבערקערענישען זענען אַמאָל די געטרייע דינער אירע, די דערפֿילער פֿון אי- רע באַפֿעלען.

נאָר איז מען גראַבט אַ ברונעם גייט פֿון אַנפֿאַנג שלאָס, נאָכהער — אומרייגעס וואָסער, נאָכהער — ריינערעס, ביז עס באַוווינט זיך דער אמת'ער קוואַל. ננט מיט אַמאָל וועט קומען דער אמת'ער לעצטער שלום אויף דער וועלט. דורך ווילדע שטורמען, דורך ברויזענדע ימים, דורך ערד-ציטערנישען, דורך וולקאַנען, דורך פֿייער-זיילען, דורך וואָלקען-זיילען וועט ער קומען. עס מוז דערייז אָבער אויך דאָס טרויעריקסטע געשען. עס מוזען פֿריער קומען קרעפֿטען בלינדע, פֿינצערע, גרויזא- מע, אַליץ-פֿאַרוויסטענדע, אַליץ-פֿאַרניכטענדע, מיט'ן לאַזונג „אי- בערקערעניש צוליב איבערקערעניש“, מיט'ן שווערט פֿון מלאַך- המות, פֿלים פֿון דעם אל-נקמות, כלי משחית, מיט'ן אויסערלע-

כען גלאַנץ פֿון אמת, מיט טעאָריעס, מיט תּורות.
 און אינ'ם נאָמען פֿון העכערער גערעכטיקייט און אַבסאָ-
 ליוטע גלייכהייט וועלען אָפּגעטון ווערען די שרעקלעכסטע
 מעשים וואָס גיין איבער מיט זייער גרויזאָמקייט אַלע ערגסטע
 מלחמה-געשעענישען, עס וועלען דערוועקט ווערען ברידער-קרי-
 גערייען, וואָס די וועלט האָט נישט געוואוסט פֿון זינט זי שטייט.
 דאָס לעבען פֿון מענטשען וועט ווערען מער הפּקר ווי דאָס
 לעבען פֿון הינט, —

און מענטשען וועלען זיך זוכען באַהעלטעניש ווי שטיי-
 בער, אין היילען, אין ערד-גרובען, און וועלען זיך קיין אָרם
 נישט געפֿינען —

און נישט פֿון האַרמאָטען און קוילען וועלען זיי זיך באַ-
 האַלטען, נאָר ברודער פֿון ברודער, פֿאַטער פֿון קינד, קינד
 פֿון פֿאַטער —

פֿון זיך ועלבטט וועלען זיי זיך באַהאַלטען...
 ארויס וועלען זיי פֿון די לעכער נאָר מאַמענטענווייז
 אויף צו "רעדען", "דיסקוטירען", גייע טעאָריעס מאַכען און
 ווידער אַנטלויפֿען אין דער פֿינצטערניש —
 שרעקען וועט מען זיך פֿאַרן שיין פֿון זון, פֿאַרן איי-
 גענעם שאַטען —

ניטאָ קיין הערשער, קיין קלאָגער, ניטאָ קיין ריכטער, —
 אַלע זענען גלייך חלילה, איינער איבערן צווייטען און יע-
 דער איינער איבער זיך..

אַלע וועלען זיך שטיקען און ווערגען אין דער בליי-
 שווערער לופֿט וואָס וועט אָנפֿילען די ערד —
 און וועלען וועט מען אַלץ "בעסער מאַכען" און וואָס
 מען וועט אַלץ וועלען "מער בעסער" מאַכען, וועט מען ער-
 נער מאַכען, ביז עס וועט שוין באמת קיין פּח נישט בלייבען
 אַריבער צו-טראַגען —

און מיט און מאַט וועלען די מענטשען אוועקוואַרפֿען
 זייערע שווערדען, זייערע ווערערייען און אַלע בייזע געדאַנ-
 קען —

און קומען וועט דאן נישט קיין „סאָציאַלע רעוואָלוציע“, נאָר אַ גרויסע גיטטיגע רעוואָלוציע, אלעס וועט ערוואַ-
 כען צו אַ גרויסען נייעם לעבען, —
 אַ לעבען פֿול פֿרייד, אַ לעבען פֿול ליבע, אַ לעבען
 פֿול גלוק, אַ שטרעבען צו זון, צו דער העכערער זון, צו
 דער געטלעכער זון —

און נישט געבוירען וועט ווערען די ערד אין נייע הימלען
 וועלען פֿאַרשפּרײט ווערען איבער איר —
 אין אַ נייע שירה וועט געהערט ווערען, אַ נייע שירה
 פֿון זון, לבנה און שטערען, פֿון שרפֿים, חיות, אופנים, פֿון
 פֿייער פֿון שטורם, פֿון באַרג און טאָל, מדבר און וואַלד, ים
 און טיך, בוים און גראַז, מענש און טיר —
 און צוויי וועט אַ נײַער פֿרימאָרגען און וועט פֿאַלויכטען דעם
 מזרח און פֿונ'ם מזרח וועט זיך פֿאַרשפּרײטען דאָס ליכט אי-
 ער אַלע עקען וועלט —

און דורכגעלויכטען וועלען ווערען אַלע נשמות געליי-
 טערט, „נערינגיט“ אויפֿגעהויבען —
 און פֿאַלען וועט אלעס אומריינע, דער „רוח הטומאה“
 וואָס האָט פֿאַרניכטעט וועלטען און דורות וועט זעלבסט פֿאַר-
 נײַכטעט ווערען —

און אויפֿהויבען וועלען מענטשען די אויגען נישט צום
 אויסערלעכען שלום, וועלכער קען נישט זיין אייביק און דויער-
 האַפט, נאָר צום אינערלעכען שלום, פֿון וועלכען עס
 וועט צווייטקומען אויך דער אויסערלעכער שלום —
 אַלץ לויט די העכערע געטלעכע געזעצען, אַזוי אַז
 די וועלט באַשאַפֿען געוואָרען — פֿריער פֿינצטערניש, נאָכהער
 ליכט.

„נישט פֿון ווייטאַפֿעל זעט דער מענטש, נאָר פֿונ'ם
 שוואַרצאַפֿעל. פֿון דער פֿינצטערניש ווערט דאָס ליכט געבו-
 רען“ — און אַלע שטורמען און חרבות מוזען פֿריער דורכ-
 גיין ביז עס באַווייזט זיך דאָס אמת'ע ליכט.
 ייִזוי האָט אליהו פֿריער געזען דעם גרויסען וויגט זעסט

פֿונאַנדער בערג און צעברעכט פעלוען, נאַכהער דעם גרויסען
 רעש, דעם גרויסען אליך פֿאַרניכטענדען פֿייער און ערשט נאַכ-
 הער האָט זיין אויער פֿאַרנומען דעם „קול דממה דקה“ —
 אזוי האָט אויך דער צופֿה במרכבה פֿריער געזען אַ
 שטורם-ווינגט, אַ גרויסען וואַלקען, בראַנד פֿייער (רוח סערה, ענן
 גדול, אש מתלקחת — שלש קליפות הטמאות), גאַהער דעם
 שײן פֿון גוטס („ונוגה לו סביב“ — „קליפת נוגה מעובבת
 זיב ברע“) און ערשט נאַכהער דאָס אמת'ע גוטע, דאָס אמת'ע
 הייליקע, דאָס ריינסטע געטלעכע.

„אויפֿן באַרג שטייט אַ בוים“.

„אויפֿן באַרג שטייט אַ בוים,
 שטייט ער איינגעבויגען:
 גייט אַ יוד קיין ארץ-ישראל
 מיט פֿאַרוויינטע אויגען“.

איך קען דעם באַרג איך קען דעם בוים, אמאָל, גאָר
 אמאָל, האָב איך אויך דעם ייִדען געקאָנט. איך האָב געקענט
 דעם „ייִדען מיט די פֿאַרוויינטע אויגען“. היינט קען איך אים
 ניט, היינט זע איך אים ניט. וווּ איז ער?
 אמאָל האָב איך אים געזען פֿאַרגיסען אַ טרער אויף
 די בלעטלעך פֿון „איכה“, „שאלי שרופֿה באש“, „ציון הלא
 תשאלי“

איך האָב געזען די אלטע, פֿאַרקניטשע בלעטלעך דורכ-
 געזאַפט פֿון טרערען, דאָס חלב נע ליכטעל, דעם ייִד אויף דער
 ערד זיצען, דעם קאָפּ איינגעבויגען. איך האָב געהערט אַ זיפֿן
 נאָך אַ זיפֿן. פֿרי, גאַנץ פֿרי האָט זיי מיין אויער פֿאַרנומען
 און האָט זיי אויף אייביק און מיין האַרצען פֿאַרויגעלט...
 איך האָב געזען ווי דער ייִד איז אויפֿגעשטאַנען און
 האַלבע נאַכט, האָט אָנגעאונדען אַ לעמפעל וואָס האָט קוים
 געצאַנקט, צווישען די שטאַעס איז געווען די שכינה אין

ה ל ל צ י י ט ל ין

שווארצען איינגעהילט, זי האָט געקלאָגט אויף איר חרוב היז, אויף אירע פֿאַרטריבענע קינדער. איר קינד, דער ייד, האָט מיט איר געקלאָגט, זיין געוויין אין דער טפֿער שטילקייט פֿון נאַכט האָט זיך געטראָגען איבער'ן שלאָפֿעדיגען שטעטעל, איבער פֿעלדער, איבער וועלדער, האָט זיך געטרָגען אין הויך, האָט געשפּאַלטען הימלען, איז אָנגעקומען צום פּסא הכּוּר...

און אָט גייט דער וואָס האָט געמאַכט רוען זיין נאַמען אויף יענעם הייליקען הויז וואָס איז היינט חרוב און אויף יענעם הייליקען לאַנד וואָס איז היינט וויסט און לאָזט וויסען דעם גרויסען צער פֿון דער וועלט אין דעם היכל פֿון משיח און אַלע צדיקים אין גן-עדן —

און פֿון דעם טרויער ווערט אַ שטילע האָפּנונג געבוי-
רען און עס ווערט חסד דערוועקט און אַ ריח פֿון גן-עדן
צעגינט זיך איבער באַרג און טאָל, און די שוואַרצע שאַטענס
פֿאַרשווינדען ביסלעכווייז, און דאָ און דאָרט באַווייזען זיך
ווייסע פּאַסען אין הימלעל און עס ווערען ווייס די שויבען פֿון
שטוב —

אין רויט ווערען די ווינקלען פֿון מורח און פֿייער-רויט
איז די זון, ווייל זי איז פֿאַרביי די טיר פֿון גהינם פֿאַרביי-
געגאַנגען —

און ביסלעכווייז, ביסלעכווייז ווערט זי העלער און וויי-
טער און ווייסע ליכט-שטראַלען שיקט זי אַריין אינים פֿענצ-
טער —

און אַ בלויז-ווייסער טלית ווינקעלט אַרום דעם ירען —
„ענטה אור כּשלמה, נוטה שמים פּיריעה“ —

און ער ווערט באַקרוינט מיט דעם חותם פֿון זיין שעפֿער
אופֿן מוח און געגען האַרצען —

און אין זיין בעטען איז פּרייד און טרויער אויסגעגאַסען
און זיי בייטען זיך; צמאָל שטיקט דאָס געוויין, צמאָל זינגט
די האָפּנונג —

און פּחד און שמחה און ליבע און גלויבען —
„ולרוטלים עירך ברחמים תשוב“ —

„את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח“ —

„ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים“ —

און צום ענדע —

„לתקן עולם במלכות שדי וכל בני בשר יקראו בשמך“ —

און עס גייט ארויס דער ייד פֿון שטוב און האַנדעלט

און וואַנדעלט —

אַבער —

„אני במערב, ולבי — במזרח“...

ער האַנדעלט, ער וואַנדעלט. וואָס דאַרף ער אַבער? —

„די לוֹ בקבֿ-חרובֿין מערבֿ-שבת לערבֿ-שבת“...

ער איז מִפֿרנס זיין ווייב און קינדער. ער פֿאַרדינט

אַבער יעדען גראַשען זיינעם מיט שווייס און אַרבייט, פֿון זיי-

נע כשר-פֿאַרדינטע גראַשענס טיילט ער אָפּ מעשר פֿאַר

אַרימע.

ער זאַמעלט נאָך אַ גראַשען צו אַ גראַשען. באַהאַלט,

היט אָפּ, קאַרגט, דערעסט גישט, דערטרַינקט גישט.

וואָס קאַרגסטו רבי ייד? וואָס עסטו גיט? וואָס טרינקסטו

גיט? וואָס זאַמעלסטו דאָרט די מטבעות און ערגעץ אַ באַהאַל-

טען שופֿלעדעל?

— איר וועט שפּעטער זען.

עס רוקט זיך אָן די עלטער. דער אַלטער נעמט זיין

אַלטע און ביידע פֿאַרען זיי אַהין, אַהין...

און אָט פֿאַרט דער ייד פֿון אָרט צו אָרט און אָט גייט

ער פֿון שטאָט צו שטאָט —

און אָט ווערט ער מיד פֿון ווייטען וועג און אָט זעט

ער פֿאַר זיך אַ בוים אַלט און איינגעבויען ווי ער —

און אָט גיסט ער זיינע טרערען אונטערן אַלטען, איינ-

געבויענעם בוים —

און אַ שטילע, איגערילעכע טרייסט פֿילט-אָן זיין האַרץ

און ער גייט ווייטער —

„גאָט, גאָט, גרויסער גאָט,

לַצְמִיר דַאֲוִנְעוֹן מִנְחָה“

אז יידען וועלען גיין קיין ארץ-ישראל
וועט זיין גרויס די שמחה..."

וואו איז היינט יענער ייד? ווהיין איז ער פֿאַרשוונדען?
איך זע אים היינט נישט. איך הער אים נישט.
איך זע נאָר היינט דעם שאַטען פֿון יענעם יידען,
אַבער נישט אים זעלבסט. וועט ער קיינמאָל נישט קערען
צוריק?

איז ער פֿאַרשוונדען מיט די שאַטענס פֿון טאָג, אַדער
ער האָט „עלית-נשמה" געהאַט און ער וועט צו אונדז צוריק-
קערען מיט אַ שיין פֿון העכערע, ליכטיקערע וועלטען...?
אין די טרומייטען פֿון דער וועלט-מלחמה, — צי הערט
זיך נישט אַמאָל פֿון ווייט, איך די ערשטע ימיעות פֿון שופֿר
של משיח?...

די מדה פון „תפארת“.

(געדאנקען).

דער זוהר און אלע ספרי קבלה זענען פול מיט געדאנקען קען וועגען „יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה“. וואָס מײַנען זײַ די מקובלים, מיט „קודשא בריך הוא“ און וואָס מײַנען זײַ מיט „שכינה“? דערזײַף ענטפֿערען זײַ: „קודשא בריך הוא“ דאָס איז „זעיר אנפּין“ (זעקס מדות: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד); „שכינה“, אָבער, איז די מדה „מלכות“.

דאָס איז אָבער, אויך גאַנץ ווייניק קלאָר. פרי צו דערקלערען דאָס, מוז מען פֿאַרלייגען אלע יסודות פֿון קבלה. נאָר עס איז נישט דאָ דאָס אָרט דערצו. אין קורצען קאָנען מיר אָבער באַמערקן: זײַ (זעיר אנפּין) — הייסען אין קבלה די מדות, דורך וועלכע גאָט פֿירט די וועלט, ווי זײַ זענען אַליין פֿאַר זיך, ווי זײַ זענען און זײַער געטלעכער הייבקיט. אין „שכינה“, אין „מלכות“, ווערען זײַ אין דער וועלט אַנטדעקט באַוויזען, אויסגעשפּראַכען די „שכינה“ (דאָסוועלבע, ווי די מדה מלכות) הייסט, אַלדוואָ, אָפֿט „דבור“, „מאמר“, ווייל דער „דבור“ (רײַז) אַנטדעקט דאָס, וואָס איז אַנעווייניק געטראַכט געוואָרען. „שכינה“ הייסט, אַלדוואָ, די עפענטלעכע נאָטהייט.

אונזער „קודשא בריך הוא“ פֿאַרשטייען, אָבער, אָפטמאָל די מקובלים נאָר די מדה „תפארת“. דעמאָלט האָט שוין דער אויסדרוק „יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה“ אַ מער עסטע-טישען זין.

באטראכטען עסטעטיש דעם אויסדרוק, —הייסט ער איי-גענטלעך: די געטלעכע, העכערע שיינהייט פֿאַראייניקט מיט דער וועלטשיינהייט.

„תפֿארת“ וועט הייסען — די ריינע געטלעכע שיינהייט; „שכינה“ וועט הייסען די געטלעכע אלוועלטלעכע שיינהייט. „תפֿארת“ האָט מיט דער וועלט נישט צו טון; „שכינה“ איז מיט דער וועלט, אין דער וועלט און נאָר אין דער וועלט. אַמאָל איז די וועלט אינגאַנצען פֿאַראייניקט מיט גאָט. דאָן ווערט שמחה וחדוה אין אַלע עולמות עליזים. די געטלעכע שיינהייט שיינט העל, אָפען, קלאָר פֿאַר אַלעמען און איז אלטמיין. עס ווערט אַלץ אויסגעלייטערט, אויספֿעהיבען, קומט עס, הייסט עס, פֿאַר דער „יהוד קודשא בריך הוא ושכינתיה“, די פֿאַראיינגונג פֿון גאָט און וועלט, גאָט און מענטש, הימעל און ערד. עס טרעפט אָבער, אַז די וועלט איז [פֿינצער, פֿאַרוואַקען, דערווייטערט פֿון שעפֿער, פֿאַרשלאָ-סען אין זיך, אָפּגעטיילט און דערווייטערט. דאָן קומט פֿאַר דער „פירוד“ (אַפּשײד), די שכינה ווערט דערווייטערט פֿון „קודשא בריך הוא“ עס בענקט אפילו, עס פֿילט, אַז עס פֿעלט עפעס, מען קאָן אָבער, צו דער גאָטהייט נישט צוגיין; — צו פֿיל דערווייטערט איז זי, צו פֿיל אָפּגעטראַטען.

און גרויס איז דאָן דער צער פֿון דער „שכינה“. זי שיינהייט זוכט איר געטלעכען שורש, זי וויל דערהיבען ווע-רען, אויסגעלייזט ווערען; זי איז, אָבער, אין דער וועלט פֿאַרוואַקען, די וועלט-פֿינצערניש נעמט זי אַרום, די וועלט-קייטען פֿאַרבינדען זי. זי איז באַ דער וועלט אין געפֿענגעניש, זי קאָן צו זיך נישט קומען, זי קאָן פֿון איר צרה נישט באַפֿרייט ווערען.

נאָר עס איז גרויס דער צער. און וואָס עס ווערט ורעסער די בענקשאַפֿט נאָך דער געטלעכער שיינהייט, ווערט עי וועלט אַלץ מער באַפֿרייט. עס ווערט גרעסער די בענק-שאַפֿט און עס הייבען אָן ביטלעכווייט די קייטען אַראָפּאַלען, עס הייבט זיך אָן די תפֿיסה ברעכען, עס הייבען אָן פֿליגלען.

וואקסען.

דער צער ווערט פארוואנדעלט אין בענקשאפט, די שטענדיקע ליידענשאפטלעכע בענקשאפט — אין פארשטעלונגען, די פארשטעלונגען — אין וואס מער נאנטקייט צו דער גאטהייט. אין די שכינה הייבט אן ביסלעכווייסיג באפארטיט ווערען, און עס הייבט אן ווידער פארקומען דער יחוד; פון אנהייב טעגווייסיג, מאמענטענווייסיג, דערנאך מער און מער, ביז וואגען עס הייבט ווידער אן שיינען די האפנונג, ביז וואגען דער גרויסער טאג ווערט אלץ נענטער און נענטער.

און ניצוצי קודשה (פונקען פון הייליקייט) זענען אין דער גאנצער וועלט פארזיגט און פארשפרייט. אומעטום זענען זיי, אומעטום אפילו אין די אומרעכטע, שמוציקסטע ערטער. מען דארף נאר זיי קאנען אויפוועקען, מען דארף נאר קאנען אויפ-קלייבען זיי, צוואמענשטעלען זיי, מען דארף נאר אויפוועקען זיי, ווי זיי זענען נישט פאראן, כדי זיי פארצושטעלען אין איין גרויס בילד, כדי זיי צו ברענגען צו איין שעפפונג.

און דאס גרויסע געטלעכע בילד איז א קומה שלמה, א געטלעכער ארגאניזם, עס ווערט א מרכבה פאר די גאטהייט, די וועלט ווערט ריינער און העכער, שענער און ליכטיקער. ווי זשע קלייבט מען, צונויף אט די ניצוצי קדושה? זוכט מען זיי. און ווי זוכט מען זיי? ווי מאכט מען פון פארשידענע זאכען איינס?

דערמיט באשעפטיקט זיך די קבלת הנה"א, דערמיט בא-שעפטיקט זיך אויך די חסידות. וואס אַנבאלאנגט אָבער, צו שנינהייט, דאָ האָט די חסידות איר באַזונדער טיפּען בליק. אין חסידות גייט עס אַרײַן זײַער „אין אַ הויכען דרך פון „העלאת המחשבות הורות“ — אויפהייבען די פּרעמדע גע-דאַנקען (די שלעכטע געדאַנקען).

דער וועג איז אפילו, לויט אייניגע פארשטייער פון חסידות, זייער געפערלעך. דער רב מלאך? זאגט אן, מען זאל זיך נישט פארנעמען מיט אויפהייבען די מחשבות זרות. אויף יענע חסי-דישע כתבים, וואס פארנעמען זיך פיל דערמיט, זאגט ער, אַז

וְיִי הַזְּבֵעַן שְׁלֵכְט פֿאַרשטאַנען זייער רבינס (בעש"ט) פּוּנֵה.
 רבי נהמן בראַסלאַווער הייסט די גרויסע צדיקים אָדער, בעסער
 געזאָגט, דעם גרעסטען צדיק (וואָס ער איז בבחינת משה משיח)
 זיך דערמיט באַשעפּטיקען. פֿאַר אַלעמען האָט ער, אָבער, אַנ-
 אַנדער פּלל: אַל תּכּוּס עִם כּתוּיִךְ בּטוֹעַן וּנטען (וואָלסט נישט
 צוויי און טענות ומענות מיט זיינע רייצענדע געדאַנקען). פֿאַר
 די וואָס פֿאַרשטייען גוט דעם בעש"טס מיינונגען איז, אָבער,
 קלאָר, אַז דער ענין פֿון אויפֿהייבען די מחשבות זרות איז בַּאָם
 בעש"ט געווען איינער פֿון די גרעסטע עיקרים.
 פּרי צו פֿאַרשטיין עס ווי געהערקט איז, מוז מען זיין
 באַקאַנט, כאַטש און אַלגעמיין, מיט'ן בעש"טס מיינונג אויף גוטס
 און שלעכטס.

די גאַנצע וועלט איז גאַטהייט (אלהות). גאָט און וועלט —
 דאָס איז איינס. אויסער גאָט איז גאָר נישטאָ. אַלץ, אַלץ איז
 גאַטהייט, וואָס דו הערסט, וואָס דו זעסט, וואָס דו פֿילסט,
 וואָס דו דענקסט. אין גוטס און אין שלעכטס, אין פֿרייד און
 אין ויג, אין הויך און אין דער נידער, אין גרויס און אין
 קליין, אין שניין און אין מאוס—אומעטום איז די גאַטהייט. דאָ
 שיינט זי אָפּען, דאָרטען איז זי פֿאַרבאָרגען און באַהאַלטען.
 זי איז, אָבער, אומעטום גלייך פֿאַראַן.

אַלץ, אַלץ איז אותיות פון דער תּוֹרָה, צווישן פֿון גאָטס
 געדאַנק. פֿאַרשידענע דערשיינונגען פֿון איינן זאך, פֿאַרשידענע
 איברים פֿון איינן גוף; דער גרויסער מלך גאָט איז אין דער
 גאַנצער וועלט אַנטדעקט, אַלע זענען זיינע און ער איז
 אַעמענס.

ווען אַלעס איז גאַטהייט, צי קאָן מען דען אייגענטלעך
 רעדען פֿון שלעכטס, בניין זינד, מאוס, אומריינקייט? אָן אומע-
 טום איז גאָט גלייך פֿאַראַן. קאָן מען דען חלוקים מאַכען? צי
 קאָן מען דען זאָגען: דאָס איז גוט און דאָס איז שלעכט, דאָס
 איז כּשֵׁר און דאָס סריף, דאָס איז ריין און דאָס איז אומריין?
 איז דען נישט אַלץ גלייך? זענען דען נישט אַלע אותיות
 גלייך? זענען דען נישט אַלע אברים גלייך?

וואָלט דער בעש"ט זיך פֿאַרגעשטעלט די גאָטהייט, ווי שפּינאַזאָ, וואָלט ער אויך מוזען זאָגען צוזאַמען מיט שפּינאַזען, אַז אַלע פֿאַרשטעלונגען פֿון גוטס און שלעכטס, פֿולקאָמען און נישט פֿולקאָמען, זענען ריין מענטשלעכע. די ריינע גאָטהייט האָט מיט זיי נישט צו טון. ווייל מענטשען האָבען נישט קיין פֿולקאָמע אַנדעזען, דוכט זיך זיי, אַז דאָס איז גוט, און דאָס— שלעכט דער אַלועלטלעכער עצם—נאַטור—גאָט—איז נישט גוט און נישט שלעכט. מענטשען ליבען, פֿרייען זיך, ליידען, לעבען, שטאַרבֿען—צו גאָט, אָבער, האָט עז נישט.

דער בעש"ט, אָבער, כאָטש ער האָט גערענקט אין געוויסען זין פֿאַנטעזיסטיש, כאָטש ער האָט תּמיד געזען די איינהייט פֿון גאָט און וועלט, האָט ער דאָס זיך, אָפּער, אין גאַנצען אַנדערש פֿאַרעשטעלט. גאָט און וועלט איז איינס, גאָט איז, אָבער, אין דער וועלט נישט געבונדען. די וועלט אינגאַנצען איז אַ מין פֿאַרבּלענדעניש, אַ מין פֿאַרשטעלעניש פֿון גאָט. ווייל ער, ווערט זי שוין אויס. די וועלט איז פֿון איין זייט די גאָטהייט אַליין. פֿון דער צווייטער זייט איז זי, אָבער, אַ שעפּפּונג, אַ קונסטווערק, אַ מיסטעריווערק. אַלט אַ שעפּפּונג האָט זי, די וועלט, איר ציל, זי ווערט צו איר ציל פֿון צייט צו צייט נענטער, זי גייט אַלץ העכער און העכער, ריינער און ריינער.

שפּינאַזעס גאָט איז אַהן לעבען, אַ ריינע אַנדעזע, דעם בעש"טס גאָט איז, אָבער, דאָס, וואָס לעבט, שטרעבט, וואַקסט און בליט, ליידט און דיכטעט, דענקט און שאַפּט—צו וואָס עס רייסט זיך דאָס האַרץ און גלוסט די נשמה. דעם בעש"טס גאָט איז אין מענטשען, אַפּילו זיינע פעלערען און ליידען, זיין זינד און קליינגלעכקייט.

דעריבער קאָן אויך דער בעש"ט נישט זאָגען, ווי די, וואָס טראַכטען, אַז דאָס שלעכטס האָט קיין ממשותדיקען קיום נישט. ניין! דאָס שלעכטס האָט אַ ממשות. מיר פֿילען עס, ווי מיר קערען זיך און ווענדען, מיר זעען זיין ווירקונג אויף זייערע שריט און טריט, מיר העען זיין שווערען אָטעם. האָט

דען קיין ממשותריקען קיום נישט דאָס, וואָס לאָזט אונדז ניט לעבען. קיוועלט און פּיניקט אונדז פֿון וויג בײַן קבר?

דער בעש״ט דענקט דערײַבער אַזוי: דאָס שלעכטע איז די קלענצטע מדרגה פֿון גוטס. דאָס שלעכטס איז נישט קיין הייפֿן פֿון גוטס, נאָר דאָסזעלבע גוטס אין זייער אַ קליינער מאָס. מחמת מענטשען זעען נישט אָט דאָס ביסעל גוטס, וואָס דערין איז פֿאַראַן, רופֿען זיי דאָס אָן שלעכטס. אין יעדער זאך פֿון דער וועלט זענען דאָ פֿאַרשידענע מדרגות פֿון דעם העכסטען ביז דעם נידערדיקען. דאָס גוטס האָט אײַך זייער פֿיל פֿאַרשידענע מדרגות, אין די הויכע מדרגות איז דאָס גוטס זייער גרויס, אין די נידעריקע—ווייניקער. אין דער נידעריקע-סטער—נאָר ווייניק. עטוואָס גוטס איז, אָבער, אומעטום פֿאַראַן; אָהן דעם וואָלט עס נאָר נישט געקאָנט עקזיסטירען.

דאָס שלעכטס האָט, דערײַבער, אַ ממשות, אָבער עס עקזיסטירט אַלס די קלענצטע מדרגה פֿון גוטס און עס קאָן דערהויבען ווערען.

מאָכט די דערמאָנטע הנחה ברייטער און טיפֿער, פֿאַר-שטייט איר שוין גאַנץ גוט, יוי מען דאַרף שטרייטען מיט דעם שלעכטס, מען דאַרף דאָס שלעכטס נישט אויסרייסען, מען קאָן נישט אויסרייסען דאָס וואָס גאָט באַשאַפֿט, מען דאַרף עס פשוט אויפֿהייבען, דערהעכערען. אַלץ, וואָס געפֿינט זיך אויף די נידעריקע מדרגות דאַרף מען אויפֿהייבען אויף העכערע מדרגות. בשעת עס געפֿינט זיך אויף די נידעריקע מדרגות הייסט עס—גוטס.

איין בוים, אויף אים זענען פירות פֿאַרטיקע, נישט פֿאַרטיקע. נישט דערוואַקסענע און אפילו ויערעמדקע; איין מאַטעריאַל—און פֿון אים מאַכט מען פֿלים בעסערע, ערגערע, נאָר שלעכטע. עס צעברעכען זיך די פֿלים און עס בלייבען שטיקלעך שערבלעך. קיין הייפֿן איז דאָ נישט; עס זענען פֿאַראַן נאָר פֿאַרשידענע מדרגות—אייניקע מער פֿולקאָמע, אנ-דערע ווייניקער פֿולקאָמע און ווידער אנדערע נאָר ווייניק פֿילקאָמע.

אויפ'ן בעש"כ"ה לשון ה'יבט עס אזוי: יעדע וועלטלעכע
 ליבע, יעדער וועלטלעכער שר'ק, איז אן'ארקאנעפאלענע
 געטלעכע יראה, יעדע וועלטלעכע ש'ינהיט איז אן'ארקאנעפאל-
 לענע געטלעכע ש'ינהיט, יעדע וועלטלעכע חכמה איז אן'ארקאנעפ-
 געפאלענע חכמה עליזה.

וואָס האָט, אַלדוּאָ, דער מענטש צו טון? ער דאַרף צונוג-
 מען די וועלט, ווי זי איז, ער דאַרף באַטראַכטן און פֿאַר-
 שטעלען יעדע זאַך, ווי זי איז פֿאַראַן, ער דאַרף נאָר יעדע
 זאַך צוריק אומקערען צום שורש, ער דאַרף פֿון יעדער ליבע
 אַ געטלעכע ליבע מאַכען, פֿון יעדער שר'ק אַ געטלעכע
 יראה מאַכען, יעדע ש'ינהיט צוריק אומקערען צו דער געט-
 לעכער, תפארת".

באַטראַכטענדיק און פֿאַרשטעלענדיק, אַז אַין יעדער זאַך
 איז פֿאַראַן גאָטהייט: זעענדיק אַין יעדער זאַך באַזונדער
 עטוואָס געטלעכס, לאָזט ער דאָס „עטוואָס" און וויל דערגינג-
 כען דעם כלל, דעם עיקר, דעם עצם. אזוי ווערט יעדע זאַך
 דערהעכערט און פֿאַרגעטערט.

די זעסט ש'ינהיט און ווילסט עס זינלעך גראָב פֿאַר-
 שטיין, דאַרפסטו גוט באַטראַכטען, אַז אַין דעם, וואָס עס ציט
 מיך און געוועלטיקט אַנזער מיר, איז פֿאַראַן עטוואָס געט-
 לעכס, אַז אַין דער ש'ינהיט, וואָס אַיך זע, איז פֿאַראַן עטוואָס
 פֿון דער העכערער געטלעכער ש'ינהיט, אַז דער עיקר איז
 דערפֿאַר דאָס געטלעכע, וואָס דערין איז פֿאַראַן, צו וואָס-זשע
 איז אַיין שטיקל, אַז פֿאַר מיר איז די גאַנצע זין? וואָס איז
 פֿאַר מיר אַיין טראַפען, אַז פֿאַר מיר איז דער גרויסער ים?
 אַיך דאַרף גאָט ליב האַבען—דאָרטען איז אַלעס פֿאַראַן.

אזוי קומט דער מענטש פֿון דער ש'ינהיט, וואָס ער
 זעט, צו דער גאָטהייט אַלעס קליינלעכע און זינלעכע פֿאַר-
 שווינדט, און עס ווערט אַלץ ריין און הייליק.

די וועלט אלס פארבלענדעניש.

איינער פון די גרונט-עלעמענטן אין דעם בעשטיס וועלט-אנשויונג איז דער באקאנטער אפארזום, וואָס ווערט געבראכט פון זיין נאָמען-וועגן אין פיל ספרים: דאָס, וואָס די וועלט זעט אויס, ווי אַ ממשותדיקע, קאָנקרעטע זאך, איז— אַקסאָלוט פֿאַלש; און אויב דאָס געפֿינט זיך נישט באַ אים אין ערגעץ מפורש אַרויסגעזאָגט, לאַזט זיך עס, אָבער, קלאַר זען פֿון דעם משל, וואָס ווערט געבראכט אין „כתר שם טוב“ (ערשטער טייל):

„עס איז געווען אַמאָל אַ מלך, אַ גרויסער חכם, האָט ער פֿאַרבלענדעט אַלעמען די אויגען און געמאַכט מויערען, טורעמס און טויערען, און ער האָט באַפֿעלען אַז מ'זאָל גיין דורך די דאָזיקע טויערען אין טורעמס, און אין יעדען טויער באַזונדער האָט ער געהייסען פֿונאַנדערשיטען די אַזרות המלך; און אַמאָל איז ער צוגעגאַנגען צו אַיין טויער און גענומען געלט און זיך אומגעקערט צוריק א. א. וו., ביז זיין איינציג-קער זון האָט דורכויס געוואָלט צוקומען צו זיין פֿאָטער, דעם מלך. דאָן האָט ער געזען, אַז צווישען אים און זיין פֿאָטער איז אין דער אמתען קנין שום מחצה נישטאָ, ווייל אַלץ איז נישט מער, ווי אַ פֿאַרבלענדעניש.“ דער געדאַנק פֿון דעם משל פֿאַרשטייט זיך אַליין. גאָט באַהאַלט זיך אין אַ סך מחיצות און קליידער. די גאַנצע וועלט איז פֿול מיט גאָטס פֿבור און יעדע באַוועגונג און יעדער געדאַנק קומט נאָר פֿון זיין ליבען נאָמען, און אויך אַלע מלאכים און די „היכלות“— אַלץ איז געשאַפֿען און געמאַכט געוואָרען פֿון אים אַליין. די גאַנצע שעפֿפונג איז זיין לבוש און אָט דער לבוש איז פֿון אים און אין אים...

די גאַנצע נאַטור איז אויף אַזאַ אַפֿן בלוזי אַנאַינערע-ויעניש, אַ פֿאַטאָ מאָרגאַנאָ, אַנאַלוויע; אַלץ איז פֿאַרדעקט און פֿאַהאַלטען, אַלץ איז פֿאַרבאַרגען; פֿאַר'ן בליק פֿון דעם העכע-רען מענטשען איז, אָבער, אַלץ אַפֿען און קלאַר. ווען דער

וואָס מער גאָט דערווייטערט זיך פֿונם מענטשען, אַלץ מער דאַרף דער מענטש נענטער צו גיין צו גאָט דורך אונטער-טענקנישט און דעמוטיקנישט אן דבקות (פּאָהעפּטונג); און וואָס שוואַכער דער קערפּער, אַלץ שטאַרקער דער שכל. די הויפט-זאַך איז, דער מענטש זאָל געדענקען, אַז „אין יעדען מין צער, סײַ אין גשמיות און סײַ אין רוחניות, איז פאַראַן אַ הייליקער טונק פֿון זײַן געפענטשטען נאָמען, נאָר ער איז באַהאַלטען אין אַ סך לבושין (הילעס, קליידער), און ווען ער וועט זיך באַטראַכטען, אַז אפילו דאָ (אין זײַן צער) איז אויך גאָט ברוך-הואַ מיט אים, וועט אָפּגעדעקט ווערען דאָס לבוש אין בטל ווערען דער צער“:

און אויב עס וועט קומען אַנגער און פֿרעגען:
 גוט, לאָמיר שוין אָננעמען, אַז די אַלע גשמיותדיקע און רוחניותדיקע שלעכטיקייטען פֿון דער גאַנצער נאַטור זענען נישט מער, ווי אַינבלידונגען; אָבער פֿאַרט איז דאָך אָט די גרויסע איינבלידונג, וואָס מיר רופֿען זי אָן „וועלט“, „נאַטור“, „לעבען“ א. א. ווי, פֿון גאָט געשאַפֿען, און אויב קיין זאַך איז נישט אָפּגעטיילט פֿון אים, ווייל אַלץ איז פֿון אים און אַלץ איז אין אים“, נעמט ער דאָך אַרײַן אין זיך אויך די איינבלידונג, וואָס איז דער מקור פֿון שלעכטס, היינט וואַזוי-זשע אַנטהאַלט ער עס אין זיך די ביידע קאָנטראַסטען: גוטס מיט שלעכטס? אָדער מיט דעם בעש״ס אַייגענעם גוסח: „אוי-ווי די שכינה איז פֿולל אין זיך אַלע עולמות (וועלטען) און דעם דומם (מינעראַלוועזען) און דעם צומח (פֿלאַנצונגס-וועזען) אין דעם חי (לעבעדיקען, טיר-וועלט) און דעם מדבר (דעם רעדעווידיקען, דעם מענטשען) און אַלע גוטע און שלעכטע באַשעפֿענישען, און די אַיינקנישט איז די שכינה; היינט וואַזוי קענען עס זײַן צוויי העכים (געגענוואַצען, קאָנטראַסטען) אין אַיין נושאַ (וועזען, געגענשאַנד)?“

אויף דעם ענטפֿערט דער בעל שם טוב, אַז „דאָס שלעכטע איז פֿלויז די פּסא (שכול) פֿאַר דאָס גוטע“, און ווען דאָס שלעכטס ברענגט צו גוטס, — ווערט עס אַ פּסא

פאר דאָס גוטע און זאלץ הייסט שוין גוטס, דאָס הייסט:
 „שלעכטס איז נישט דער גענענאָץ פֿון גוטס, נאָר אנאונטער-
 שטע מדרגה פֿון גוטס, ווייל אלץ גייט נאָכ'ן תכלית. און
 דער תכלית איז דאָך די העכסטע גאָטצערקענטעניש, ווי עס
 הערשט שוין קיין שלעכטס נישט...“

נאָענט צום בעל-שם-טוב, איגום גרונט פֿון זיינע מיינונגען
 און אָנשווינגען אַבער דער פֿראַגע פֿון גוטס און שלעכטס,
 איז זיין אַנגיקעל ר' נחמן ברעסלאַווער; ער צייכענט זיך,
 אָבער, אויס מיט מער שאַרפֿקייט, מיט מער פּאָעזיע און מיט
 אַנאומגעוויינלעך מילדער באַרימערציקייט צו דעם גאַנצען
 מענטשלעכען געשלעכט.

„אלץ, וואָס עס פֿעלט דעם מענטשען, זאָגט ר' נחמן,
 סײַ אין גשמיות און סײַ אין רוחניות, איז דער חסרון דערפֿון
 אויך אין דער שכינה פֿביכול; נאָר ווען דער מענטש וועט
 וויסען, אז דער חסרון איז אַן אויבען (אין דער שכינה), אַז
 אונטען (אין דעם מענטשען), וועט ער דאָך אוראי אַרײַנפֿאַלען
 אין גרויס צער און עצבות (טרויער), און נישט קענען דינען
 גאָט מיט שכהה, דערפֿער דאַרף ער זיך באַרעכענען: וואָס בין
 איך און וואָסער ווערט האָט מיין לעבען, אז דער מלך (גאָט)
 אַליין זאל מיר דערציילען זיין חסרון? איז דען דאָ אַ גרעסע-
 רער כבוד פֿון דעם? און דערווייל קומט ער דורך דעם צו אַ
 גרויסער שכהה און די געדאַנקען זיינע באַזייען זיך.“

אין אלע צעשטרײַטע און פֿאַרפֿלאַנטערטע אַפֿאַרזומען פֿון
 ר' נחמן ברעסלאַווער גיט אדורך אָט דער געדאַנק: דעם מע-ט-
 שענס לעבען איז בלויז אַ רייע פֿון אומגליקען און אָנשיקע-
 נישטען, פֿון בהלות און ציטערנישען, אויב גאָט איז נישט מיט
 אים

„יעדער מענטש—זאָגט דער ברעסלאַווער—דאַרף שרייען
 צו גאָט און בעטען הילף באַ אים ריכטיק, ווי ווען ער וואַלט
 זיך געפֿונען אין מיטען ים, הענגענדיק אויף אַ האַר, און דער
 ווינט שטורעמט און טראָגט די כוואַליעס בײַן הימעל, אַזוי אז
 מ׳הייט גאַרנישט, וואָס צו טון און ס׳איז פֿמעט גאָר קיין צײַט

נישטאָ צפֿילו צו שרײַען: אוי! אין גרויס ספּנה איז דער מענטש
 אויף דער וועלט, ווי יעדער ווייס עס פֿון זיך אלײן.
 זײער טיף איז זײן מײנונג אײבער דעם מענטשענס אַלע
 מיני פֿאַרלאַנגען, באַגערען און שטרעבונגען.
 ער זאָגט:

„אויסער דעם, וואָס פֿון דער נאַטור אַלײן שלעפט זיך
 דער מענטש נאָך נאָך אַלע תּאוות און שלעכטע מדות.—אויסער
 דעם איז עס נאָך געוואָרען פֿאַ זײ—פֿאַ די מענטשען—עפעס
 אַ מין אמונה, אַז דאָס איז דעם מענטשענס תּכּלית, און יעדע
 כּתּה פֿון מענטשען האָט אויסגעקלײבען פֿאַזונדערע נאַרײַשקײטען,
 און מער פֿון אַלע איז פֿאַרקראַכען און האָט געגרייט יענע
 כּתּה פֿון מענטשען, וואָס האָט אויסגעוויילט דאָס געלט פֿאַר
 איר תּכּלית.“

די נאַרײַשקײט פֿין די פֿאַרשידענע וועלטלעכע איינבל-
 דונגען דערקלערט ער מיט דעם משל:

„דער יצר-הרע איז געגליכען צו איינעם, וואָס גײט
 אַרום מיט אַ פֿאַרמאַכטער האַנט צווישען מענטשען, וועלכע
 ווייסען נישט, וואָס ער האָט דאָרט אין האַנט, און נאָרט
 אַלעמען אָפּ און פֿרעגט: וואָס האָב איך דאָ? יעדערער גלײבט,
 אַז אין האַנט ליגט דאָס, וואָס ער וויל האָבען, און דערײַבזר
 לויפען אַלע נאָך נאָך אים; דערנאָך עפֿענט ער אויף די האַנט
 און ווייט, אַז ער האָט אין איר גאַרנישט. דער יצר-הרע
 נאָרט אויך אזוי אָפּ דער גאַנצער וועלט און אַלע לויפען
 אים נאָך, וויל יעדערער מײנט, אַז אין דער האַנט ליגט דאָס,
 וואָס ער דאַרף האָבען צו דערפֿילען זײן תּאוה; און ווען ער
 עפֿענט די האַנט—איז אין איר גאַר נישטאָ, וואָרום ס'איז
 נישטאָ קײן איינער, וואָס זאָל דערפֿילען זײן תּאוה.“

מיר געפֿינען אפֿילו, אַז רבי נחמן מיט זײן תּמימות
 איז צוגעקומען צו דעם זעלביקען געדאַנק, צו וועלכען דער
 פֿילאָזאָף שאָפּענהײער איז צוגעקומען, אַרײַנגענוקט פֿון אַ
 טיף-פֿילאָזאָפֿישען שטאַנדפּונקט; איך מײן דאָ דעם געדאַנק אַז
 אַן דער צײט, ווען די ליבעזע ווערן עטוואָס פֿאַיישייוועט, איז

דאָס פאַרגעניגען נישט מער, ווי די נעגאַטיווע זינט פֿון צער.

אַלע קולות (שטימען) פֿון דער וועלט — זאָגט רבי נחמן — שטאַמען בלויז פֿון חסרונות (לייערען), וואָרום יעדער איינציקער באַזונדער שרייט איבער זיין חסרון; און אַפֿילו די שמחות פֿון דער וועלט זענען אויך נאָר דערפֿון, וואָס עפעס אַ חסרון איז דערפֿילט געוואָרען.

פֿון דעם כלל שליסט ער, אָבער, אויס דעם צדיק, וואָס אין זיין גליקלעכען לעבען איז קיין חסרון נישטאָ, ווייל די גאַנצע וועלט איז פֿאַר אים נישט אַזוי וויכטיק, אַז עס זאָל זיך שיקען דערביי צו זאָגען: „חסרון“. און דאָס איז נישט דערפֿאַר, וואָס דער צדיק האָט אַ שטייגערען האַרץ און פֿילט נישט די לייערען פֿון דער וועלט; אַדרבאַ: רבי נחמנ'ס צדיק האָלט גאָר, אַז „די אַלע יסודות פֿון דער נאַטור, פֿון דער ערשטער עמאַנאַציע ביז דעם צענטראַלען פּוינט פֿון דער קער-פּערליכער וועלט, האָבען בלויז דעם איינציקען צוועק: צו אַנט-דעקען און אַרויסצוווויצען גאָטס רחמנות“, און „וואָס מער וויסען — אַלץ מער רחמנות“; דער צדיק פֿילט און פֿארשטייט אָבער, אין דער זעלביקער צייט די גאַנצע נישטקייט אין און קליינלעכקייט פֿון אַלע עולם הזה-ענינים, און דאַרײַבער פֿאַרנעמען די יסודים קיין שום פּלאַץ נישט, — ער איז זיין אין האַרצען מבטל און שפּירט זיין גאָרנישט.

וואָס העכער דער מענטש הייבט זיך אויף, אַלץ נישט-קער און קלענער ווערען ביי אים די אינטערעסען פֿון אינוער וועלטלעך מיט אירע געשעפֿטען, פֿאַרלאַנגען, צרות און ווייטיקען. באַזונדער האָט דעם דאָזיקען ענין דערקלערט דער רב מלאַד: אין זיין „אגרת הקודש“: „דיר צו איבערצייגען — זאָגט דער רב — אַז נישט דאָס איז דער וועג פֿון גאָטס ליכטיקייט צו זיין אַריינגעטון אין קערפּערלעכע תּאוות, און געווינטהייט, קיין דער און מוזנות (פרנסה), דען אויף דעם האָבען די חו"ל (חכמינו זכרם לברכה: אונוערע חכמים, זייער נאָמען זאָל גע-בענטשט זיין) געזאָגט: זיי מבטל זיין ווילען פֿאַר זיינעם (גאָטס).

הלל צניטלין.

ד' ה' או ז'ין (דעם מענטשענס) רצון (ווילען) זאל בטל ווען רען במציאות און ער זאל אינגאנצען קיין רצון נישט האָבען אין די ענינים פון דער וועלט, וואָס ווערען אויסגעדרוקט אין דעם פארלאנג פון געזונט, קינדער און מזונות, און ווי די חויל האָבען געזאָגט א. א. וו.

אין די דערקלערונג פון דעם ענין אין דאָס, אַז דער מענטש זאל טיף גלייבען אין דעם באַשעפער פון דער וועלט, ד. ה. אַז די גאַנצע נאַטור איז אַנטשטאַנען פון גאַרנישט און ווען דער מענטש וועט קיין איין איינציקע מינוט נישט אויפֿ-העווען צו טראַכטען וועגען דעם מיט זיין טיפּען פאַרשטאַנד און כּסדר זיך פאַרשטעלען, אַז ער איז אַנטשטאַנען פון גאַר נישט, ווי וועט דאָס אים אַרויפֿפאַלען אויפֿן רעיון, אַז אים איז שלעכט? דער אמתער מאַמין פּילט, אָבער, קיינע יסורים נישט, און אַלע ענינים פֿון דער וועלט האָבען פֿאַר אים אַב-טאַלוט דעם זעלביקען ווערט צי זיי זענען יאָ דאָ, צי זיי זע-נען נישט דאָ א. א. וו.

פאַסענר צו אינווער ענין זענען אויך די ווערטער פֿון אַררת אליהו:

„אויך האָב געהערט אַז דערקלערונג פֿון דעם מאַמר חויל: ווען אַ מענטש זעט, אַז עס קומען אויף אים יסורים, זאל ער נאָכווען אין זיינע מעשים דער אמתער גאַטפֿאַר-טקער און פֿרומער, פּילט גאַר קיינמאַל נישט קיין יסורים, דען ער איז אַזוי צוגעבונדען צו גאָט און האָט אים אַזוי שטאַרק ליב, אַז אַלץ איז באַ אים גוט; דער, אָבער, וואָס איז נישט פֿרום מיט אַנאמת, פּילט באַלט די יסורים, ווייל ער איז ווייט פֿון גאָט און אָפּגעזונדערט פֿון אים און איז אַרנ-געגעבען נאָר אין די עניני עולם הזה און אין די פֿאַרשידענע תּאוות און פֿאַרגעניגענט פֿון לעבען, ער דערשפּירט, דעריבער, גלייך די יסורים און וויל זיי אָפּשטויסען פֿון זיך, ווייל זיי געפֿעלען אים נישט; און דאָס איז די באַדינגונג פֿון דעם מאַמר: ווען אַ מענטש זעט, אַז עס קומען אויף אים יסורים, ד. ה. ווען

ער זעט די יסורים און שפרט זיי, זאל ער נאָכוען זינע
מעשים.

נאָ דער דאָזיקער מיינונג האַלטען זיך אַלע גרויסע חסידים,
כאָטש זיי זענען ווייט איינע פֿון די אַנדערע אין אַ טך איינ-
צעלהייטען. זיי זענען אינגאָנצען מבטל די ליידען פֿון דער
וועלט, אויפהייבענדיק זיך גאַנץ הייך איבער איר מיט אירע
ליידען צוזאַמען, און דאָס דינט זיי אַלס מאַסשאַב, אויף צו
מעסטען די גרויסקייט פֿונ'ם גיסט-מענטשען; אויב ער באַזיצט
זי קראַפט אינגאָנצען צו אינגאָרען די אינטערעסען פֿון דער
קערפערלעכער וועלט, אויב ער קוקט אויף אַלע לעבענס-איג-
טערעסען, ווי אויף פֿאַרבייגנדיגע דערשיינגען, וואָס האַבען
קיין באַדייטונג נישט אַנטקייגען די וויליקע גיסט-שטרעבונגען,
— הייסט עס, אַז ער האָט ווירקלעך דערגרייכט אַ הויכע
מדרגה; קוים, אָבער, האַבען נאָך די ענינים פֿון דער וועלט
אַ שטיקעל שליטה איבער אים און שטערען אים אין זיינ גיסט-
טקער טעטיקייט, אָדער זיי דערשלאָגען זיין געמיט, איז עס
אַ באַזוינו, אַז ער איז נאָך צוגעבונדען צו די קליינלעכקייטען
פֿון לעבען און דער „אָנווען פֿון דער וועלט“ הערשט איבער אים.
די דערהויבענע גיסטיקע שטימונג פֿון דעם אמתען חסיד
האָט קלאָר אויסגעדרוקט און געשילדערט דעם לאַדער רבס
וון, דער גרויסער עקסטאַטק און טיפֿער דענקער דער רבי
ר' בער, וועלענדיק באַטאָגען די ענלעכקייט צווישן דעם טיפֿען
אינערלעכען טרויער פֿון יעדען גיסט-מענטשען און דער
התלהבות־תּיקור נשמה-שמחה, וואָס עס פֿאָדערט די הייסע אמונה.
ער זאָגט אין זינע „שערים“ אזוי:

„דער, וואָס זיין האַרץ איז שטענדיק פֿאַרוואָרגט, שטייט
זייער אויף אַ הויכער מדרגה, וואָרום (ער איז דאָך פֿאַרוואָרגט)
נישט דערפֿאַר, וואָס ער וויל עפעס דערגרייכען, נאָר וויל די
אינערלעכע נקודה פֿון זיין האַרצען איז אַזוי שטאַרק פֿאַרבינדען
מיט דעם עצם פֿונ'ם אין-סוף — (אומענדלעכען, גאָט), אַז אַלע
אַנדערע פֿאַרלאַנגען האַבען פֿאַר אים קיין שום באַדייטונג, דע-
ריבער זאָרגט זיך שטענדיק זיין האַרץ; ווען וועט ער שוין

זען די שנין פון דעם לעבעדיקען גאָט. דעם אמת פון דער
 אומענדלעכער ליכטיקייט. און די דאָזיקע דאגה איז אזוי שטאַרק.
 אז ער איז פראַקט מבטל אַנגאַנצען זיין וועזענטלעך לעבען, וואָס
 האָט קיין שום ממשות נישט קיינען דער אמתער, אינערלעכער
 ליכטיקייט פון זיין חיות און קיינען דעם גליק פון באַהעפטען
 די אייגענע נשמה מיט דער (געטלעכער) אייביקייט. און דאָס
 איז די זעלביקע מדרגה פון דעם פֿרײלעכען לעבען און פֿון
 די אייביקע פֿאַרגעניגענס, וועלכע שטאַמען פֿון דביקות און
 עצמות פֿונם אין סוף, וואָס מיר געזאָגען באַ די גרויסע צדיקים.
 ווי משה רבינו, למשל, וואָס איז געשטאַרבען „בנשיקה“ (גע-
 קוישטערהייט) אין זיין טופֿער געטלעכער דביקות (באַהעפֿטונג)
 און פֿאַר זיין לעבען האָט אויך די שכינה אַרױסגערעדט פֿון
 אים און די שטאַרקע ליכטיקייט פֿון דעם אומענדלעכען האָט
 באַליכטען זיין נשמה און זיין שטראַלענר פֿנים.
 נאָך מער פֿון דעם לעצטען האָט געזוכט אויסצוגעפֿינען
 דאָס גלייכגעוויכט צווישען דעם טיפֿען טרויער און דער גייסט-
 קער דערשלאָגעניקייט פֿון איין זייט, און דער דערהײבענער
 מונטערער נשמה-שטאַמונג פֿון דער צווייטער זייט, — זיין
 תלמיד — דער ווייניק באַקאַנטער אָבער אומגעוויינלעך טיפֿער
 מעטאַפֿיזיקער ר' אייזיק עפשטיין אין זיין „השפֿלות והשמחה“:
 „וואָס עס ווערט דערמאָנט אין דער גמרא דער ענין פֿון
 „גם זו לטובה“ הייסט עס אזוי: די דאָזיקע צדיקים האָבען גע-
 שפּירט דעם פֿאַר געניגען, וואָס עס האָבען אין זיך די
 יסורים דאָס איז געגליכען צו די זייער שטאַרקע געטראַג-
 קען, וואָס איינער טרינקט זיי און פֿילט אַ גוטען טעם און
 דעם, ווייל ער איז אַ שטאַרקער פֿון דער נאַטור און האָט אַ
 געוונטען קאָפּ אַנאַנדערער, אָבער, טרינקט די זעלביקע משקה
 און קען דאָס נישט פֿאַרטראַגען, ווען ער האָט אַ שוואַכע גאָ-
 טור און אַ שוואַכען קאָפּ אזוי, אז ער איז צו-שוואַך צו געניג-
 טען פֿון דער הנאה, וואָס דער ערשטער האָט פֿון דער דאָזי-
 קער ברענענדיקער שאַרקייט. פֿאַר אים איז די שאַרקייט
 אַ ווייטיק, אַרײַטעניש, כאָטש אין דער אמתן ווערקט דאָס

אויף אים אויך גוט! און יענע חכמים, וואָס האָבען געוואָגט:
גם זו לטובה! האָבען געהאַט און זיך אָט די שטאַרקייט פֿון
דער נאַטור; זיי האָבען אַרױסגעוואָגט זייער צופֿרידענהייט און
אויסגעדריקט אין אַנאָאָיסערלעך געפֿיל די באַהאַל-
טעגע גוטסקייט, וואָס איז פֿאַראַן און דער שאַרפֿקייט פֿון
די יסורים. אַנדערע ווידער זענען פֿאַראַן, וואָס האָבען נישט
דעם גריטען כח, אויסצודריקען אויסערלעך זייער פֿאַרגעניגען
דערפֿון; אָבער אינערלעך פֿילען זיי פֿונדעסטוועגען די פֿאַר-
באָרגענע גוטע זיטען פֿון די אלע צוה; אויף די האָט מען
געוואָגט: זיי פֿרייען זיך מיט זייערע יסורים, דאָס הייסט זיי
שפּירען טאַקע ממש די יסורים און פֿונדעסטוועגען פֿרייען זיי
אך, ווייל זיי שפּירען אויך דאָס גוטע, דעם פֿאַרגעניגען.

צוויי נשמות אינ'ם מענטשען.

(לויטן „גניא“)

דער מעטאָד פון תניא אין דער פאָרשונג פֿון דער נשמה
איז דער אַלטער, אַלטער מעטאָד פֿון איוב: „מבשרי אחזה
אליה“ (פֿון מין לייב זע איך גאָט). דעם מענטשענס נשמה,
וויבאַלט זי איז פֿון אַזוי בען גענומען, איז זי אַ שפּיגל פֿון
אַט דעם איינען. אַזוי: די זון שפּיגלט זיך אָפּ אין אַ
טראָפען וואַסער, אַזוי שפּיגלט זיך אָפּ די גאַנצע אומענד-
ליכקייט אין דעם מענטשענס נשמה. קענען מיר נישט אױס-
פֿאַסען די געטלעכע זון, ווי זי איז אַן און פֿאַר זיך, קענען
מיר זי דאָן אױספֿאַסען לכל הפֿחות אױף וויפֿיל זי שינט אַרױן
אין אױבן זעלבסט. אױך דאָס וועזענטלעכקייט (עצמות) פֿון
אונזער אױגענער נשמה איז אױבן נישט באַקאַנט. מיר ווױסען,
אַבער, און באַגרייפֿען אירע הױפּטקראַפֿטען (פֿחות) און אירע
אױסערונגען (לבושים). אַנאַליזירען מיר קלאָר אין גענוי אָט
די פֿחות און די לבושים ווױסען מיר פֿון וואַסערע עלעמענטען
זיי פֿאַשטייען און ווױאָזי אָט די עלעמענטען ווערען פֿאַר-
אױנקט אױנע מיט די צווייטע און ווערען אָפּגעשטױסען אױנע
פֿון דער צווייטער; ווױסען מיר ווױאָזי די פֿונאַנדערגעלידערטע
עלעמענטען ווױדער צו ברענגען צו אױן אַחזות (צו אַ העכע-
רען סינטעז) און ווױאָזי זיי ווערען ענדלעך בטל אין עצמות
הנפֿש, — קענען מיר אױנזער אױגענעם נפֿש נעמען אַלס משׁל,
אַלס סימבאָל פֿון דעם העכערען, פֿון דעם געטלעכען, פֿון דעם
אומפֿאַסבאַרען און צו באַגרייפֿען, ווױאָזי אַלעס קומט פֿון דעם
אחר (אױנאױנאַנצ קען) און אַלץ קערט ווױדער צום אחר.
קודם כל מוז מען, אַבער, קלאָר מאַכען זיך וואָס רוי-
פֿען מיר אָן מיטן נאָמען „נפֿש“.

פֿון אײַנבײַק אָן אײַז דאָ אַ מױל קױט צױנשען דעם גלױבען
פֿון אײַז זײַט אײַן דער פֿאַזײַטווער „וױסענשאַפֿט“ און מאַטער-
יאַליסטישער פֿילאָזאָפֿיע פֿון דער צױנײַטער זײַט. דאָס גלױבען
באַטראַכט דעם מענטשענס גאָלד אַלס עטוואָס, וואָס אײַז לחלוטין
ניט אָפּהענגיק פֿון דעם קערפּער, וואָס לעבט זיך זײַן רוחניות-
דיק לעבען און פֿאַרהאַלט זיך צום קערפּער ווי אַ הער צו זײַן
קנעכט; ריכטיקער געזאַגט, דער קערפּער אײַז גאָר דער אױ-
סערלעכער לבוש פֿון דעם גאָלד, אָן ווען אָט דער לבוש
ווערט אַראָפּגעוואָרפֿען בלייבט דער גאָלד לעבען ווי געווען.
דײַ מאַטעריאַליסטישע פֿילאָזאָפֿיע זעט אָן דעם, וואָס מען רופֿט
אָן ווילען, שכל, גײַסט, גײַשט מער, ווי העכערע פֿאַרױקעלטע-
רע און קאָמפּליצירטערע קרעפֿטען פֿונױם קערפּער. אײַנער
גאָמען „נפֿש“ דאַרף מען פֿאַרשטײַן גײַשט מער, ווי אָט דעם
גאַנצען קאָמפּלעקס פֿון אָט דײַ העכערע קערפּערלעכע קרעפֿט-
טען. דער שכל, אָדער אַנאָנער פּסיכישער אָקט, אײַז גײַשט
מער, ווי אַ פּונקציע פֿונױם מוח, אמת זײַער אַ קוואַליפֿיצירטע
פּונקציע, וואָך אָבער, גײַשט מער, ווי אַ פּונקציע. דײַ פּסיכע
בכלל אײַז, אַלדוואָ, גײַשט מער, ווי דער סך-הכל פֿון אַלע הע-
כערע פּונקציעס פֿון דײַ געהירען. ווען עס הערט אױף דײַ טע-
טיקײַט פֿון דײַ געהירען, דאַן אײַז אױך אַ סוף צו יעדען פּסי-
כישען לעבען. וועגען דעם לעבען גאַבן טױט קען, אַלדוואָ, גאָר
קײַן רײַד גײַשט זײַן.

דײַ אײַדעאַליסטישע פֿילאָזאָפֿיע אײַז מער געײַגט
צום גלױבען, ווי צו דער אױפֿטאַטונג פֿון דײַ מאַטעריאַליסטישען.
אײַבערהױפּט קעמט דײַ אײַנעאַליסטישע פֿילאָזאָפֿיע קײַגען דער
באַהױפּטונג פֿון דײַ מאַטעריאַליסטישען, אָן דער גײַסט אײַז אַ פּראָ-
דוקט פּונױם קערפּער. לױט דער באַהױפּטונג פֿון דײַ אַנדעאַליס-
טישען קען גײַשט דײַ מאַטעריע — מעגען אײַרע קרעפֿטען זײַן
ווי פֿאַרויקעלט און ווי קוואַליפֿיצירט, — פּראָדוצירען אײַר
פּולען קײַגענאָץ — גײַסט.

דײַ פֿאַזײַטווע וויסענשאַפֿט, וואָס וויכט גלייך אָפּ אַ
פּונױם מאַטעריאַליזם, אַן פּונױם אײַרעאַליזם, כאַטש זײַ אַנעיקענט

דלם צוואַמענהאַנג צווישען קערפער און גייסט, כאָטש זי באַ-
וויינט אויף שרייט און טרייט וויאַזוי קערפער איז אָפהענגיק
פֿון גייסט און גייסט פֿון קערפער, כאָטש זי באַוויינט באַזונדער
ובמזמתיים, אַז עס גיבט נישט קיין אַינן זעעלישע באַוועגונג,
וועלכע דער קערפער זאָל נישט באַגלייטען מיט אַ געוויסער
ענדערונג, דאָך קומט זי, אינ'ם געשטאַלט פֿון אירע העכע-
רע פֿאַרשטייער נישט צום פֿאַראַלעליזם (גלייכטעטיקייט פֿון
גייסט און קערפער), נאָר צום פֿאַשלוס, אַז די וועזענליכע-
לעכע קייט פֿון דער פֿסיכע („נפֿש“) איז אונז לחלוטין אומ-
באַקאַנט. מיר ווייסען נאָר אירע אויסערונגען, וועלכע גייען
האַנט באַ האַנט מיט די פֿיזישע אויסערונגען, אָבער וואָס איז
לויט איר עצם מהות, וואָס איז לויט איר אורשפרונג און
זינגענטלעכער טבע—דאָס איז פֿאַר'ן פֿאַרשערס אויג אינגאַנצען
פֿאַרהילט.

די ייִדישע מיסטיק (קבלה) האָט, אָבער, אין דעם גאָר
אַנ'אנדער שיטה.

רבי חיים וויטאַל און נאָך אים דער רב זעען אין דעם
מענטשען צוויי נפֿשות. דערמיט קימען אַלע קריגערייען וועגען
דעם מענטשענס נפֿש צו אַ העכערער אייניקייט. דאָ ווערט נאָך
גישט גערעט וועגען די גאָר הויכע ספֿערען פֿון דעם מענ-
טשענס איבערלעכער וועלט ווי „רוח“ נשמה“ „חיה“ „יתירה“,
נאָר וועגען דער ספֿערע, וואָס הייסט „נפֿש“. ווילען די מקובלים
האַבען, אַז אויך אַט די זעעלישע ספֿערע, וועגען וועלכער אַלע
רעדען, איז באַזונדער נישט אַיין ספֿערע, נאָר צוויי באַזונדערע
ספֿערען. עס איז דאָ אינ'ם מענטשען אַ „נפֿש הטבעית“ (נאָ-
טירלעכע זעלע) און אַ „נפֿש אלהית“ (אַ געטלעכע זעלע). די
נאַטירלעכע זעלע רוט אין דעם מענטשענס פֿלוט און איז
אָפהענגיק פֿונ'ם מענטשענס פֿיזישען לעבען; די געטלעכע זע-
לע רוט, אָבער, נאָר אינ'ם מענטשענס שכל און איז דורכאויס
אַקטיוו. די נאַטירלעכע זעלע איז אַ ריין אָרגאַנישע זעלע,
זי איז דורכאויס איינגעוואָרצעלט אין אַלע געוויינלעכע נאַטיר-
קירעפטען. לויט איר אָפּשטאַמונג, זינגונגען און סימפּאַטיע.

איז זי דורכױס ערדיש און וועלטלעך. דערביי איז זי גאָר גישט, ווי עס מײנען אלע לייַ מעגלעכסטע טעאָלאָגען, דורכױס זינדעריק, שלעכט און זינדיק. אדרבא זי קען אין זיך האָבען זייער און זייער גוטע און שייע אייגענשאַפטען, ווי ליבע, פֿרױנטשאַפט, רחמנות, וכדומה. עס זענען דאָ אלערלייַ „נאַטיר-לעכע זעלען“: עס זענען דאָ באמת פֿינצטערע און שלעכטע זעלען, וואָס שטאַמען, לויט דער טערמינאָלאָגיע פֿון דער קבלה, פֿון שלש קליפות הטמאות (דרייַ אומרייַנע אויסערלעכ-קייטען) — רוח סערה, עני גדול ואש מתלקחת (שטורמוינט, גרויסער וואָלקען און בראַנדפֿייער) עס זענען, אָבער, דאָ „נאַ-טירלעכע זעלען“, וואָס שטאַמען פֿון „נוגה“ (שיין). אָט די קליפה (אויסערלעכקייט), ווי עס ווײַט שוין איר נאָמען „נוגה“ (שיין), ענטהאלט זי אין זיך אן גוטס און שלעכטס (שיין, אָבער אָהן הייליקער ממשות). די לעצטע זעלען קענען אין זיך האָבען נאַטירלעכע גוטע מדות, — מען איז, אָבער, מיט דעם גוטען אין זיי גישט זיכער. עס קען קומען דאָס שלעכטע און פֿאַרווישען דאָס גוטע. עס קומען די לייַרנשאַפטען, גאווה, פֿעס און פֿאַרטונקלען דעם לכּוֹקען שיין. אַנדערש באַשטייט, אָבער, די זאך מיט דער „נפש האלהית“, וואָס איז דאָ אינעם מענטשען. זי וועט שוין קײנמאָל פֿונעם גוטען נישט אָפּטרעטען; זי וועט שוין קײנמאָל פֿונעם רעכטען וועג נישט אַוועקגיין; זי זעט זיך שוין פֿון קײן זאך און דער וועלט גישט לאָוען פֿאַר-פֿירען. זי איז לויט איר טיפּסטען מהות — רייַנע געטלעכקייט.

וויאָזוי זשע קען זי זינדיקען?

אָט די באַהיפּטונג פֿון די מקובלים שטימט באמת מיט דעם איינפֿאַכען און קלאָרען זין פֿון דער תורה. פֿון איין זייט זעט מען אין דער תורה כּמעט ווי אַ מאַטעריאַליסטישע אויפֿ-פֿאַסונג פֿון „נפשׁ“. איר לעזט דאָרט: „כי אדם הוא הנפשׁ“ און „נפשׁ כל בשר דמו הוא“. פֿון דער צווייטער זייט זעט איר, אָבער, אַז די תורה שטיצט אירע מצוות אויף דעם היפּט-זאָץ: „כי בצלם אלהים עשה את האדם“. וואָס זשע מײַנט מען מיט אָט דעם „צלם אלהים“? מײַנט מען דערמיט דעם אויסערלעכען?

געשטאלט פון דעם מענטשען? באטראכט דען תורת משה דאָס
 געטלעכקייט אלס געשטאלט? און וואו איז דער, בי לא
 ראיתם כל תמונה" (איר האָט קיין געשטאלט נישט גע-
 זען)? מיט דעם, אלס אלהים" מינט מען, אָבער, נישט אנדערש,
 ווי דאָס איז נערלעכע געשטאלט פֿונ'ם מענטשען, דאָס
 אייביקע און געטלעכע, וואָס איז אין אים. (וע די ערשטע
 פרקים פֿון מורה' און זע דעם ליובאוויטשערס, דרך אמונה'
 אויפֿן וואָרט, "צלם"). די תורה רעדט, אַלדוּאָ, וועגען צוויי
 נפֿשות': וועגען איינע, וואָס איז אַ ריין אַרגאָנישע, אַ וועג-
 טאָרישע, וואָס לעבט אינ'ם מענטשענס בלוט, אין זיין טעם-
 פֿערטעם, און די צווייטע אַ ריין געטלעכע, וואָס רוט
 אין דעם מענטשענס שכל און לייטערט דעם מענטשען, ליי-
 טערט און רייניקט זיין בלוט, הייבט אים העכער און העכער,
 פֿירט אים צו דעם אין-סוף.

ווי קומט פֿאַר אַנאָיביקער קאַמף אין דעם מענטשען
 צווישען אָט די צוויי נפֿשות. דאָס איז נישט דער געוויינלע-
 כער קאַמף צווישען "יצר הרע" אין "יצר טוב". דאָ איז גאָר
 אנאָנדער אַרט קאַמף. דאָ איז דער קאַמף צווישען נפֿש
 הטבעית" און דער "נפֿש אלהית", צווישען דעם ריין-אַרגאָני-
 שען און ריין-געטלעכען. ווי מיר האָבען שוין געזאָגט קען די
 ריין-אַרגאָנישע זעעלע אויך פֿאַרמאָגען אין זיך פֿיל גוטס. דאָך
 קעמפט מיט איר די ריין געטלעכע זעעלע אומאויפֿהערלעך. די
 נפֿש אלהים" שטרעבט צו פֿאַרוואַנדלען דאָס בלוט — אין
 מוח, מוח — אין שכל, שכל — אין געטלעכקייט. די גאַנצע
 באַשטימונג אין אויפֿגאָב פֿון דער "נפֿש אלהית" איז צו אויפֿ-
 הייבען די נאַטור, לייכערען זי, רייניקען זי, פֿאַרגעטערען
 זי, זי דערגרייכט איר ציל נאָר דאָן, ווען זי פֿאַרוואַנדעלט
 אויך די ריין-אַרגאָנישע זעעלע (נפֿש הטבעית, נפֿש החיונית,
 נפֿש הבהמית) אין געטלעכקייט. זי דערגרייכט איר ציל נישט
 דאָן, ווען זי איז מנצח דעם אזוי גערופֿענעם "יצר הרע",
 נאָר ווען זי מצטט פֿון דעם "יצר הרע" זעלבסט — "יצר
 טוב".

דער גרונטשטריך פֿון דער „נפש אלהית“ איז דאָס, וואָס זי אָנערקענט קיין זאך אין דער וועלט נישט אויסער גאָטהייט, דאָס הייסט: זי אָנערקענט נאָר די גאָטהייט פֿאַר דעם אמתען ישׁ; דאָס, וואָס מען רופֿט געוויינלעך אָן „ישׁ“, נאָטור אַלערליי מעגלעכסטע וועלטען, אַלערליי מעגלעכסטע ברואים, אָנערקענט זי פֿאַר נישט. זי זעט אין דעם אַלעמען, וואָס מענטשען רופֿען געוויינלעך אָן „ישׁ“ נאָר אויסערלעך שײן, פֿאַרשטע- לעניש, פֿאַרבלענדעניש („אחיות עינים“).

בשעת די „נפש הטבעית“ פֿרײט זיך מיט אַלעם דעם, וואָס זי זעט און הערט, פֿילט און געניסט, בשעת זי זעט פֿאַר- בען, קלאַנגען, זאכען און ווערט גאָך דעם מאַגעטיש געצויגען און פֿאַלט אין דעם אַרײַן און זינקט אין דעם, גיט איר די „נפש אלהית“ צו פֿאַרשטיין, אַז אַלעס דאָס, וואָס זי עמ- פינדעט און געניסט, האָט נאָר אַ זין און אַ ווערט אויף וויפֿיל פֿון דעם ווערט גענומען צו דעם אמתען אמת — צו דער גאָטהייט.

בכדי צו פֿאַרשטיין קלאַר און ריכטיק, וואָס דער רב מינינט מיט זײַן „נפש אלהית“, מוז מען נעמען אין אַכט דעם חב״ד'ישען פֿתח, וואָס הייבט זיך אָן מיט די ווערטער: „פעם אחת נכנס רבי משה אל הרב“. דאָס איז אַ שמועס, וואָס איז פֿאַרגעקומען צווישען דעם רב און אַינעם פֿון זײַנע גרעסטע חסידים רבי משה ווילענקער. רבי משה גיט אַרײַן צום רב, זאָגט אים דער רב: זאָג מיר: וואָס איז גאָט און וואָס איז נשמה. ענטפֿערט רבי משה: איך ווײס נישט. זאָגט אים דער רב: און איך ווײס יאָ...

- וואָס?
- דאָס, וואָס איז קלאַר פֿאַראַנען און חוץ אים איז קיין זאך נישט קלאַר פֿאַראַנען — דאָס איז גאָט.
- און וואָס איז נשמה?
- דאָס אין דעם מענטשען, וואָס האָט אַ צו-קאָך אין דעם עיני, אַז נאָר גאָט איז קלאַר פֿאַראַנען און חוץ אים איז קיין זאך קלאַר נישט פֿאַראַנען — דאָס איז נשמה.

הלל צניטלין.

אין דעם כתב, וואָס איז געשריבען האַלב לשון-קורש
אין האַלב ייִדיש, זענען דאָ פאַרשידענע פרטים פֿון אָט דער
זעפֿינירונג, נאָר פֿאַר אונזער ענין איז וויכטיק דער כלל פֿון
אָט דער דערקלערונג, וואָס עס הייסט „גאָט“ און וואָס הייסט
„נשמה“.

עס ווערט דאָרט נאָך צוגעגעבען: „ווייל די נשמה איז
אַ חלק אלוה ממעל, דערפֿאַר האָט זי אַ צו-קאָך אין דעם ענין,
אז נאָר גאָט איז קלאָר פֿאַראַנען און חוץ אים איז קיין זאָך
קלאָר גישט פֿאַראַנען“.

דאָס הייסט אויף אונזער לשון: אין דעם מענטשען איז
דאָ עטוואָס אַזעלכעס, וואָס באַגרייפֿט מיט אַ באַזונדער קלאָר-
קייט, אַז נאָר דאָס געטלעכע, דאָס איבערע, דאָס אומגרייפֿ-
באַרע, דאָס געהיימענישפֿולע, האָט אַ פֿעסטקייט, אַ זיכערקייט,
אין אַייביקייט, און אַלעס, וואָס מיר רופֿען געוויינלעך וועלט
און לעבען, האָט אַ שינבאַרע עקזיסטענץ, ווייל דאָס ווערט
געביטען, ווי אַ קאללידעכקאַט און פֿאַרשווינדעט, ווי שאַטענס.
פֿון וואַנען קומט, אָבער, אין דעם מענטשען אָט דאָס
הכּכּערע באַוווּסזיין? — דערזיך ענטפֿערט דער רב: „ווייל עס
איז אַ חלק אלוה ממעל האָט עס אַ צו-קאָך אין דעם ענין.
א. א. וו.“ אַלס אַ טייל פֿון דער גאָטהייט באַגרייפֿט עס דאָס
גאנצע, ווייל דעם מענטשענס נשמה איז זעלבסט געטלעך
דערפֿאַר באַגרייפֿט עס דאָס געטלעכע אַלס דאָס גרעסטע גע-
וויסהייט. עס האָט „אַ צו-קאָך אין דעם ענין“. דאָס הייסט: עס
האָט אַ באַזונדער ליבע פֿאַר דעם געטלעכען, אַ באַזונדער
התלהבות, אַ באַזונדער השׂק, אַ באַזונדער זין פֿאַר דעם,
אַ באַזונדער געשמאַק פֿאַר אַלעס, וואָס רירט אָן זי אַייביקייט.
דער רב באַגרייפֿט, אַלדוואָ, דאָס געטלעכקייט פֿון דעם
מענטשענס נשמה גישט אַלס סתּם טייטע דאָנמע, נאָר עטוואָס
פֿילעך צו דעם, וואָס געהערט האָט באַזונדער, אַז די וועלע
מוז זיין זונענהאַפֿט, זאָנסט וואָלט זי די זון גישט אַיפֿגעפֿאַסט.
אַזוי דענקט אויך דער רב, אַז דעם מענטשענס זעלע מוז
זיין געטלעך, זאָנסט וואָלט זי קיינמאָל גישט דערגרייכט צו

דער אידעע פון גאטהייט און וואלט זי. די גאטהייט, קיינמאל
נישט איינגעפאסט, זאל זיין אפילו אין געוויסע מאמענטען,
אלס די קלארסטע און העכסטע געוויסהייט.

גאט באגרייפען מיר, אלדנא, נאך דורך אונזער, נפש
אלהית. וואס ענטהאלט אין זיך די, נפש אלהית? — דאס
באוויסטוויין פון דער געוויסהייט און פון דעם, אז אלעס אי-
סער איר זענען נישט מער ווי שאטענס. דערפון פאלגט דער
מאסטטאג, מיט וועלכען זי מעסט אלע זאכען און אלע טא-
טען פון דער וועלט. פאר דער, נפש אלהית "עקזיסטירען נישט
קיינ סתם זאכען און טאטען, נאך יעדע זאך אין דער וועלט
קען געהערען אדער צו דער גאטהייט, ווען דאס ווערט אויפ-
געהויבען צו דער גאטהייט, אדער צו דער, סטרא אחרא,
ווען די זאך ווערט נישט אויפגעהויבען צו גאט. אויף דעם
ארט, וואס אנדערע מקובלים דענקען, אז, סטרא אחרא" בן-
טייש גרויזאמע, שרעקלעכע, אומריגע קרעפטען, דענקט דער
רב, אז יעדע זאך און טאט אין דער וועלט, וויבאלט עס
איז נישט צו גאט געווענדט, געהערט עס צו דער, סטרא אחרא"
(בוכשטעבלעך: "סטרא אחרא" — איין אנדער זייט). געהער
עס נישט צו גאט, געהער עס צו דער אויסעילעכער וועלט,
צו דער וועלט פון טישונג און נארעריי.

די, וואס זענען אין אט דער באהיפטונג פונם רב צו
שטרענגען ריגאריזם פארגעסען, אז דאס, אייגענטלעך, האט
אויך דער בעש"ט באהיפטעט: וסרתם — ועבדתם אלהים
אחרים". ווי איר קערט נאך איין האך אפ פון אמת דינט איר
שוין פרעמדע געטער. זיי פארגעסען אויך, אז שוין רבינו בחיי
אין, "חבת חלבבות" האט באהיפטעט, אז ס'גיבט נישט אויף
דער וועלט קיין סתם-זאכען, זאכען, וואס זענען נישט קיין
מצוה און נישט קיין עבירה, נאך יעדע זאך און יעדער טאט
זיין דער וועלט מוז זיין אדער א מצוה אדער א עבירה.

די גאָלדענע זאָנג.

„אין איין שאַצקאמער—דערציילט דער רב ר' בונם—
האָב איך געזען אַ זאָנג, וואָס יעדעס קערענדעל זינגט איז
לויטער גאָלד. מײן רבי, דער ייד פֿון פּשוּטאָ, איז אויך אזא
גאָלדענע זאָנג.“

די ערד פֿון פּוילען האָט די גאָלדענע זאָנג געבוירען.
די זון פֿון לובלין האָט זי געקוישט, געלאָזט וואַקסען זייער
גרויס, ענדלעך האָט זי אירע שטראַלען פֿיניט זאָנג אָפּגעטון,
אויף דער ערד איז פֿאַר איר מער קיין אַרט נישט געבליבען,
ביז מען האָט זי געמוזט און אוצר המלך אָפּגעפֿען.
העל האָט געלויכטען די זון פֿון דעם לובלינער חוזה
(„החווה מלובלין“), דער ייד פֿון פּשוּטאָ איז צו איר צוגע-
קומען, לאַנג האָבען זיי אָבער, ביידע נישט געקענט שטענען—
צוויי זונען אין הימעל גיבט עס נישט..

די פּלאַנעטען, וואָס האָבען זיך געדרייט אַרום דער זון
פֿון לובלין האָבען נישט געקענט צווען, זיי עס גייט אויף אַ
צווייטע זון. די צווייטע זון האָט אָבער, געזען איר אייגענעם
וויילען געשנינגט, די „גאָלדענע זאָנג“ איז אַזוי ברייט געוואָק-
טען, ביז זי איז געוואָרען זונענארטיק..

נאָך אלט יונגערימאָן איז דער ייד פֿון פּשוּטאָ געוואָן-
רען אַ תּלמיד פֿון רבי יעקב-יחזק פֿון לובלין. צווישען רבין
און תּלמיד האָבען, אָבער, געהערשט — באַזונדערס אין די
לעצטע יאָרען פֿון זייער ביידענס לעבען אויף דער ערד —
אַ טרויעריק מיטפֿאַרשטענדעניש. אין דער צייט, וואָס דער לוב-
לינער האָט ליב געהאַט זיין תּלמיד, ווי אַנאָיגען קינד און

1) געשריבען אין יאָר תרע"ד צום הונדערטסטען יאָרצייט פֿיניט יוד.

הָאָט אַיִם געהױט, ווי אַנאָױג פֿון קאַפּ, הָאָט ער זיך דאָך גע-
 לאָזט אָנרעדען פֿון פֿאַרשידענע חסידים, וואָס האָבן נישט
 געקענט צווען, ווי צענטױענטער יידען פֿאַרהױליקען דעם „ייד
 פֿון פּשׂיחאָװ“. די דערמאָנטע חסידים האָבען קיין שלעכטס נישט
 געמױנט. זײ האָבען, אָבער, געפֿילט דאָס, וואָס משהס תּלמיד
 הָאָט דערפֿילט, דערזענדיק, אַז אלדד ומידד זאָגען נביאות און
 מחנה...

משה הָאָט אויף דעם געענטפֿערט: „מי יתן והיה כל עם
 ד' נביאים“. דער לובלינער הָאָט, אָבער, צײַטענוויײַס אַזוי גע-
 טײַטשט דעם פּסוק: „מי יתן, וואָס פֿאַר אַ גוטס קען עס שױן
 געבען, והיה כל עם ד' נביאים“, אַז יעדער אײַנציקער וועט
 זיך האַלטען פֿאַר אַ נביא...
 דער לובלינער הָאָט אין זיך פֿאַראַײַניקט די גרעסטע

גױטסקײַט מיט דעם שטאַרקסטען צאָרן, די עקסטע ווייכקײַט מיט
 דער עקסטער שטרענגקײַט, רחמנות מיט קפּדנות, עקסטע ענוה
 מיט איבערלעכען שטאַלץ צוזאַמען, מאַכען פֿון זיך נישט מיט
 נישט, און דאָך — „אל תגע בי“...

עס הָאָט געשײַנט דעם גרױסען רבין פֿון לובלין, אַז דער
 „ייד פֿון פּשׂיחאָװ“ וויל זײַן שטעל ירשנען נאָך בחייו. געזען
 הָאָט ער, אַז זײַער אַ גרױסער עולם פֿאַרט צו זײַן תּלמיד, —
 און כאָטש דער אמת איז געווען, אַז דער „ייד“ הָאָט דאָס אַלץ
 נישט געקענט ריפּערטראָנען, אַז ער הָאָט אַלעמען געטריבען
 פֿון זיך, אַז עס איז אים קײַנמאָל אױפֿן רעיון נישט אַרױפֿגע-
 גאַנגען צו ווערען רבי, הָאָט זיך אים דאָך געדאַכט, אַז דער
 „ייד“ גראָבט אונטער בסתר זײַן אױטאָרײַטעט...

אַט די באַשולדיגונג הָאָט געקאָסט דעם ייד דאָס לעבען
 ער, אַ מענטש מיט אַנאָטלעטישען קערפּערבױן ער, וואָס
 ווױנענדיק אין דאָרף באַ זײַן שווער, פֿלעגט ער בײַשטײַן
 גענען צען פּויערים, וואָס פֿלעגען זיך באַרען מיט אים; ער,
 וואָס הָאָט באַווױזען גבורות, ווױאָזי צו אַבערוועגען מיט אײַן
 האַנט צען מענטשען; ער, וואָס הָאָט — ווי עס גיבען איבער
 זײַנע מקורבים — נאָך אַ קלײַנער צײַט פֿאַרן טױט באַווױזען

ה ל ל צ י ט ל י נ

צו צעקנאקען צען הארטע, סטארקע ניס'עך, אריינלוינגענדיק זיי צווישען די פֿינגער; ער, וואָס זיין ניט קיין היכער, אָבער אינען-העסטער גוף האָט מבטיח געווען לאַנגע, לאַנגע יאָרען, האָט דערלעבט קיים צו פֿינף און פֿערציג יאָר...

און עס איז געווען באמת אַ האַרץ-ווייטיקן וואָלט כאָטש דער "ייד" געוועזט זיין אַ מענטש, וואָס מאַכט פֿון זיך אַ וועזען; וואָלט ער כאָטש געוואָלט, אַזווייל וואָלט צו אים פֿאַרען און ער, נאָר ער, וואָל זיי מוזיק-זיין; וואָלט און אים געווען כאָטש אַ צענטוויזענט חלק פֿון דער "גאווה", וואָס זיינע גענער האָבען אים צוגעשריבען. באמת האָט מען, אָבער, געקאָנט וואָגען צו אַלע די, וואָס האָבען מלשין געווען אויף אים פֿאַרן ליבליכער, "חיה" און זיי האָבען גורם געווען דורך דעם, אַז דער "חיה" וואָל אים פֿאַרפֿאַלגען; איך לא יראים לדיבר בעברי במשה?..."

"והאיש משה ענו מאד מפל האנשים אשר אל פני בארמה" ..

פֿאַרשיינט זיך, אַז איך מיינן דאָ גיט צוגלייכען אַ רבין, אפילו דעם גרעסטען צו משהן. משה" איז, אָבער, דער העכסטער, "דעת" פֿון פֿל ישראל אין דער אָדער אין יענער צייט. אין יעדען דור איז, דערנאָכער, דאָ אַ גרעסערע אָדער אַ קלענערע דערשיינונג פֿון בחינת משה-דער ערשטער גואל-און פֿון בחינת משיח-דער לעצטער גואל און אַזוי-ווי די זון שפּיגעלט זיך אָפּ אין יעדען טראָפען וואַסער, אַזוי שפּיגעלט זיך אָפּ די גרויסע נשמה פֿון משה אין יעדען ליכ-טיקען ייִדישען גיסט באַזונדערס. און אין אַזעלכע גרויסע הייליקע גיסטער, ווי דער "ייד פֿון פּשיסחא", שפּיגעלט זיך אָפּ די נשמה פֿון משה באַזונדערס שיינ, און וואָס מער אָט דער גיסט ענטהאַלט אין זיך "משה", אַלץ מער ענטהאַלט ער אין זיך אמתע ענות...

שוין דער נאָמען "דער ייד" באַווייזט מיט וועמען מיר האָבען דאָ צו טון. ער האָט געהייסען אזוי: דער רבי פֿון ליבלין. האָט ער, אָבער, גיט געוואָלט, אַז מען וואָל אים

רופען בשם רבו, האָט ער אַלעמען געבעטען מען זאָל אים
רופען סתם—א ייד". באַרײַמט איז ער געוואָרען אין פּוילען
און בכל תּפוצות ישראל מיט זײַנע גאָנזשע חדושים.
ער פּלעגט, אָבער נישט וועלען, אז מען זאָל אים
רײַמען פֿאַר די חדושים, פּלעגט ער שטענדיק איינשמועסען
דעם עולם, אז די חדושים זענען נישט זײַנע. פּלעגט מען זיך,
אָבער, אַמאָל צו אים צוועצען: וויזו אינז די ספּרים פֿון וואָ-
גען דו נעמסט, ווי באַלט די חדושים זענען נישט זײַנע
פּלעגט ער ענטפֿערען: איך האָב זײ געהערט פֿון א יידען...
דער נאָמען "ייד" האָט באַוונדערט געפּאסט צו זיך
פּשטות און צו זײן תּמימות. כאָטש ער האָט געפּירט דעם
האַרסטע, שווערסטע און שטרענגסטע לעבען פֿון אַנאַקסעס.
אזוי אז טובל-זײן זיך אין א טײַך אין די גרעסטע פּרעסט
איז באַ אים געווען אַ מין קינדערשפּיל, דאָן האָט ער זיך
קײַנמאָל אין לעבען נישט געהאַלטען פֿאַר עפעס "צ חסיד",
נאָר פֿאַר אַ נאָרן געוויינלעכען און איינפֿאַכען ייד. געכמער:
ער האָט געהאַלטען, אז ער דאַרף ערשט ווערען א ייד.
דער "שפת אמת" זאָגט וועגען אים, אז ער איז אַלע טאָג
געוואָרען פֿון "נישט-ייד"—"ייד". דאָס הייסט: אַלע טאָג האָט
ער זיך פֿאַרגעשטעלט, אז ער איז דאָך איינגעשטלעך נאָך קײַן
ייד נישט און ער דאַרף ערשט דורך מעשים טובים צו ווערען א ייד...
און אָט זײ גרויסע פּשטות און תּמימות, וואָס ער האָט אַרײַנג-
געטראָגען אין זײן לערנען, אין אים זײן דאווענען און אין זײן באַגײן
זיך מיט מענטשען האָט ער אַרײַנגעטראָגען איבער הויפט אין דעם,
וואָס ער האָט געהאַלטען פֿאַר דאָס וויכטיקסטע אין זײן לעבען,
אין דעם ענין פֿון אָפּגעבען דאָס לעצטע פֿאַר אַרעמעלייט.
ער האָט אין דער היגיוכט נישט געוואָלט וויסען פֿון
קײַנע שפּיצלעך. ער פּלעגט פּשוט אָפּגעבען פּליץ, וואָס ער
האָט פֿאַרמאָגט דעם ערשטען בעסטען אַרעמאָן, וואָס ער פּלעגט
אָנטרעפען—און אַ סוף. ער פּלעגט לחלוטין נישט וועלען
האַלטען קײַן געלט באַ זיך. איינמאָל—דערציילען חסידות—
האָט ער באַקומען עפעס געלט שפעט אין אווענט, בעת ער

ה'זגענוגט און שוין געשלאסען. האָט צו יאָן נישט געקענט
 אינהאלטען און האָט אויפגעוועקט עמיצען פון זיין הויז-
 געזונט, און יענער זאָל גיך לויפען אינמיטען נאָכט און צוטיג-
 לען פֿאַר אַרעמעלייט דאָס געלט, וואָס ער האָט באַקומען.
 מ'זעהט אָס דער עקסטער נדיבית זייער האָט ער פֿיל געליטען
 פֿון זיין צווייטער פֿרוי, וועלכע האָט פֿיל ופֿיל נישט אינגע-
 שטימט מיט דער מינונג, און געלט איז נאָר דערויף באַשאַסען
 געוואָרען. מען זאָל עס וואָס גיכער צוטיילען...

אויף דעם באַדען איז אַזאָל אויסגעבראַכען אַ מחלוקת
 צווישען אים און צווישען זיין רבי'ן דעם חוזה פֿון לובלין.
 ווידער אָהן די מינדסטע טויל פֿון זיין זיס. די זאָך איז אַזוי
 געווען: די טויזענטער חסידים, וואָס האָבען פֿאַרגעטערט דעם
 לובלינער זענען אלעמאָל גרייט געווען אָפּצוגעבען גאַנצע
 פֿאַרמעגענט, פֿרי צו דערזענען אַ זאָך, וואָס האָט אַ וואָסער
 נישט איז שייכות צו זייער רבי'ן איינמאָל, בשעת דער "יוד"
 איז געווען אַן לובלין און האָט געלעבט אין שרעקלעכער
 אַרעמקייט, אַזוי אַז ער האָט קיין העמד נישט געהאַט אויפֿ'ן
 ליב, האָט אים זיין רבי, דער חוזה, געגעבען זינס אַ העמד.
 דער "יוד" האָט גענומען דאָס העמד און האָט עס אָפּגעגעבען,
 חוץ זיין שטייגער איז געווען, דעם ערשטען, בעסטען אַרעמאָן.
 וואָס ער האָט באַגעגענט, זער אַרעמאָן האָט גענומען דאָס
 העמד און האָט עס פֿאַרשכורט אין אַ יידישען שנק. דער
 שענקער, צו אַנזערע מענטשען, וואָס זענען דערצו געווען,
 האָבען דערקענט, און דאָס העמד געהער צום רבי'ן. בקצור
 מען האָט איבערגעגעבען דעם לובלינער, און דער "יוד" איז
 אַזוי ווייט מזיל און דעם רבי'נס מתנה, און ער לאָזט זי וואָל-
 גערען אין שענק. דער "יוד" האָט אים דערציילט ווי די זאָך
 איז געווען און האָט דערמאָנט דערצו דעם פֿטוק; ער בער
 ער וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו. פֿאַר דער נשמה דאַרף
 מען אלץ אָפּגעבען. דער לובלינער האָט זיך אָפּער, פֿון דעם
 גיטש באַרוימט.

עס איז דערביי זייער כאראקטעריסטיש א ווערטעל פון דעם „ייד“:

אפיקורסות איז זייער און זייער א שלעכטע זאך. אלץ וואָס גאָט האָט באַשאַפֿען מוז דאָך אין זיך האָבען אַ גוטע זאָך אַזוי. וואָס פֿאַר אַ גוטס איז, אָבער, דאָ אין אפיקורסות אַמאָל איז, אָבער, גוט אַזוי אַנאָפיקורס צו זײַן. דאָס איז דאָן, ווען דער אָרעמאַן שטייט פֿאַר דיר און דו דאַרפֿסט אים העלפֿען. גראָד דאָן ווערטו מיטאַמאָל אַ גרויסער „חסיד“ און אַ גרויסער „מאמין“ און דו זאָגסט: זאָל אים גאָט העלפֿען... איז אָבער, גלייכער, אַז דו זאָלסט דאָן אַזײַן „אפיקורס“ זײַן אַ וויילע און זאָלסט באַ זיך טראַכטען: „ווען איך וועל דעם אָרעמאַן נישט העלפֿען וועט אים קײַנער נישט העלפֿען... קײַנער פֿון די ערשטע רביים אין פּוילען האָט נישט געהאַט אַזאַ פּרסום, ווי דער „ייד פֿון פּשיסחאָ“. אָט דער פּרסום האָט פֿאַרשאַפֿט פֿיל עגמת-נפשׂ דעם חוזה פֿון לובלין, זײַנע תּלמידים געוועזענע חסידים פֿון „ייד“, דעם הייליקען רבי מענדעל רימאַנאָווער, אַנדערע גרויסע צדיקים פֿון יענעם דור, מער פֿון אַלעמען אָבער—אים, דעם „ייד“ זעלבסט אים האָט געשראַקען נישט נור דאָס, וואָס דער פּרסום רופֿט אַרויס אומזוטע קנאה, נאָר אַזוי און אַיבערהויפּט דאָס, וואָס דער פּרסום מיטן כּבוד דערוועקען אַנדערע צו רביישקייט... די רביישקייט אין פּוילען האָט זיך דאָן ערשט אָנגעהויבען און שוין האָט דער „ייד פֿון פּשיסחאָ“ געזען מיט וואָס עס וועט זיך ענדיקען...

אַמאָל איז דער רבי ר' בונם אַרײַנגעקומען צום „ייד“ אין צימער און האָט אים דערווישט, אַז ער איז זייער שטאַרק פֿאַרטילט אין רעיונות און פֿון צײַט-צו-צײַט לאָזט ער אַרויס אַ קרעכץ, וואָס צוברעכט דאָס האַרץ:

— אפֿשר קען מיר דער רבי זאָגען אַזוי וואָס ער זאָרגט זיך אַזוי שטאַרק...

— איך האָב געטראַכט, האָט דער „ייד“ געענטפֿערט, וועגען דעם, אַז אין די גאָר אַלטע צײַטען האָבען די נביאים

מדריך געווען די וועלט בדרך הישר. נאָך זיי זענען געקומען—
 תנאים. נאָך זיי—אמוראים. נאָך זיי—רבנים אין שפּעטערדיקע
 דורות—מוכחים. אז די מוכחים זענען קאליע געוואָרען—זענען
 געקומען די רביים צו מתקן זיין. ווען דאָס וועט אויך קאליע
 ווערען—וואָס וועט דאָמאָלט זיין?...

באלט באַם אָנהייבען בליען ס'חסידות אין פּוילען האָט
 ער, אלדזש, שוין געזען, וואָס ס'וועט ווערען פֿון אים מיט דער
 צייט...

און ווער דען האָט עס געקענט זען, אויב נישט ער.
 וועלכער האָט פֿאַרמאָגט די זעווגס-קראַפט פֿונם „חווה“ מיט
 אַ צוגאָב דערצוו.

פֿון עלטסטע באַגלייגטסטע חסידים אין פּוילען האָב איך
 געהערט ווי דער „חווה“ פלעגט זיך אָפרופֿען וועגען „ייד“:
 — אונז ווייסען מיר, אז דער „ייד“ גיט העכער פֿון
 אונז. וואָס קענען מיר אָבער, העלפֿען, ווען דער רבי ר'
 אלימלך* האָט אונז געהייסען דאָ אָנשטעלען זיך...

דער „ייד“ פֿון זיין איד פלעגט, אָבער, אַזוי זאָגען:
 — אונז ווייסען מיר העכער פֿון דעם רבין, — דער רבי
 פֿון דער וועלט איז ער אָבער... דער רבי בלייבט זיך רבי,
 ווייל ער איז דער קוואַל פֿון חסידות; דעם תלמידס אויז
 זעט, אָבער, נאָך ווייטער...

(* ר' אלימלך פֿון ליזענסק, דער „זעט אלימלך“.)

דער יחיד און די רבים.

(עטוואָס וועגען קאָנץ.)

ווער איז געווען יענער איינזאָמער מענטש, וואָס איז גע-
ווען פֿאַרשלאָסען אין זײַן צײַמער גאַנצע זײַבעצען יאָר? ווער
איז געווען יענער, וואָס זײַן נאָמען איז אַזוי פֿאַרהײַליקט באַ
ײַדען און וועמענס איבערלעך לעבען איז פֿאַרדעקט מיט אַזאַ
געדיכטען שלײַער? וואָס האָט ער געוואָלט? צו וואָס האָט ער
געשטרעבט? וואָס האָט ער אַזוי לײַדענשאַפֿטלעך געזוכט און
גישט געקאָנט געפֿינען? וואָסערע ספֿיקות אָדער טרױערליקע גע-
דאַנקען האָבען אים אַזוי שטאַרק געפֿיניקט? פֿאַרוואָס האָט ער
אַזוי געטרײַבען און געיאָגט פֿון זײַך יעדען אײַנציקען, וואָס
האָט געוואָלט אין אים טיפֿער אַרײַנקוקען?

און וואָס איז עס פֿאַרט געשען צווישען אים — רב
מענדעל קאָצקער — און אײַנעם פֿון זײַנע בעסטע, איבערגע-
געבענטע תלמידים ר' מרדכי יוסף פֿון איזבּיצע, וועלכער איז
עפֿענטלעך אַרויסגעטראַטען קײַגען אים און איז געוואָרען פֿאַר
זײַך רבי? — און פֿאַרוואָס איז טאַקע אַ גרויסער טײַל קאָצ-
קער חסידים, צווישען זײַ טיפֿע, באַגאַבטע, רײַנע און ערלעכע,
אַוועק נאָך מרדכי יוסף, נישט מורא האָבענדיק פֿאַר דעם
רוגז פֿון זײַער פֿרײַערדיקען רבין, רבי מענדלען, אין וועלכען
זײַ האָבען פֿרײַער אַזוי שטאַרק געגלייבט און פֿון וועלכען זײַ
האָבען דערוואָרט גרויסע גײַטטיקע ישועות?

— און פֿאַרוואָס זענען ווידער באַ אים, באַ ר' מענד-
לען, געבליבען אַזויפֿיל חסידים? — וואָסער פּח האָט זײַ
אויפֿגעהאַלטען און צוגעצויגען צו רבי מענדלען, וועלכען זײַ
האָבען יאָרען-לאַנג אין די אײַגען נישט אָנגעזען? פֿאַרוואָס

זענען זיי אלע נישט אַזעק צו ר' מרדכי יוסף'ן, צו אַנדערע רביים אָדער סתם אין ארבע רוחות?

און וואָס איז פֿאַרט געווען דער אמתער מהות פֿון די ערשטע קאָזקער חסידים? עס איז קלאָר ווי דער טאָג, אז זיי זענען לגמרי נישט ענלעך געווען אויף היינטיקע חסידים, אפילו אויף די פֿייערדיקסטע פֿון זיי. די פֿאַרשידענסטע דערציילונגען וועגען זיי זענען, אָבער, ס'זיך איינע די צווייטע, אזוי אז ס'איז אומגעהייער שווער צו מאַלען זייער ריכטיק בילד.

זענען זיי געווען גאָר מענטשען פֿון לערנען און פֿון מלפּול? — געוויס נישט. זיי האָבען טאָקע פֿיל געלערנט; פֿיל פֿון זיי זענען אויך געווען גרויסע מפּללים. דאָס איז אָבער, נישט געווען זייער עיקר מהות.

זענען זיי געווען מענטשען פֿון חקירה און פֿילאָזאָפֿיע? א טייל פֿון זיי האָט געלערנט דעם „מורה נבוכים" און אַנדערע חקירה-ספֿרים. פֿיל פֿון זיי האָבען שטאַרק אַרביינגעטראַכט און די העכערע פֿראַגען. אויך נישט דאָס איז, אָבער, געווען זיי-ער אמתער מהות. זייער חקירה האָט נישט געטראָגען קיין באַשטענדיקען און קיין סיסטעמאַטישען טאַראַקטער. דאָס איז געווען נור אַ דראַנג, אַ שטאַרקע בענקשאַפֿט גאָך עטוואָס, און-אומבאַשטימטעס זוכען.

זענען זיי געווען מענטשען פֿון חומרות און דקדוקי מצוות? נעמען מיר אפילו אָן — אין מען מוז אזוי אָננעמען — אז די פֿאַרשידענע דערציילונגען וועגען דער התנהגות פֿון פֿון די ערשטע קאָזקער זענען שטאַרק איבערגעטרעבען, מוז מען דאָך אַלענפֿאלס אָנערקענען, אז נישט אין חומרות און דקדוקי-מצוות איז געווען זייער עיקר מהות.

זענען זיי געווען מענטשען פֿון פֿאַנטאַזיע און אוממיטעל-באַרען געפֿיל? — אַזעלכע זענען געווען פֿיל פֿון די וואָלינער און פֿאַדאָליער חסידים. די קאָזקער חסידים ווערען דערמיט נישט אויסגעשעפּט. אין וואָס-זשע איז פֿאַרט באַשטאַנען זייער אייגענאַרט, זייער וועזען, זייער פֿאַזונדער גייסטיקער פּרובּוּ? און וואָס זענען עס געווען די געהימע פֿעדיג, וואָס

הָעֵבֶען פֿאַרבוּדען די פּיל קאָצקער חסידים מיט דעם בּוֹהאַל-
טענעם אין פֿאַרשלאָסענעם רבין, וועלכער האָט צו זיך, אזוי-
סער יחידים סגולה, קנינעם אויפֿן שוועל גישט אַרױסגעלאָזט
און אפילו די יחידים סגולה — אויך זייער זעלטען?

פֿון אלע פֿאַרשידענע אגודות וועגן דעם אלטען קאָצקער
רבין נעם איך אַרױס נאָך איין קלאָרע זאך: אז ער, רבי מענ-
דעל קאָצקער, האָט גישט געקענט אַרױספֿערטראָגען דעם המון
מיט זינע אמונות, מיט זינע השגות אין דער בחינה פֿון
„וסביביו גשערה מאד“. ער איז געווען דער פֿייער, וואָס ברענט
אלץ, וואָס ס'קומט צו אים גאָענט. אין זיין פּאַציונג צו אַנ-
דערע איז ער געווען מער „פּהר יצחק“ אַנדער, „חסד לאברהם“.
אין לעצטען תּוֹך איז ער געווען געווען, ווי יעדער גרויסער
צדיק, — הייליקער חסד; דער אויסדרוק און די אויסערלעכע
פּאַציונגען זיינע זענען, אָבער, געווען דאָס, וואָס מען רופֿט
אַן אויף דעם לשון פֿון חסידות „גבורות קדושות“.

דערמיט, און נאָך דערמיט, דערקלערט זיך, לויט מיין
מיינונג, אלץ, וואָס ס'איז פֿאַרגעקומען צווישען אים, ר' מענד-
לען און זיין איבערגעגעבענעם תּלמיד ר' מרדכי יוסף פֿון איז-
ביצען, וואָס ס'איז פֿאַרגעקומען אין איין געוויסען שבת, נאָך
וועלכען אָדער אין וועלכען ר' מרדכי יוסף האָט זיך פֿון זיין
רבין פֿורש געווען און אַ גרויסע טייל געוועזענע קאָצקער
חסידים זענען אוועק גאָך אים; וואָס רבי מענדעל איז געווען
אזויפיל יאָרען פֿאַרשלאָסען און אָפּגעזונדערט; וואָס רבי מענ-
דעל האָט אזוי ווייניק תּורה געזאָגט און האָט נאָך זיך קנינע
כתבים גישט אַבערגעלאָזט; וואָס גישט גאָר סתם חסידים, נאָך
אויך צדיקים מפורסמים האָבען אזוי געציטערט און געפלאַטערט
פֿאַר ר' מענדעלס „קפירה“; וואָס ס'איז אזוי שווער, כּמעט ווי
אוממעגלעך געווען, צו געווינען ר' מענדעלס אָנערקענונג...

פֿון געוויינלעכע יידען, פֿון די, וואָס אַרבעטען און האָ-
רעווען אויף צו פֿאַרדינען פֿאַר זיך און די בני-בית דעם שטי-
קעל ברויט, האָט ער גישט אַבעריק פֿיל געפֿאָדערט. פֿון די,
וואָס האַלטען זיך, אָבער, פֿאַר „למדנים“ און „חסידים“ האָט

ער געפֿאָרערט אָהן אַ שיעור. ווען שוין לערנען — דאָרף זיין געלערנט אַ שטייגער, ווי עס האָט געלערנט אַ רמב"ם וכּמוּדה; ווען שוין חסידות און קדוּשה דאָרפֿען זיי זיין די חסידות און קדוּשה פֿון אַנ"אר"י הקדוּש וּפּדוּמה; ווען שוין עבודה — דאָרף זי זיין די עבודה פֿון שרפֿים...

ר' מענדעל האָט נישט געקענט זיין קיין אָנפֿירער פֿון מאַסען חסידים, ווייל ער איז געווען צו הויך, צו ווייט, צו פֿרעמד, צו הייליק. ער איז געווען פֿון ד.ס. וואָס קענען עטע-מען נאָר אויף די היכע פּערג און קענען נישט אַרײַבערטראָגן גען די לופֿט פֿון טאָל...

פֿון ר' מענדעלען איז דאָ אַזאָ ווערטעל: „ויקחו לי תּרומה — עטף זאָלט מיך נעמען וּבדלדק". ער האָט נישט געקאָנט אַרײַבערטראָגען קיין מינוסטע פּערזאָנ נפֿיצירונג, קיין מינוסטע הגשמה, קיין געוויינלעכע מענטשלעכע פּאַרשטעלונג און ענינים פֿון אלקות און קדוּשה ער האָט געוואָלט, אַז אַלע זיינע תּלמידים און חסידים זאָלען שטיין אויף דעמוזעלבען הויכען אָרט, וווּ ער איז אַליין געשטאַנען. אַ פּאָדערונג, וואָס אפֿילו יחידי סגולה האָבען זי נישט געקענט דערפֿילען...

וואָס זשע איז געוואָרען דערפֿון?

אַ היבשע טייל פֿון די קאָצקער חסידים האָט אָנגעהויבען צו בענקען נאָך אַ רבּין, וואָס זאָל שטיין נאָענט צו זיי; וואָס זאָל מער וויסען און בענטער נעמען צום האָרצען זייערע ווייזען און חסרונות; וואָס זאָל אַראָשגיין צו זיי, צו זייער מדרגה, און פֿון דאָרט, פֿון יענער מדרגה, אויפֿהייבען זיי; וואָס זאָל זיי זיין אַ פּאָטער, אַ ברודער, אַ זאָרגער, אַ טרייסטער, אַ שטראַפֿער און אַ היילער; וואָס זאָל לעבען מיט זיי און צוויי-שען זיי און זאָל יעדען איינציקען אָנווייזען, וואָס ער האָט צו טון, סײַ אין רוחניות, סײַ אין גשמיות...

זיי האָבען גוט געווסט אַז אין ר' מענדעלס התּרפקות איז דאָ אַ דבר גדול, וואָס גייט ווייט, ווייט אַבער זייערע מוחות אין השגות; זיי האָבען גוט געווסט, אַז ר' מענדעל ווייסט, וואָס ער טוט, און אַז דער וועג, אין וועלכען ער גייט

איז פאר אים דער ריכטיקסטער. זיי האָבען, אָבער, זייער
אייגענעם תיקון געזוכט און זיי האָבען געדענקט, אז זיי
קענען אים נישט געפֿינען באַ דעם, וואָס איז אזוי, מופלא
ונסתר פֿון זיי..

דער, תולדות יעקב יוסף פלעגט ליב האָבען צו אים-
טייטשען דעם מאמר: „כל שאינו מחויב בדבר אינו יכול להוציא
את הרבים ידי חובתו“ — אויף דעם צדיק, וואָס שטייט צו
הנליק, צו ריין, צו הויך און צו ווייט פֿון די „רבים“. דער
צדיק, פלעגט ער זאָגען, מוז האָבען אַן זיך עטוואָס אַזעלכעס,
וואָס פֿאַר זיי ניקט אים מיטן „רבים“, עטוואָס, אַן וואָס
ער איז אַ מחויב בדבר; ווען דער צדיק איז, אָבער, נישט
קײן „מחויב בדבר“, ווען ער שטייט אזוי הויך אַבערן המון,
אז עס פֿאַרניקט אים שוין גאַרנישט מיט דער ערד און מיט
די באַדערפענישען פֿון דער ערד און ער האָט שוין, דערציער,
מיט די נשמות פֿונ'ם המון קײן שום התקשרות נישט, קען ער
זיי נישט מעלה זײן און קען זיי נישט מתקן זײן...

אזוי פֿאַרשטיי אַך די אינערלעכע אומצופֿרידענהייט, וואָס
טהאָט געהערשט אַן דער סביבה פֿון אַ היבשען טײל פֿון די
אַלטע קאַצער חסידים, די אומצופֿרידענקייט, וואָס האָט נאָכ-
הער געבראַכט צו אַ גרויסער שפּאַלטונג, ווען עס האָט זיך
געפֿונען יענער צדיק, ר' מרדכי יוסף פֿון איזביצע (זינע תורות
זענען אָפּגעדרוקט געווען דורך זײן אייניקעל אונטערן נאָ-
מען „מי השלח“ — אַן איסערגעוויינלעך-טפֿער און גניט-
דיכער ספֿר; זײן זון, אויך אַ באַוווסטער צדיק און קדוש האָט
פֿאַרפֿאַסט אַ ספֿר, וואָס איז זייער גרויס אַן כּמות און אַן
איכות, און וועלכער דערקלערט טיף און ברייט די שיטה פֿון
זײן פֿאַטער — „בית יעקב“ אויף תורה; זײן אייניקעל, דעו
פֿאַטער פֿונ'ם היינטיקען ראַזווינער, איז געווען דער באַוווסטער
גאון און צדיק ר' ג'שון הענעך דער מחבר פֿון „סדר טהרות“
יכו' וכו'). וואָס איז געשטאַנען פֿיל גענטער צום „רבים“, האָט
מער פֿאַרומצען זייער פֿיין, האָט מער געוויסט זייער עלענט
האָט זיך מער אָפּגעגעבען מיט דעם תיקון פֿון נשמות, אַ

געווען אַ ספּעציעלער „עובר“ און אין דערזעלבער צייט — אַ מענטש מיט זייער גרויסע, הויכע השגות דערצייגן און געווען נאָך אַ טייל קאָצקער חסידים, אמת זייער און זייער אַ קליינער, וואָס ר' מענדעלס התרחקות האָט אים, אָס דעם טייל חסידים, אויך געבראַכט צו התרחקות. אויף וויפּיל ר' מענדעל האָט זיך מתרחק געווען אין סודושה, אויף אַוויפּיל האָט זיך יעדער איינציקער פֿון זיי מתחיל געווען אין קדושה, אויף אַוויפּיל האָט זיך יעדער איינציקער פֿון זיי מתרחק געווען אין זיינע אייגענע קירות און זיכענישען .. דערמיט דערקלערט זיך די דרייַסטקייט, מיט וועלכער ר' מרדכי יוסף האָט זיך גענומען צו „פֿירען פֿאַר זיך טיש“ אין דער צייט, וואָס ער האָט אַזוי פֿאַרהייליקט זיין רבין. ער האָט דערזען, אַז ר' מענדעלס צו גרויסע התרחקות ברענגט די מאַסען חסידים צו פֿאַרצווייפּלונג און אַ מיעוט פֿון זיי — צו דער סכנה פֿון הריסה...

ס'איז געקומען די שעה פֿון בירור, אַ גרויסער טייל איז אַוועק נאָך ר' מרדכי יוסעף; אייניקע חסידים זענען ווייט, ווייט אַוועק. אַ היבשער טייל איז, אָבער, געבליבען פֿעסט זיצען אין קאָצק. יענע האָבען זיך פֿון קיין זאָך אין דער וועלט נישט געלאָזט אָפּשטייטען און דערווייטערט ווערען... יעדער טייל האָט אַזוי געדענקט: ווייל ר' מענדעל איז אַזוי מרחיק — מוז מען זיך צו אים ערשט רעכט מקרב זיין. ווייל ער שטייט אַזוי ווייט און הויך, איז ער, און נאָר ער, דער צדיק האמת, עס איז בעסער זיין התרחקות פֿון אַנאָנדע-רענס התקרבות עס איז בעסער זיין שרייען און בייזערען זיך, אַנדער אַנאָנדערענס גוטע, זיסע רייז, עס איז זאָגאַר בעסער זיין קללה פֿון אַנאָנדערענס ברכה, זיי האָבען אויסגע-אייבענט געוויסט, אַז דער רבי וועט זיי קיינמאָל צו זיך ניט צולאָזען, עס איז זיי, אָבער, געפֿעלען געווען צו זיין און דעם שאַמען פֿונ'ם גרויסען מענטשען. עס איז זיי געפֿעלען געווען צו זיצען אין זיין בית-מדרש, צו אָפּשלאָגען זיינע שוועלען... רעדט ער מיט זיי נישט — דערזען זיי דאָך

אמאָל, דורך פֿיל מן, זיין געוויכט. גייט ער דאָך אמאָל דורך, לויפט ער דאָך אמאָל דורך. זאָגט ער זיי גיט קיין תורה — רוט אויף זיי פֿון ווייטען זיין שכינה. זיי קומען מיט אים גיט אין נאָנטער גייטקער באַזירונג — רוט, אָבער, פֿון ווייטענס זיין בחינת מלכות איבער זיי...

און אין דעם ליגט דער ס'ד פֿון יענער באַזונדערער אָרן-גינגליכעט און גייטקער הויכקייט פֿון די אַלטע קאָצקער חסידים. גיט זייער באַזונדער תורה און זייער באַזונדער עבודה האָט זיי אָפגעטילט פֿון אלע איבערקע חסידים, נאָר ר' מענדעלס דעלס שטעמפּעל, וואָס איז געלעגען אויף זיי, דאָס עכאָ פֿון ר' מענדעלס שטימ, ר' מענדעלס הויך, ר' מענדעלס השפּעה איז געווען פֿון ווייטען און דערפֿאַר — אויף אַ טייל — פֿיל גרעסער און שטאַרקער ער האָט געווינקט דוקא מיט זיין אָפגעזונדערטקייט, מיט זיין הויכער קדושה, מיט זיין אצילות. ער האָט טאָר פֿיל חסידים געדיגט אַלט לעבעדיקער ביישפּיל זיין פּרישות און התרחקות פֿון דער וועלט מיט אירע הנאות און טומעל און דאָס האָט זיי אויך שוין און גרויס געמאַכט. פֿון דאָנען שטאַמט אויך די ברייטקייט און די גייטקע פֿרני-הייט (גיט צונויפּמשען עס, בשום-אופן, מיט דאָס, וואָס מ'רופּט אָן געוויינלעך, פֿרניהייט אין רעליגיעזע ענינים, נאָר אַ אי-נערלעכע הויכקייט אין עבודה, וואָס קען זיך מיט קלייניקייט-טען גיט אָפגעבען און וואָס איז בבחינת, ויגבה לבו בדרכי ד') פֿון די ערשטע קאָצקער חסידים. זיי האָבען עס באַקומען אַלס השפּעה מרחוק פֿון זייער הויכען, הייליקען און אייביק אומגעזונדערטען רבין.

וויאזוי כען זוכט הינט דאס אינערלעכע ליכט.

בצאנזם ובבקרם ילכו לבקש
את ד' ולא ימצאו חלץ מהם.
הושע ה'

אין דער צייט, וואָס די ברייטע מאַסען פֿון איין זייט
און די אַפֿיציעלע וויסענשאַפֿטסלייט פֿון דער צווייטער זייט
האַלטען זיך אין איין יאָגען נאָכ'ן שוים פֿון לעבען, ווערט
אין די לעצטע יאָרען אַלץ גרעסער און גרעסער די צאָל
יחידים, וואָס פֿרווען זיך, יעדער אויף זיין שטייגער, אַרייַן-
צודרינגען אין דער טיפֿעניש פֿון לעבען. מען קאָן נישט
זאָגען, אז אָט די פֿרווען זאָלען זיך איינגעבען. נישט אַלע
קאָנען זיך אַראָפֿלאָזען אין די טיפֿע וואַסערען אין אַרויס פֿון
דאָרט בשלום. מיינסטענס—זינקען זיי אין תהום. דאָס שרעקט,
אַבער, נישט אָפּ די איבעריקע: מענטשען מיט שטאַרקע עכטע
אינערלעך גייסטקע שטרעבונגען קאָנען זיך היינט נישט האַל-
טען אויפֿ'ן פֿלאַך פֿון לעבען..

אַזעלכע יחידים זענען היינט דאָ אין יעדען שטיק פֿון
דער גצועלשאַפֿט און אין יעדען פֿאַלק. אייניקע ווילען היינט
צוקומען צום עצם תיך פֿון לעבען דורך שאַפען נייע, ביז
איצט נאָך נישט געבוירענע קונסטפֿאַרמען, אַנדערע—דורך מיט-
טיצונג, אַנדערע—דורך העכערער עטיק, אַנדערע—דורך אמונה
פשוטה...

בא יידען זענען היינט אויך דאָ אַזעלכע יחידים, אַזעלכע
זוכענדע, פֿאַרבענקטע נפֿשות, אַזעלכע מענטשען, וואָס ליידען
אין דער שטיל און גייען אויס אין דער שטיל. נישט קאָנען-
דיק צוקומען צום מקור פֿון ליכט...

אין דער צייט, וואָס די יחידים באַ ליטען האַ-
בען, ווען זיי הייבען אָן צו גלויבען, דעם כולען מוט אומצו-
קערען זיך מיט'ן גאַנצען האַרצען צום גלויבען פֿון זייערע

עלטערען, בלייבען פיל פון אונזערע אמת-זוכענדע יחידים הענגען צווישען הימעל און ערד...

פון אלע אמת-זוכענדע יחידים זענען נענטער צום ציל די, וואָס קערען זיך אים בשלימות צו דער אמינה פשוטה. אין דער צייט, אָבער, וואָס באַ ליטען געפינען זיך אַזעלכע, ווילען אונזערע, אין פלוג אמת-זוכענדע יחידים, גראָד צו דער פשוטער, תמימותדיקער אמונה פון זייערע עלטערען בשום אופן נישט צוריקקערען...

די צרה איז, וואָס דער היינטיקער אינטעליגענטער ייד קאָן זיך פֿון אַלץ אין דער וועלט באַפֿרייען, נאָר נישט פֿון דער שטרעבונג צו זיין דוקא מאָדערן. ער האָט, דוכט זיך, ליב דעם אמת און זוכט אים. ער קאָן אָבער, נישט אַריבער-טראָגען דעם געדאַנק, אַז ער, דער „פֿרייער“, פֿאַרטגעשריטע-נער“ מענטש זאָל גאָר אָנהייבען גלויבען און פֿילען ווי אַבות-אבֿותיו.

דער ייִדישער יונגעראַמן וועט אייך אַזוי אַרום ליפֿען פֿין מאַרקסען צו נישטען, פֿון נישטען צו טאַלסטאַיען, פֿון טאַל-סטאַיען צו מעטערלינקען, פֿון אים — צו די גאָר לעצטע מאָדערניסטען, אָבער נישט צו זיך זעלבסט.

אַ מאָדנע טראַגעדיע! קינדער פֿון אַ פֿאַלק, וואָס דער העכערער אמת איז דער גאַנצער תּוֹך פֿון זיין אייביקער וואַנדערונג און פֿון זיינע אייביקע ליידען, שטייען אויף אַלע וועגען און שטעגען און פֿרעגען: ווי איז דער אמת?

קינדער פֿון אַ פֿאַלק, וואָס דער „אחד“ איז דער גאַנצער יסוד פֿון זיין יורה גייען זוכען אַט דעם „אחד“ באַ אַזעלכע, וואָס האָבען אים קיינמאָל נישט געהאַט.

קינדער פֿון אַ פֿאַלק, וועמען עס איז צוערשט געוואָגט געוואָרען: „ואהבת לרעך כמוך“, גייען זוכען אַט די „אהבה“ באַ וועמען איר ווילט, נאָר נישט באַ זייער אייגען פֿאַלק... קינדער פֿון אַ פֿאַלק, וועמען אַט איז נאָן מיט טויזענ-טער יאָרען צוריק געגעבען געוואָרען אַ תּורה שלימה פֿון טאָ-ציאלער גערעכטיקייט, גייען זוכען אַט די גערעכטיקייט אין אַלערליי מעגלעכסטע פֿאַרנעפעלטע, פֿאַרדרייטע און פֿאַרקרי-

פעלטע טעאָריעס און פשטלעך. און נישט אין דעם קוואַל פֿון יעדער גערעכטיקייט, — אין דער תּורה..

קינדער פֿון אַ פֿאַלק, וואָס האָט נאָך מיט טויזענטער יאָרען צוריק געגעבן דער וועלט אַ „ספר ישעיהו“, א „תהלים“ און „ספר איוב“, שטייען און קלייבען התפעלות, ווען עמיצן פֿון זיי געלינגט עס אָנצושריבען אַ וואָסער נישט אין גאָוועלע, אָדער וואָסער נישט אין לידעל, וואָס דערמאָנט אָן „אניראָפּע“... קינדער פֿון אַ פֿאַלק, וואָס פֿאַרמאָגט אַ „ספר יצירה“, א „זוהר“ און אַב „עץ חיים“, גייען און ווערן איבערלעכע ליכט באַ אַלערליי נישט-ידישע מיסטיקער, אַקולטיסטען אין טעאָאָזאָ-פֿען, וואָס בלאַנדזשען אַליין אַרום אין אַ פֿינצטערען וויסטיען מדבר, נישט וויסענדיק, וויאָזוי אַרױסצוגיין פֿון אים..

און קומט מען שוין אַמאָל צוריק צום אַלטען קוואַל, קומט מען נישט מיט'ן גאַנצען ערנסט, מיט איינפֿאַכקייט און תמימות, נאָר מיט פֿאַרשידענע חכמות און שפּיצלעך אין מען וויל אויף דאָס אייגענע באַקומען אַ הסכמה דוקא פֿון פֿרעמדע... עס איז דאָ אַ ווערטעל פֿון בעש"ט:

„אמת מארץ תצמח“, פֿאַרוואָס עפעס גראָד פֿון דער ערד? ווייל דער אמת וואָלגערט זיך אויף דער ערד. פֿאַרוואָס-ושע הייבט אים אָבער, קינדער נישט אויף? — ווייל מען וויל זיך נישט איינבויגען...

עס איז, אוממעגלעך צו קומען צום העכערען אמת, ווי מען איז נישט מכניע צוליב אים דעם אייגענעם „איך“. כל זמן מען האָט נאָך דעם אייגענעם „איך“ אין זיין קאָן מען זיך קומען צו גאַנץ שיינע און געהויבענע געדאַנקען, אָבער נישט צו דער וואָרהייט פֿון לעבען. מען קאָן, נאַטורליעך, קומען צו אַלערליי וויסענשאַפֿטלעכע אויספֿירונגען, זאָגאַר צו אַנטדעקונגען, בלייבענדיק באַ דעם גאַנצען שטאַלץ פֿון דעם אייגענעם „איך“. מען קאָן אויף דעם גרונט זאָגאַר אויפשטע-לען פֿילאָזאָפֿישע סיסטעמען; עס איז גענוג צו דערמאָנען אָן מאַקס שטינגער און זיין פֿילאָזאָפֿיע פֿון עקסטען עגאָניזם... ווען מען וויל, אָבער, צוקומען, צו יענעם אמת, וואָס

שנייט איבער זילע אויסערלעכקייטען, צופעליקקייטען און טוי-
 ענגען פון לעבען; איבער אלע ערדנישע און זינלעכע און זא-
 גאר אבסטראקטע באגריפען, אויף וויפיל זיי זענען בלויז שפיי-
 לעריצען פֿונים מענטשלעכען מוח; איבער אלעם דעם, וואָס עס
 זיקסירען אונז אינזערע אינסטינקטען און לייזענשאַפטען;
 אַלערליי מעגלעכסטע פּאָדאדטיילען, קאָפּיריזען, פּערזענלעכע
 נייגונגען און השפּעות פֿון דער סביבה; איבער אלערליי מעג-
 לעכסטע מאָדערנע אידעען און אָפּגעטער פֿון דער צייט, —
 דאָן שטייט דער אייגענאַר „איך“ אלס שטן אויף שריט און
 טריט: דאָן מוז מען אָס דעם „איך“ אַריבערגיין אָדער אויפ-
 הויבען אים צום געטלעכען...

אויף דער שפּראַך פֿון חסידות הייסט עס — „ביטול
 הישׁ“ גראַד אָס דער ביטול פֿעלט, אָבער, אַפּילו אונזערע
 בעסערע מענטשען, וועלכע האָבען אָנגעהויבען זיכען און די
 לעצטע יאָרען, די העכערע געטלעכע וואָרהייט, דערמיט דער-
 קלערט זיך זייער אומפֿרוכטבאַרקייט פֿון זייער זיכען. דעריבער
 גייען זיי און גייען און בלייבען שטיין אויף אַניאָרט. דעריבער
 רעדען זיי צייטענווייט אַזוי שוין וועגען חסידות און בלייבען
 שטעקען, און דער זעלבער צייט, אין די אַלטע השכלה-באַגרי-
 פען, און אין בעסטען פּאַל, — אין אַלגעמיין-אָנגענומענע,
 מאָדערנע פֿילאָזאָפּישע באַגריפען. דעריבער מישען אייניקע
 פֿון זיי צונויף זייערע חסידישע שטימונגען מיט פֿריי-דענקעריי,
 מיט סאָציאַליזם און זאָנאַר מיט ניי קריסטענטום. דעריבער
 פֿילט זיך גישט אין זייערע רינד דאָס אמתע געטלעכע פֿייער.
 דעריבער ווירקען זיי אַזוי ווייניק. דעריבער בלייבען זיי אויך
 נאָר אַ קליינע צייט פּאַ זייער „חסידום“ און גייען פֿון אים
 גלייך אַוועק. אויסער רבי אהרן מאַרקוס זיל און — יבּרל
 לחיים — ד״ר נתן בירנבוים ווייט איך נישט קיין אַנדערע
 פֿון אונזערע זוכענדע גייסטער פֿון די לעצטע צענדליקער יאָ-
 רען, וואָס זאָלען נישט בלייבען שטיין און מיטען וועג, זאָלען
 נישט בלייבען פּאַם אייביקען אַרומבלאָנדזשען און טאַפען אין
 דער פֿינצערניש, נאָר זיי זאָלען קיינען צום קוואַל פֿון ליכט.

עס איז אין זיי דאָ שטענדיק עטוואָס אַזעלכעס, וואָס דערלאָזט זיי נישט צוקומען צום עיקר גקודת האמת, כאָטש זיי זענען, דוכט זיך, אין פֿלוג, אַזוי נאָענט צו אים. ווען עס קומט צום עיקר, טוען זיי זיך ווידער זייער דרייבט אַ קצר — ווי ד׳ר בירנבוים רופֿט עס אָן — צום „היירענטום“...

עס קימט דאָ דער „איך“ מיט זיין גאווה און דערלאָזט אַכילו דעם וזענדיגן נישט צו אַפּליקירן זיך אָן אַ זינט און צו מבטל זיין דעם קליינעם. מענטשלעכען שכל געגען דעם גרויסען געטלעכען שכל ..

נישט אוממיסט פֿלעגען די אַלטע חסידים טיטשען דעם פּסוק: „אנכי עומד בין ד' ובינכם“ אין דעם זין, אַז דער „אנכי“, דער „איך“, שטייט אין שטערט אין דערלאָזט דעם מענטשען נישט צוקומען צו קיין געטלעכער השגה. ובפרט נאָך דער „אנכי“ פֿון מאָדערנעם מענטשען, וועלכער ווערט קינסטלעך אויפֿגעהויבען און אויפֿגעבלאָזען און דערגיט אַמאָל אין זיין זעלבסטפֿאַרגעטערונג ביז משוגעת .

עס געפֿעלט מיר, זענענער, זייער שטאַרק אַ קליין ספֿרל, וואָס איז היינאָר דערשיגען אין ווין מיטן נאָמען: „תנאי הַפֿש להשגת החסידות“ פֿון עקשטיין. דער ספֿר איז אויפֿגע- שריבען זייער לייכט, כמעט שוין צו-פֿיל לייכט. פֿיל אין דעם ספֿר האָט אויך נישט קיין דירעקטע שייכות צו חסידות: דאָס קאָן אָנגעווענדט ווערן צו יעדען רעליגיעזען באַוווּסטיין. אין זיין מעטאָד, וויאָזוי צו אויסאַרבעטען אין זיך דעם חוש פֿאַר חסידישער השגה פֿילט זיך זייער שטאַרק דער טעאָראָפֿישער מעטאָד פֿון רודאָלף שטיינער, כאָטש דער מחבר שטיצט זיך, און מיט רעכט אויך, אויף ריין-חסידישע אויטאָריטעטען. דער כּחבר האָט, אָבער, אַ גרויס פֿאַרדינסט פֿאַר דער חסידישער השגה דערמיט, וואָס ער האָט אויפֿגעוויזען, אַז זי ווערט דערגרייכט איבערהויפט נור דורך דער אָנערקענונג פֿון דעם אויבערשטענס רוממות און דער אַייגענער פֿלח.

דער ניסכזושער מגיד, איינער פֿון די גרעסטע באַ חסידים. הייבט-אָן דעם בית פֿון „פראשית“ מיט דעם, וואָס דער מענטש

דארף האָבען צוויי אויגען: איינס אויף צו זען דעם אייבער-
שטענס גרויסקייט, און דאָס צווייטע—אויף צו זען די אייגענע
נישטיקייט. זעט איינער ביינע זאָכען נישט, איז ער אַ בלינד-
דער אויף ביינע אויגען; זעט ער איין ואך פֿון די ביינע און
דאָס צווייטע נישט, איז ער אַ בלינדער אויף איין אויג. ער
זעט און זעט דאָך נישט ווי געהעריק איז...

איך קאָן זיך נישט איינהאַלטען פֿון צו ברענגען דעם
צוגאָב פֿונם אָסטראָווער רבין שליט"א: „בלעם איז דערפֿאַר
געווען אַ שתום העין, ווייל ער האָט געהאַט אַניאויסגעצייכענט
אויג אויף צו זען דעם אייבערשטענס גרויסקייט; ער איז אָבער,
בלינד געווען אויפֿן צווייטען אויג: ער האָט נישט געזען זיין
אייגען נישטיקייט“.

אונזערע איצטיקע, אַפֿילו זוכענדע גייסטער קאָנען אויך,
דערבער, נישט צוקומען צו דער ריינער געטלעכער וואַרהייט.
ווייל אויב זיי האָבען שוין יאָ אַמאָל אַנטוויקעלט אין זיך דאָס
איבערלעכע זעען, איז זייער זען נישט קיין עכטס און נישט
קיין גאַנצעס. זיי בלייבען, דעריבער, באַ זייער גאַנצען זען—
„שתומי עין“...

נישט אַלעמאָל וועלען זיי, אָבער, בלייבען באַ דעם קוים
איז די וואַנט דורכגעבראָכען געוואָרען, וועט שוין דאָס ליכט
קומען. לאָמיר האָפען, אז באַ די אמתע זוכער וועט אַמאָל אויך
דאָס ווייטערדיקע קומען...

רבי יוסף דער אלטער חזן.

(היאזוי עס האָבען געלעבט די ערשטע חב"ד'ניקעט).

אלטע, אלטע געשטאלטען גייען פֿאַר מיר פֿאַר צווישען זיי — אַ געשטאַלט, וואָס איך האָב עס קיננמאָל גישט געזען מיט די קערפערלעכע אויגען, נאָר מיט די אויגען פֿון גיסט זע איך עס שמענדיק.

דאָס איז דאָס געשטאַלט פֿון מיין עלטער-זיידען, אַ תלמיד פֿונם רב מלאדי — רבי יוסף בער דער אלטער חזן.

אָט זע איך אים, ווי ער האָט אויסגעזען יונגערהייט. אַ הויכער ייד, פֿעסט-געבויט, מיט בלאַנד-ווייסע האָר, מיט ווי-סע גרויסע ברעמען, מיט אַ לאַנגע געלאַ-רויסע פֿאַרז, מיט גוטע קלאַנגע געזיכטס-ציגען, מיט ענערגישע, גיכע און געשיק-טע באַוועגונגען, מיט אויגען, וואָס קוקען אייך אָן מיט זייע און מיט קינדישער תמימות. גאָר פּליצלינג ווערען זיי ווילד-פּרעמד, קוקען אײַבער אײַך, אײַבער אַלעמען, ווערען פֿאַרזלומט, פֿאַרבענקט, פֿאַרטרויערט, זוכען עטוואָס אומרייפּבאַ-רעס אינם אומענדלעכען רוים...

און אָט זע איך אים, ווי גיט קענענדיק אַרײַבערטראַגען דעם טויט און פֿויליקייט פֿונם דאַמאָלסדיקען שטעטעל. איז ער געלאַפֿען צום קוואַל פֿון ליכט אין יענער צייט — צום אלטען רבין (צום רב מלאדי?).

באַלט איז ער געקומען צוריק פֿון רבין אַ דורכגעלויב-טענער און אַ דערפֿרישטער און האָט אָנגעהויבען צו פֿאַר-שפּרייטען זיין רבינס תּורה אין שטעטעל. נאָכן לאַנגען רעדען און אַרבעטען אין שטעטעל האָט ער געקריגען צו זיך צוויי חברים, אויף די אַלע דריי האָט מען געקוקט אין שטעטעל. ווי אויף אָפּגעקערטע פֿון וועג...

אויגמאל גינט רבי יוסף פארבני און זעט, ווי איינער פון זיי-
 נע חברים ליגט אויסגעצויגען אין קהל-שטיבעל און מען גרייט
 זיך שוין צו געבען אים מלקיות, ״וואָס ליגסטו, שוטהו״ — שרייט
 צוים רבי יוסף און נעמט אַרבעטען מיט די הענט אויף רעכטס
 און לינקס, שטייט אָפּ די קהלסלייט און רעסעט זיין חבר.
 ״וואָס אַ שוטה איז — באַרויקט זיך אַלץ גיט רבי יוסף
 — מען הייסט אים לינגען זיך — לינגען ער זיך״...

דערזען, אַז מען קען מיט רבי יוספען גאַרנישט מאַכען,
 האָט זיך דער דאַמאָלסטיקער גייד פון שטעטעל, פֿייטזל האָט
 ער געהיטען, געווענדעט צום אַרטיקען פּריץ נאָך הילף.
 דער פּריץ האָט געשיקט זינע פאַראַפּקעס גלייך אין בית-
 מדרש אַרײַן, ווען די חסידים פֿלענען אָנהייבען צו מאַכען
 העויות אין דאַווען, צו זינגען, צו רבֿקען זיך, פֿלעגען די
 פאַראַפּקעס שמייסען זיי מיט זייערע לאַנגע גייטשען...
 אינגמאָל האָבען זיך עטליכע מתנגדים פֿון שטעטעל,
 דוקא די רעכטע, פֿני״, געלאָזט אויף ״קדוש היים״ מען דאַרף
 דעם, ״עז-פנים״ אָנלערנען אינגמאָל פֿאַר אלעמאָל...

איז מען צווייגעפֿאלען צו רבי יוספען זיין הייז מיט
 קול-קולות: ווי אז ער דער ממורז מיר וועלען אים קורע
 פֿרג זיין...

רבי יוסף איז, אָבער, דאָן גראַד אין דער היים נישט
 געווען, דאָן איז צו זיי צוגעקומען רבי יוספֿס פֿרוי, וועלכע
 איז געווען זייערע אַ קרובה אין האָט צו זיי געזאָגט: איר
 ווילט זיך דאָך גאָס זיין אָן אינו, נאָט אייך מיין זיידענע
 קאַטינקע*) און טוט מיט איר, וואָס איר ווילט האָבען די
 מתנגדים גענומען דעם בגד, האָבען אים פֿאַרשרייט אויף
 דער ערד, האָבען אַזוי לאַנג געטאַפּטעט אויף אים ביז זיי
 האָבען אים צוריסען. דערמיט איז זייער פֿעס אויף אַ קליינע
 צייט געשטולט געוואָרען...

ווען רבי יוספען האָבען אָט די רדיפֿות שטאַרק דערעסען

(* אזא מין אויבערשט בגד, וואָס אַמאָליקע פֿרויען פֿלענען טראָגען.

איז ער אוועקגעפאָרען צום אַלטען רבין שוואַל עצה זיין. האָט
 אים דער רבי אזוי געוואָגט: פֿאַר אַהנים, דו האָסט שוין אַיג-
 דערהנים אַ מנין, פייטלעך וועט מען צומאַכען די לאַדען...

דער „מופת" איז געווען זייער אַנאָינפֿאַכער: פייטעל
 האָט געהאַט קראַמען, סחורה פֿלעגט ער נעמען אין שקלאָוו
 באַ רבי פּנחס רויזשעס, וואָס איז געווען איינער פֿון דעם רבס
 אָנגעזעענסטע חסידים. האָט מען רבי פּנחסען אַ ווונק געגעבען,
 אז ווען פייטעל וועט ברענגען געלט פֿאַר די פֿרערדיקע
 סחורה און וועט וועלען נעמען ווייטער סחורה אויף קרדיט,
 ווי דער שטייגער איז, זאָל מען באַ אים דאָס געלט צונעמען
 און קיין פֿרישע סחורה זאָל מען אים מער נישט געבען.
 דורך דעם האָט פייטעל געמוזט באַנקראַטירען...

לויט אַמאָליקע מנהגים פֿלעגט מען אַנאָנעזער פֿאַרמאָ-
 כען די לאַדען. ער האָט נישט געוואָגט צו ווייזען זיך אויף
 דער ווייטער וועלט...

אזווייז פייטלעך איז שוין מער נישט געווען אין קאַפּ
 צו שמייסען און יאָגען די חסידים האָט זיך דאָס חסידות אַלץ
 מער און מער פֿאַרשפּרעט אין שטעטעל. באַלט, ווי רבי יוסף
 איז געקומען אַהנים האָט ער שוין געהאַט אַ חסידשען מנין.
 נאָך דעם איז די צאָל פֿון חסידים געוואַקסען, ביז מען האָט
 שוין אָנגעהויבען צו בויען אַ חסידשען בית-מדרש.

רבי יוסף איז געווען פֿל-ימיו-חון. ווי ווייט ער האָט
 געקענט זינגען-ווייס אַיך נישט. נאָר אז ער האָט געקענט
 רירען פֿאַרשיינערטע הערצער מיט זיינע דברים היזצאים מן
 הלב-דאָס ווייס אַיך. זיין דאָוונען איז געווען אַנאָינפֿאַכער
 שמועס מיט גאָט. גוטע צייטען זענען דאָן געווען. מען האָט
 אַרום זיך געפֿילט גאָט פֿאַר נאָנט, אזוי נאָנט...

אינגאַנצן איז ער געשטאַנען באַם עמוד אום יום פֿפור
 און האָט געדאַווענט נעלילה. געקומען צו, שובו, שובו מדרכיכם
 הרעים, האָט ער אויף דעם אָרט פֿון זינגען און חזנישע שטיק
 מאַכען גלייך געווענדעט זיך צום עולם: נו, איז וואָס-זשע
 שווייגט איר דערניצען? לטמיר תשובה טון...

און באַלז אַלזן אָנגעהויבען „תשובה טון“ און נאָך אים דער גאַנצער עולם. שטילע זינצען און ריינע טרערען האָבען אָנגעפֿילט דאָס קליין בית-מדרשעל און די טויערען פֿון הימעל זענען געעפֿעט געוואָרען...

מוזאי יום כפור פֿלעגען די חסידים מאַכען אַ גרויס יום-טוב באַ רבי יוספֿען אין הייז. מען האָט זיך געפֿרייט מיט דער תשובה, מיט די אָנגענומענע תפילות, מיט דעם אור, וואָס שיינט אַרױס פֿון די קומענדיקע טובות-טעג...

איינמאָל איז, אָבער, די שמחה אינגאַנצען פֿאַרשטערט געווען. מען איז געקומען צו רבי יוספֿען, ווי דער שטייגער איז געווען, מוזאי יום כפור. רבי יוסף איז, אָבער, געווען זייער פֿאַרטרייערט. וואָס? ווען?—רבי יוסף ענטפֿערט נישט...

ווען מען איז צו אים שטאַרק צוגעשטאַנען האָט ער געענטפֿערט: היינטקע תפלות געפֿעלען מיר נישט... איך האָב אין אונזער היינטקען דאווענען נישט געזעען דעם אור... מיר האָבען היינט געדאווענט במסירת נפש...

— נו, איז וואָס זשע טוט מען?

— אויב איר וועט מיך פֿאַלגען, לאָמיר אָט וואָס טון. לאָמיר ווידער אָפֿרױכטען יום כפור. אפֿער וועט זיך דער צווייטער יום-כפור בעסער איינגעפֿען: ווער זאָגט עס, אַז נאָר אין דעם צענטען טאָג אין תשרי דאַרף מען תשובה טון? פֿאַרוואָס זאָל מען אויך נישט תשובה טון אין דעם עלפטען תשרי?

דער עולם האָט געפֿאַלגט. מען האָט נאָר עטוואָס צוגע-ביסען און מען האָט זיך ווידער אָנגעטון אין די קיטלען און טלתיים און מען האָט די גאַנצע נאַכט פֿון מוזאי יום-כפור מתפלל געווען, געזאָגט תהלים, געלערענט, באַטאָג ווידער גע-דאווענט, געלערענט, געוויינט, תשובה געטון מיט אַנ'אמת, געפֿאַסט און נוהג געווען זיך אין אַלע ענינים, ווי אין אַ גע-וויינלעכען יום-כפור, און ערשט ווען מען האָט דערפֿילט דעם אמתען אור, ווען מען האָט דערשפּירט אין זיך די אמתע הכנעה און דעם אמתען „פטול היש“ און די אמתע צובראַכענ-

הלל צייטלין.

קייט און דעם אמתען חסד, וואָס קומט אַראָפּ מלמעלה, האָט מען זיך דערלויבט אָפּצופאַסטען און ערשט דאַן איז גע- קומען די אמתע שמחה...

אַט וואָס אַמאָליקע יידען האָבען געקענט. אויב תשובה איז—תשובה

אזוי ווי ער, רבי יוסף, איז געווען גאַטירלעך און אָפּען אין שטאַרק און זיין טרויער, אזוי איז ער אויך געווען גא- טירלעך, אָפּען און שטאַרק אין זיין פֿריוו.

בשעת ט'אין געווען די גרויסע חתונה, בשעת דער אלטער רבי האָט זיך משרך געווען מיט רבי לוי יצחק בערדיטשויער און כמעט אַלע זייערע חסידים זענען געווען אויף דער חתונה אונטן שטעטל זשלאָנאָן, האָט מען רבי יוסעפּן מכבד געווען מיט ליינען די מגילה ווייל עס איז דאָן געווען פּוּר-טעג. רבי יוסף האָט געליינעט, ווי זיין שטייגער איז, אָהן קונצען, האָט אָבער, דערביי אַיבערגעלעבט אַלעס, וואָס עס ווערט געטילדערט און דער מגילה—אַט ווי ערשט קימט עס פֿאַר ..

בשעת עס איז געקומען צו דער ערשטער המנוס מילה, ווען ער האָט געליינעט, ווי אזוי המן האָט אַייפּגעזעצט מרדכי הצדיק אויפֿן פֿערד, האָט ער זיך נישט געקענט איינהאַלטען און האָט הייך אויסגעשרייען: אָט, אָט אזוי איז רעכט... אָט, אָט אזוי איז גוט...

רבי יוסף האָט אַיבערהויפּט נישט געוואוסט פֿון קיינע קיינע און קיינע חכמות. ער האָט גערזיגט דעם אַיבערשטען מיט דער גרעסטער גאַטירלעכקייט. ער האָט אויסגערדיקט נאָר דאָס, וואָס ער האָט געפֿילט און האָט זיך און יעדער זאָך גוהן געווען נאָר לויט דעם, וואָס ער האָט געפֿילט און זיין טיפּסטען איבערסטען...

דערפֿערי איז ער קיינמאָל נישט געווען פֿון די פֿורסמים. ער איז אַלעמאָל געווען אַ נחבא אל הכלים. ער האָט זיינס געטין מיט אַלע זיינע כּחות, אָבער אָהן צו וועלען וואָסער נישט איז פֿבּוד פֿאַר זיך. דערפֿערי ווייסען איצט נאָר יחידים

סגולה פון די גאָר אלטע חב"דער חסידים עטוואָס וועגען דעם
 „קאָרמער חזן". די איבעריקע ווייטען פֿון אים גאָרנישט. כאָטש
 ער האָט דאָס חסידות אויף זײַנע פּלייצעס אַרבערגעטראַגען,
 פֿאַרשפּרייט און פֿאַרזײַט עס נישט גאָר אין זײַן שטעטעל,
 גאָר אין דער גאַנצער געגענט אַרום און אַרום...

פֿון איינעם פֿון אָט די גאָר אלטע חסידים האָב איך
 אַמאָל אָט וואָס געהערט וועגען אים: אַמאָל איז איין גרויסער
 חסיד פֿאַרבליגענאָגען רבי יוספּס הייזעל. האָט ער דערזען,
 אז אין הייזעל ברענט. איז ער זײַער שטאַרק דערשראָקען
 געוואָרען. ער איז אָבער, אונגעגאַנגען גענטער—האָט ער דער-
 זען גאָר, אז רבי יוסף זיצט אין ווינקעל און דאווענט...

בשעת דער אַלטער רבי איז נסתלק געוואָרען, האָבען
 זיך זײַנע חסידים געוועזט צוטײלט: אַ חלק פֿון זײַ האָט אָב-
 גענומען פֿאַר אַ רבין דעם רבס תלמיד מובהק רבי אהרן
 סטאַרעשעלער. אַ צווייטער חלק—דעם רבס זון, רבי בער
 לייבאַוויטשער. רבי יוסף דער אַלטער חזן איז טרײַ געבליבען
 דעם רבס הויז. רבי אהרן סטאַרעשעלער האָט, אָבער, זײַער
 גוט געוויסט דעם ווערט פֿון אַזאַ רבי יוספּען, איז ער ספּעצ-
 יעל געקומען צו רבי יוספּען, וועלענדיק, אָפּנים, ווירקען אויף
 אים. ווי רבי יוסף האָט דערזען רבי אהרען גייענדיק, האָט
 ער נישט וועלענדיק מעיו זײַן רבי אהרען באַהאַלטען זיך
 הינטערן טיר. ער האָט זיך אַזוי ווי עס איז באַפֿרייט פֿון
 רבי אהרנס ווייזט און איז זײַן אייגענעם געוויסען טרײַ גע-
 בליבען.

דאָך פֿלעגט זיך דער אַלטער חזן קלאָגען: גאָר נישט
 דאָס... גאָר נישט דאָס... בשעת איך פֿלעג קומען צום אַלטען
 פֿלעג איך שטיין פֿעבדא קמיה מאריה... ווען איך קום, אָבער,
 צום היינטקען, שטעלט ער זיך אַ שטול און בעט מיך זיצען...
 וואָס הייסט עס עפעס זיצען... אָפּנים, אַז עס פֿעלט עפעס
 אין דער נקודת האמת...

אַז ווי נאָכליקע חסידים האָבען געזוכט פֿאַר זיך „כבוד"...
 דאָס קליינע שטעטל, ווי דער אַלטער חזן מיט זײַנע

חברים האַבען געדאווענט אַז געווען באַנאַכט מער באַלעבט ווי באַטאָג. די נאַכט אַז טיפּער, ווי דער טאָג. דער טאָג צו-טרייבט און צוויאַגט אַלע שאַטענס; באַנאַכט קומען זיי אַראָפּ פֿון די הויכע ווייטע וועלטען צו שוועבען אויף דער ערד. די שכינה אָנגעטון אַין שוואַרצען זיצט אַין די ווינקעלעך פֿונם קליינעם חסידישען שטיבל און די חסידים בעטען דעם אַזי-בערשטען, אַז מען זאָל זי אויסלייזען פֿון געפֿענגעניש...

די חסידים פֿלעגען אינדערהיים נישט געכטיקען, נאָר ביז האַלבע נאַכט פֿלעגען זיי לערנען אַין שטיבל, און ווי עס פֿלעגט קומען האַלבע נאַכט, ווי נאָר דאָס ווינטעל פֿון צפֿון-זייט באַרירט די סטרונעס פֿון דודס פֿידעל און דאָס פֿידעל זינגט פֿון זיך אַליין, ווי נאָר דער אייבערשטער גייט אַרײַן אַין גן-עדן, וויינט און מאַכט וויינען אַלע צדיקים מיט אים, ווי נאָר די וועלט ווערט פֿול מיט יענעם גרויסען טרויער, וואָס האָט קיין ווערטער נישט, מיט יענעם טרויער, וואָס פֿילט אָן אַלץ פֿון די העכסטע הויכקייטען ביז די נידעריקסטע נידער-קייטען, מיט יענעם גרויסען טרויער, וואָס ער אַז צוגלייך אויך דער גרויסער סוּד פֿון דער וועלט, ווי נאָר עס ווערט דערפֿירט יענער ציטער, יענער יאַמער און בראַך פֿון אַלע וועלטען, דאָן פֿלעגט שוין יעדער חסיד זיצען אויף דער ערד, אַש אויפֿן קאַפּ און —

„נעבען די טייכען פֿון בבל זענען מיר געזעסען און געוויינט, דערמאָנענדיק אָן ציון“

און —

„ווי זאָלען מיר זינגען גאָטס געזאַנג אויף אַ פֿרעמדען לאַנד“.

און זע נאָר זע, האַרציקער פּאָטער —

„פֿון ירושלים האַבען זיי בערגלעך שטיינער געמאַכט, די קערפּערס פֿון דייע קנעכט האַבען זיי אָפּגעגעבען די פֿויגלעך פֿון הימעל צום עסען, דאָס פֿלייש פֿון וויינע חסידים — פֿאַר די חיות פֿון דער ערד“.

און —

„געדענק זשע, גאָט, וואָס איז געוואָרען פֿון אונז, זע אונזער שאַנד“.

„דער פֿרייַד און האַרצען איז צושטערט געוואָרען, אונזער טאָנץ איז אין קלאַג פֿאַרוואַנדעלט געוואָרען, אונזער קרוין פֿון קאָפּ איז אַראָפּגעפֿאלען“ —
„אי פֿין פֿאַרג ציין גייען פֿיקסלעך אום“ —

„דיינע הייליקע שטעט זענען מדבר, פֿון ציין איז מדבר געוואָרען און ירושלים—וויסט. דאָס הייז פֿון אונזער הייליקייט און פֿון אונזער שניינקייט, אין וועלכען אונזערע עלטערען האָבען דיך געליבט איז צו בראַנד-פֿייער געוואָרען און אַלע אונזערע שאַצען—צו וויסטקייט“.

אין דאָרט הייך, הייך זענען דאָ שומרים, וואָס דערמאָנען דעם אייביקען פֿאַסער וועגען זייע קינדער —

„אויף די מויערען פֿון ירושלים האָב איך באַשטימט שומרים אויף טאָג און נאַכט, קיינמאָל שווינגען זיי נישט, איר, וואָס דערמאָנט גאָט—שווינגט זשע נישט!“

און די גשמה איז דורשטיק נאָך גאָט אין זי לעכצט נאָך אים „ווי די אינד נאָך שטרעמען וואַסער“ און די וועלען שלאָגען פֿין אָפּגרונט צו אָפּגרונט ופֿט אין באַטאָג איז גאָטס חסד און באַנאַכט—געזאָנג אין תּפֿלה —

אין „ביז וואַגען וועט פֿאַרט זיין געוויינ אין ציין און קלאַג אין ירושלים“

יעדער חסיד זיצט זיך אין אַ באַזונדער ווינקעלע, שטייל זיינט ער, אַ טרער נאָך אַ טרער פֿאַלט אויפֿן סדור, פֿון די שטילע געוויינען ווערט, אָפּער, פֿיסלעכווייט אַזוי גרויס געוויינ אין געזאָנג פֿון אייביקען טרויער.

און די זוהרס ווערען געפֿענט און עס ווערט געלערענט אין אַלע זייטען:

„ווען עס קומט האַלבע נאַכט הייבט אָן דער מלך אויפֿ-צושטיין און די מלכה הייבט אָן צו זינגען און דער מלך קלאַפט אָן אין דעם טויער פֿון דער מלכה און זאָגט איר: עפען מיר, שוועסטער מיינע, פֿריינט מיינער —

און דאן פרייט ער זיך מיט די נשמות פון צדיקים
און ווי דער:

ווען גאט ברוך הוא קומט זיך צו פרייען מיט די צדיקים
אין גן-עדן, דערוועקען זיך אלע אויבערשטע און צונטערשטע קיינען
אום און אלע ביימער פון גן-עדן הייבען אן צו זינגען שירה
פאר אים אזוי ווי אין פסוק שניינט: און ירונו כל עצי היער
לפני די פי בא (דאן וועלען זינגען אלע ביימער פון וואלד
פאר גאט, וואס קומט אן) און אפילו די עופות פון דער ערד
זאגען אויך זינע שבהם דאן קלאפט דער האָן מיט זינע
פלינגלען און רופט און לויבט דעם הייליקען מלך און רופט
מענטשען, דאָס זיי זאָלען זיך עוסק זיין אין תורה און אין
לויבען זייער האָר און דינען אים —

און אז עס קומט דער פרימאָרגען, ווערען די טויערען
פון דרום געעפֿענט, און טויערען פון רפואות ווערען געעפֿענט
צו דער וועלט, אין אַ מורה-ווינט ווערט דערוועקט, און
רחמים ווערט אויסגעגאָסען גוף אלץ און אלעמען, און אלע
שטערען און אלע מולות, וואָס שטייען אונטער דער הערשאַפט
פון יענעם פרימאָרגען, זינגען שבהים און זמירות פארן גאָט-
בערשטען מלך

אין ווי דער:

היושבת בנינים—דאָס מיינט מען די פנטת ישראל, וואָס
לויבט גאָט נאָכט און נאָכט דורך דער תורה ווויל אים דעם,
ווער עס באהעפט זיך מיט אים צו לויבען גאָט באַגאָט. ווען
עס קומט דער פרימאָרגען קומט זי פנטת ישראל און פרייט
זיך מיט גאָט ברוך הוא און גאָט ברוך הוא שטרעקט אים
אויס דעם שרביט החסד און נישט אים אלטין נאָר אויך אלע
די וואָס זענען מיט אים. דערום היינט זיי אילת השחר...
און אז די נאָכט פארשווינדט אים דער מלך מיט דער

מטרוניתא צוזאמען. און עס איז דאָן אַ גרויסע שמחה און
מיט גרויסע מתנות באַשענקט ער זי און אלע די וואָס ווינען
אין אירע פאלאצען. ווויל אים דעם, וואָס ער איז איינער
פון זיין

און דער טרויער גייט צוויי ביסלעכווייסיג, ביסלעכווייסיג
 אריבער אין א גרויסער שמחה און עס הייבט זיך אן הערען
 פון אלע זייטען דאס געזאנג פון תורה געמישט מיט א האר-
 ציק ניגון פון דביקות, וואס גייט אריין אין אלע אברים און
 באהערשט אפילו די פארפניצטערסטע, און פארגרענפטטע
 הערצער.

די שטאטליכע פלעגען ווייכען פון אןפאנג דאס חסיד'ש
 שטיבעל. עפעס האט מען זיי אָנגערעט, און די חסידים זענען
 אָנאָיבער בלייבעניש פון די שבת-צביניקעס. מען האָט זיי אויך
 געזאָגט, און די חסידים טאָנצען באַנאַכט מיט פֿרויען. מען האָט
 זיי בכלל געזאָגט אויף חסידים אַלדאָס בייז.

ווען אָבער, דאָס פֿינצטערניש פֿלעגט אַרומנעמען דאָס
 גאַנצע שטעטל און אין דעם פֿינצטערניש פֿלעגען אַדורכרייני-
 גען די ליכטיקע שידלעך פֿון די חסיד'ישע תורה-ליכטלעך,
 ווען די שטיקענדע שטיקליכע פלעגען דורכדרינגען יללות אויף
 גלות השכינה, האָרצייטענדע מומזרים פון תהילים, היכעל-
 היכע מאַמרים פֿון זוהר, פֿלעגען אפילו די פֿאַרעקשטע און
 פֿאַרבישענסטע מתנגדים נישט קענען רויק איינליגען און די
 בעטלעך. ווילענדיק נישט ווילענדיק פֿלעגען זיי זיך אויפהייבען,
 נעגעל-וואַסער צופֿאַרען און לויפֿען אַהין, ווי עס זיצען די
 פֿאַרהאַטע מענטשען, צו וועלכע עס ציט אָבער, צוויי שטאַרק...
 קומענדיק אַהין צום שטיבעל פֿלעגען זיי מוזען אָבער-
 ראַשט ווערען זעענדיק, ווי אָט די „כּוֹפֿרים“ האַלטען אין אַיני-
 דאווען און לערנען נישט נאָר גאַנצע טעג נאָר אויך גאַנצע
 נעכט. דער קאָנטראַסט צווישען דעם, וואָס מען האָט זיך
 פֿריער פֿאַרגעשעלט און צווישען דעם, וואָס מען פֿלעגט זען
 מיט די אויגען איז געווען צו גרויס, אום מען זאָל קענען
 זאָגען ווידער וועגען חסידים דאָס, וואָס מען האָט פֿריער
 געזאָגט...

פֿילע פֿון די מתנגדים פֿלעגען צוויי אַרום פֿאַרוואַנדלען
 ווערען און די פֿייערדיקסטע חסידים, די חסידים פֿלעגען צו זיך
 נישט דאַרפֿען מער רעדען, דערקלערען, איינשמועסען, דאָס

אָרט פֿון פֿרײַערדיקער אַגיטאַציע האָט פֿאַרנומען דער תהלים מיטן זוהר...

אַ וואָסער נישט איז יונגערמאַנטשיק פֿלעגט זיך אַרײַנגיין אין שטיבעל גלאַט אַזוי, אויס נישטערניקייט, אויס נישט האָבען וואָס צו טון אָדער זאָגאַר, בכדי צו מאַכען חזוק, פֿלעגט זיך אַרײַנקימען פֿרײַש, פֿרײַלעך, לאַכענדיק, לײַכטזיניק, מיטן לילקע-ציבעק, — אים פֿלעגען אָבער, אַנקוקען די פֿרום-ערנסטע פֿנימער מיט די פֿרײַערדיקע אויגען, ער פֿלעגט הערען אַ פֿאַר קאַפּיטלעך תהלים, געוואָנטע פֿון דעם אַלטען חזן, אַ פֿאַר מאַמרים פֿון זוהר, געוואָנטע מיט דער גאַנצער הייליקייט פֿון דער נשמה און ער פֿלעגט שוין אַרײַסגיין גאַר נישט דער, וואָס איז אַרײַנגעקומען. ער פֿלעגט גהטן ווערען לאיש אַחר. פֿאַרהאַטט פֿלעגט אים ווערען זיין גאַנץ פֿרײַערדיק לעבען אין ער פֿלעגט אָנהייבען צו דינען גאָט מיט אַנאַמת.

אינ'ם חזן שטיבעל זענען נישט געווען קיין האַלבע חסידים, אָדער חסידים לויטן נאָמען, אָדער „אויך מיר חסידים“ אָדער חסידים לויט אויסערלעכע מנהגים און נישט לויטן אינ-זעלעכען ברען פֿון האַרצען, גאַר אַלע חסידים, וואָס האָבען דאָרט געדאווענט זענען געווען אויסגעקליבען איינער אין איינעם. פֿון יעדען איינציקען האָט מען געפֿאַדערט קודם כל — האַרץ און נשמה.

דער אַלטער חזן, כאָטש ער האָט פֿאַרגעטערט דעם אַלטען רבין, האָט ער דאָך נישט זייער שטאַרק ליב גע- האָט דעם פֿלפול פֿון חב"ד. זײַן ליבלינג-ספֿר איז געווען דער „מאור עינים“ פֿון רבי נחום טשערנאָבילער, וווּ יעדער גע- דאַנק ווערט פֿאַרוואַנדעלט אין אַ פֿלאַם פֿייער פֿון ליבע און דאָס גאַנצע חסידות אין איין געוואַנג פֿאַר'ן אין סוף. אין די לעצטע יאָרען פֿון זײַן לעבען האָט ער שוין נישט געקענט אַזוי שטרענג אַכטונג געבען אויף יעדען איינ-ציקען חסיד און דורכצורײַנגען זײַן נשמה. דערצו איז די צאָל פֿון די נישטגעוואָרענע חסידים געוואַקסען פֿון טאָג צו טאָג. די פֿמות איז, צום באַווייערען, געוואַקסען, טײַלמאָל, אויף

דעם חשובן פון דער איכות...
דאָס שטיבעל איז שוין לאַנג, לאַנג קליין געוואָרען
פאַר דער גרויסער צאָל חסידים מען האָט ערנסט אָנגעהויבען
צו טראַכטען וועגען בויען אַ גרויסען חסידישען בית-מדרש.
דער אַלטער חזן האָט נאָך זוכה געווען צו לייגען דעם ווייניג-
קעלשטיין...
דאָס ווייטערדיקע בויען איז אים שוין נישט באַשערט
געווען צו זען. מען האָט אים גערופֿען אַ ה' י'..
מען האָט אים גערופֿען דאָרט, אין דעם היכל הזמרה:
פון דער אנגיבנקייט...

www.libtool.com.cn